

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav translatologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Linda Salajková

Vývoj obrazu tlumočníka ve vybraných českých médiích

The evolution of the picture of interpreter in selected Czech media

2012

vedoucí práce: Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.

Poděkování

Děkuji paní profesorce Ivaně Čenkové za odborné rady, vstřícnost a trpělivost při vedení práce. Děkuji také všem, kteří mě při psaní práce podporovali, a v neposlední řadě všem, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Vývoj obrazu tlumočnicka ve vybraných českých médiích* vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 20. srpna 2012

podpis studenta

Anotace

Diplomová práce se zabývá obrazem tlumočnicka a tlumočení vytvářeným českými tištěnými periodiky v období let 1990 až 2012. Cílem práce je zjistit, jak tlumočníci v médiích prezentují sami sebe, jak je prezentují novináři a nakolik tento obraz akceptuje veřejnost. Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část práce se zaměřuje na metody mediální a diskursivní analýzy, na charakteristiku oblastí tlumočení, vzdělávání tlumočnicků a na jejich profesní organizace v České republice. Empirická část prostřednictvím analýzy více než osmi set článků o tlumočení hledá mediální diskurs o tlumočení vytvářený českým tiskem během sledovaného období. Analýza ukázala, že diskurs se s postupem času měnil a že tlumočníci sami sebe vidí jinak, než je popisují novináři. Empirická část obsahuje i výsledky ankety reprezentující veřejné mínění. Z ankety vyplynulo, že veřejné mínění je odlišné od mediálního diskursu.

Klíčová slova: tlumočnick, tlumočení, mediální analýza, diskurs, tisk

Abstract

The thesis focuses on the image of interpreter and interpretation in Czech printed media from 1990 to 2012. It aims to explore how interpreters present themselves in media, how journalists present interpreters and whether that image is accepted or not by the public. The thesis consists of two parts. The theoretical part focuses on methods of media and discourse analysis, definition of interpretation, formation of interpreters and professional associations in the Czech Republic. Empirical part analyses more than 800 articles about interpretation and analyses the discourse of Czech media during the period of twenty years. Analysis showed that the discourse changes constantly and the point of view of interpreters on their profession is different from the discourse created by journalists. Empirical part contains a survey which showed, that public opinion on interpreters is different from observed discourse of the media.

Key words: interpreter, interpretation, media analysis, discourse, press

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Vliv médií na veřejné mínění.....	11
1.1. Komunikační modely z pohledu médií	12
1.2. Mediální obraz, nastolování agendy, rámování	16
1.3. Zpravodajské hodnoty, generátory diskursu	18
1.4. Účinky médií	19
2. Metody analýzy mediálních výstupů	22
2.1. Definice diskursu	22
2.2. Diskurs ve filosofii Michela Foucaulta	23
2.3. Lingvistická teorie Rogera Fowlera	25
2.4. Kritická diskursivní analýza.....	26
2.4.1. Norman Fairclough	26
2.4.2. Teun van Dijk	28
2.5. Koncept diskursu v českém prostředí	30
2.6. Využití diskursu pro analýzu	31
3. Druhy tlumočení	33
3.1. Vymezení konferenčního tlumočení	33
3.1.1. Druhy konferenčního tlumočení	35
4. Postavení a vzdělávací tlumočnicků v České republice	37
4.1. Výuka tlumočení	37
4.1.1. Univerzitní studium	37
4.1.2. Jazykové školy	38
4.2. Organizace sdružující tlumočnický.....	38
4.3. Zákony o postavení tlumočnicků	39
ANALYTICKÁ ČÁST	42
5. Definice korpusu.....	42
5.1. Kvantitativní vývoj zmínek v čase	43
5.2. Poměr zastoupení v jednotlivých typech médií	46
6. Nejčastější témata	51
6.1. Dlouhodobě se objevující témata	51
6.1.1. Evropská unie	52
6.1.2. Podvody s řidičskými průkazy.....	55

6.1.3.	Vietnamská komunita	56
6.1.4.	Spory o právní normy závazné pro soudní tlumočníky	58
6.1.5.	Filmové festivaly	61
6.1.6.	Technologické novinky.....	62
6.1.7.	Diskurs v dlouhodobě se objevujících tématech.....	63
6.2.	Jednorázové události	64
6.2.1.	Opravování tlumočnicků	64
6.2.2.	Chyby tlumočnicků.....	66
6.2.3.	Tlumočníci v hlavní roli	68
7.	Diskurs o tlumočení	70
7.1.	Diskurs tvořený tlumočníky	70
7.1.1.	Náročnost	71
7.1.2.	Příprava, vzdělávání a znalost reálií	71
7.1.3.	Tlumočení jako mezikulturní komunikace	72
7.1.4.	Věrnost i pohotovost	73
7.1.5.	Spolupráce řečníků s tlumočníky.....	74
7.1.6.	Představení světa tlumočnicků	75
7.2.	Diskurs tvořený novináři.....	77
7.2.1.	Charakteristika analyzovaných periodik.....	77
7.2.2.	Tlumočníci očima novinářů	79
7.3.	Srovnání obou diskursů.....	81
8.	Analýza výsledků ankety	83
	Závěr	89
	Bibliografie	94
	Příloha.....	100

Seznam zkratek

AIIC	Association internationale de interprètes de conférence, Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků
AJ	Anglický jazyk
ASKOT	Asociace konferenčních tlumočnicků
CDA	Kritická diskursivní analýza
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČKTZJ	Česká komora tlumočnicků znakového jazyka
ČNK	Český národní korpus
ČR	Česká republika
DA	Diskursivní analýza
EU	Evropská unie
FJ	Francouzský jazyk
JTP	Jednota tlumočnicků a překladatelů
KST ČR	Komora soudních tlumočnicků České republiky
KWIC	Key words in kontext, klíčová slova v kontextu
NJ	Německý jazyk
RJ	Ruský jazyk
SCIC	Generální ředitelství pro tlumočení Evropské komise
ŠJ	Španělský jazyk
UTRL	Ústav translologie

Úvod

Tlumočení je „přirozené a plynulé předání obsahu sdělení z jednoho jazyka do druhého, přičemž je zachován způsob, jakým řečník svůj proslav pronáší, tón projevu, řečníkovo přesvědčení a používání první osoby.“¹ Tlumočník je mnohdy nepostradatelný, někdy je součástí diplomatického protokolu, jindy je naopak neviditelný, schovaný v tlumočnické kabině nebo v televizním studiu.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jak česká veřejnost vnímá postavení a roli tlumočnicků, jaké je její povědomí o této profesi. Prostředkem k zodpovězení této otázky bude analýza sdělovacích prostředků, protože představy lidí často vychází z informací podávaných médii. Kombinace témat obrazu tlumočení a mediální analýzy vyžaduje interdisciplinární přístup. Tlumočník a tlumočení budou hlavním předmětem studie, metodologicky však budeme čerpat z prostředí mediální a diskursivní analýzy². Vzhledem k tomu, že práce je určena zejména tlumočnické obci, zaměřuje se podrobněji na vysvětlování pojmů z oblasti médií a komunikace než na pojmy tlumočnické.

Diplomové práce zmapuje vývoj pohledu na profesi tlumočnicka v českém prostředí, jak jej prezentovala tištěná a internetová média v posledních dvaadvaceti letech. Práce se zaměří na **roky 1990 až 2012**, tedy od opětovného nabytí svobody tisku po současnost. Délka sledovaného období má přispět k objektivizaci zjištěného obrazu tlumočnicka a také k možnosti sledování vývoje mediálního obrazu. Pramenem pro diplomovou práci budou výhradně **články z tištěných nebo internetových periodik**, zmiňující se o povolání tlumočnicka, jeho profesní přípravě a postavení. Práce se omezí na textové zdroje z různých důvodů. Vliv televize na veřejné mínění je sice nepopiratelný, ale pro kvalitní analýzu by bylo třeba zahrnout i hodnocení vizuální stránky prezentace a rétoriky mluvčího a korpus by se tak stal příliš objemným, televizní výstupy proto nespádají do analyzovaného korpusu. Internet nebyl na počátku sledovaného období příliš rozšířen, a protože je žádoucí zachovat stejné výzkumné podmínky po celé sledované období, videoklipy a podobné materiály nebudou zahrnuty. Rozhlasové příspěvky nebyly zařazeny pro špatnou technickou dostupnost starších materiálů.

---

¹ http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_cs.htm

² diskurs je způsob, jak stav věcí, kontext sociální, jazykový projev (ústní i písemný) popisujeme a vysvětlujeme. (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/diskurz-diskurs-diskurs>)

Práce se pokusí odpovědět na následující výzkumné otázky:

- 1. Jak se měnil pohled českých tištěných periodik na tlumočnicka v letech 1990 až 2012?**
- 2. Kdy a proč se pro média tlumočení stává zajímavým tématem?**
- 3. Existují rozdíly mezi diskursy tvořenými tlumočnickými, novináři a mezi veřejným míněním?**

Práce si stanoví dvě hypotézy:

- 1. Obraz tlumočnicka v médiích se mění v závislosti na politických, legislativních a sociálních změnách, přičemž celkové povědomí o profesi tlumočnicka se neustále zvyšuje.**
- 2. Obraz tlumočnicka vytvářený médii se shoduje s veřejným míněním.**

Pro zodpovězení hlavních výzkumných otázek si práce stanoví dílčí podotázky:

- a) Kdy a proč se o tlumočení psalo nejčastěji?
- b) Zaměřila se na téma tlumočení některá média nebo novináři více než ostatní?
- c) Jaké byly nejčastější náměty článků? Tvoří tato témata dlouhodobě konzistentní diskurs?
- d) Co je nejčastějším impulsem k napsání článku o tlumočení?
- e) Jak tlumočnicki sami sebe v médiích prezentují? Na co kladou důraz?
- f) Jak prezentují tlumočnicki novináři? Které aspekty profese zdůrazňují?
- g) Je diskurs tvořený médii přebírán veřejností?

Platnost hypotézy bude ověřena analýzou článků z českého tisku, použité metody budou podloženy teoretickou částí práce. Obraz tlumočnicka v médiích je natolik specifické téma, že se mu v českém akademickém prostředí ještě nikdo nevěnoval. Několik prací bylo věnováno mediálnímu obrazu,³ ale nikdy v souvislosti s tlumočením.

Teoreticky se bude práce opírat o světové autory zabývající se diskursivní analýzou: Michel Foucault, Teun van Dijk, Norman Fairclough a Roger Fowler, doplněné o české

---

³ Klára Pániková. 2008. *Mediální obraz papeže Benedikta XVI. v českém tisku: diskursivní analýza mediálních sdělení*. Monika Serbusová. 2011. *Mediální obraz politiky Francie a České republiky*.

autory zabývající se diskursem, například Jana Matonohu. Mediální tematika bude čerpat například z Denise McQuaila nebo Ireny Reifové.

Stejnému tématu jako tato práce, obrazu tlumočnicka v médiích, se věnovala turecká autorka Ebru Diriker, členka Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků (AIIC). Její článek *Presenting simultaneous interpreting: Discourse of the Turkish media, 1988–2003* shrnuje dlouhodobou studii tureckého mediálního prostředí, ve kterém se autorka pohybuje. Zaměřuje se na zkoumání důvodů, proč se simultánní tlumočení objevuje v tureckých médiích, a na to, co považují média za podstatné. V českém prostředí žádná podobná analýza neproběhla, práce Ebru Diriker proto bude jedním z nosných metodologických vzorů pro tuto diplomovou práci.

Druhá část práce, zabývající se tlumočnickým prostředím a legislativou, bude čerpat informace ze stránek odborných tlumočnických organizací jako Asociace konferenčních tlumočnicků (ASKOT), Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků (AIIC), Komora soudních tlumočnicků České republiky (KST ČR) nebo článků jejich členů.

Třetí, analytická část bude s ohledem na nabyté teoretické znalosti analyzovat články z českého tisku za sledované období a bude je vyhodnocovat s cílem zodpovědět výzkumné otázky. Zdrojem článků budou mediální archivy Anopress IT a Newton Media. Součástí analytické části bude i vyhodnocení ankety, ve které veřejnost odpovídala na otázky spojené s tematikou tlumočení.

Tato diplomová práce bude čerpat z mnoha oborů, jejím předmětem je tlumočení, metodiku přejímá z oblasti mediálních studií a kritické lingvistiky. Použité koncepty zahraničních autorů budou přizpůsobeny českému jazykovému prostředí. Korpus tvořený zkoumanými materiály je jak časově, tak svým původem velmi obsáhlý, a proto věřím, že tato diplomová práce přispěje k rozvoji bádání o obrazu tlumočnicka v české společnosti a o provázanosti tohoto obrazu s mediálním diskursem.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vliv médií na veřejné mínění

Média jsou dnes neopomenutelnou součástí naší společnosti. Liší se svou formou, obsahem i dopadem na veřejné mínění. Způsob života se stále zrychluje a novému tempu se přizpůsobují i média. Tištěná periodika bojují s upadajícím zájmem čtenářstva, které se přeorientovává na internet. Televize díky obrazu dokáže zaujmout velké množství lidí a předat jim kvanta informací jediným záběrem. I přes všechny pokroky si však tisk zachovává své postavení v rámci mediálního světa, je symbolem konzervativních hodnot a vyšších kvalit. To je jeden z důvodů, proč se tato práce věnuje výhradně tištěným periodikům.

Výchozím bodem tištěných médií byl vynález knihtisku v polovině 15. století. Předchůdci dnešních novin se však začali tisknout až na konci 16. a na počátku 17. století. Konkrétně denní tisk se vyvinul z bulletinů a pamfletů, které byly distribuovány poštovní službou, a byly tak již od svého vzniku oddělené od knižní produkce. Nejčastěji byly kompilací několika zdrojů a sestavoval je tiskař a vydavatel v jedné osobě (McQuail, 2009: 39–40). Jednu zásadní vlastnost si noviny uchovaly již z těchto dob – nezávislost. Tehdy se jednalo o komerční listy, které informovaly anonymní čtenáře nezávisle na zprávách vydávaných panovníkem, později se noviny staly hlavním kritikem politických a společenských poměrů. Význam novinářů vzrostl natolik, že je v 18. století britský politik Edmund Burke označil za „čtvrtý stav“. Novinářské galerii v britské Dolní sněmovně připisoval stejnou moc jako třem ostatním stavům – šlechtě, lidu a duchovenstvu (McQuail, 2009: 562). O významu tištěných novin svědčí také násilí páchané na tiskařích a novinářích, boj za právo svobodně publikovat, oslavování ilegálního tisku v době okupace.

Veřejné mínění je koncept složený ze dvou pojmů, mezi nimiž existuje napětí. *Mínění* odkazuje k názoru nebo úsudku, který spojuje jak racionální poznatky, tak hodnotící složku. Pojem *veřejný* odkazuje ke specifické skupině vymezené ve vztahu k určitému tématu. Pro pojem veřejné mínění se však neustálila žádná všeobecně přijímaná definice. Nejčastěji je chápáno „jako souhrn názorů a hodnocení, které členové veřejnosti vyjadřují k určitému tématu“ (Reifová, 2004: 144–145). S veřejným míněním se také pojí jev označovaný jako *spirála mlčení*, kdy jsou lidé ve svých názorech

ovlivnění tím, co si podle jejich předpokladu myslí jiní lidé. Výraz poprvé použila německá socioložka Elisabeth Noelle-Neumann a označila jím sklon lidí nevyjadřovat na veřejnosti názor, který považují za menšinový nebo deviantní. Tím se prosazuje převaha předpokládaného většinového názoru (*spirálový efekt*) (McQuail, 2009: 580).

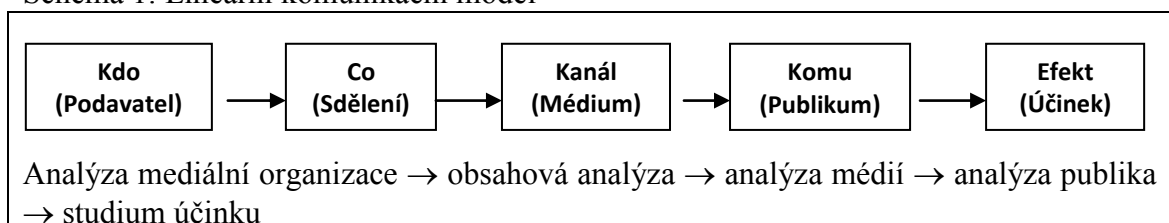
Na každého člověka vždy působí hned několik vjemů, které mají dopad na jeho názory a postoje. Člověk je ovlivněn sociálním prostředím, vzděláním, výchovou, ale také, jak bylo vysvětleno, veřejným míněním a informacemi, které přijímá z médií.

1.1. Komunikační modely z pohledu médií

Mezi tvůrci mediálních výstupů a jejich příjemci existuje vztah, který se snaží popsat hned několik autorů. Z mediálních komunikačních modelů, kterými tento vztah charakterizují, pak autoři vyvozují způsoby, jakými mají média možnost na příjemce působit a s jakými účinky tak činí. Komunikační modely jsou schematickým pohledem na procesy, které probíhají od vzniku události popsané v médiích, po myšlenku či aktivitu, kterou její prezentace vzbudí v příjemci sdělení.

Historicky první komunikační model používaný pro oblast médií je model lineární, zvaný též přenosový, který zachycuje komunikační tok jako přenos sdělení od odesílatele k příjemci pomocí komunikačního kanálu a s důsledkem v podobě účinků na příjemce (Reifová, 2004: 149). Tento model je součástí dominantního paradigmatu moderních mediálních studií a vychází z Laswellova konceptu z roku 1948. Harold Laswell, americký politolog a teoretik komunikace, byl tehdy přesvědčen, že studium masové komunikace se snaží odpovědět na jedinou otázku „Kdo říká co, komu, jakým kanálem a s jakým účinkem?“ (McQuail, 2009: 80). Tento jednoduchý model byl pak dále rozvíjen v závislosti na změnách ve způsobu komunikace a jejím zmasovění. Stal se také základem pro systematizaci oboru masové a mediální komunikace, jednotlivé fáze lineárního modelu jsou pak oblastmi analýzy (Reifová, 2004: 150).

Schéma 1: Lineární komunikační model

Zdroj: Schulz, Hagen, Scherer, Reifová, 1998: 20

Lineární model je užitečný, ale nestačí na vysvětlení všech jevů spojených s komunikací a je jednosměrný. Odborník na komunikaci a kritiku médií James Carey vidí komunikaci jako *rituál*, který není aktem sdělování informací, ale reprezentováním sdílených přesvědčení. Rituálové pojetí komunikace se nesoustředí na šíření informací v prostoru, jako je tomu v lineárním modelu, ale na udržení společnosti v čase. Do komunikace zahrnuje pojmy jako sdílení, účast nebo společenství. Důraz je kladen na uspokojení odesílatele nebo příjemce spíše než na účelové využití komunikace. Přesto může mít důsledky pro společnost tím, že ji vede k integraci nebo sdílení hodnot a tradic (McQuail, 2009: 82–83).

Vedle přenosového a rituálového modelu existuje ještě model propagační, který neusiluje ani o přenos informací, ani o sjednocení veřejnosti, ale pouze o získání a udržení pozornosti. Média tím splňují hned dva ekonomické cíle – získávají příjem z publika a prodávají pravděpodobnou pozornost inzerentům. Jak poukázal Philip Elliott, „masová komunikace se vůbec nesnaží být komunikací“ ve smyslu „řádného přenosu významů“, má sklon k *diváckosti* a na pozornosti záleží víc než na kvalitě (Elliott, 1974: 164). Z průzkumů věnujících se účinkům médií vyplynulo, že skutečnost, že je něco známé, je mnohdy důležitější než obsah toho, co příjemci vědí (McQuail, 2009: 83). Pokud bychom akceptovali tuto skutečnost, bylo by pro účely této práce dostatečné omezit se na výpočet počtu článků o tlumočení v jednotlivých letech sledovaného období a z toho vyvozovat závěry. Tento výpočet samozřejmě proběhne, ale bude pouze předstupněm pro další hlubší analýzu v duchu *diskursivní analýzy*, která bude vysvětlena později.

Jedna verze výkladu procesu masové komunikace je velmi odlišná od všech předchozích – příjmový model. Velkou měrou čerpá z kritiky přenosového, rituálového a propagačního modelu. Vychází z kritické teorie, sémiotiky a výpovědní analýzy (*discourse analysis*). Navazuje na analýzu příjmu, která se zaměřuje na „moc publika“ při dodávání významu do sdělení. Význam se podle příjmového modelu konstruuje v blízkosti příjemce, na rozdíl od předchozích modelů, kde vznikal blíž k odesílateli. V příjmovém modelu jsou mediovaná sdělení vždy otevřená a polysémantická, jsou interpretována podle kontextu a kultury příjemce.

Předchůdcem analýzy příjmu byla kritická teorie britského zakladatele kulturologie Stuarta Halla (narozen 1932), která předpokládá, že jakékoliv smysluplné sdělení je

konstruováno ze znaků, jež mají svůj denotát a své konotované významy závislé na volbě toho, kdo je „dekóduje“. Hall akceptuje sémiotiku, která vnímá význam jako pevně zabudovanou součást textu, ale má k ní dvě zásadní výtky. Zaprvé zakódování probíhá v rámci ideologických a institucionálních zájmů a texty jsou podávány s preferovanou možností výkladu. Zadruhé příjemci mohou tento ideologický vliv odmítnout a přistoupit na výklad, který vychází z jejich vlastní zkušenosti. Oproti všem ostatním modelům je přijímový model jednoznačně více zaměřený na příjemce komunikace. Přisuzuje mu aktivní roli v procesu komunikace, možnost rozdílně dekódovat a konstruovat význam odlišný od záměru odesílatele (McQuail, 2009: 84–86).

Pro úplnost je třeba zmínit i některé komunikační koncepty z různých období lingvistického a translatického výzkumu. Všichni badatelé v oblasti tlumočení charakterizují tlumočení jako zvláštní druh mezijazykové a mezikulturní zprostředkované komunikace. Tlumočnické je zapotřebí všude tam, kde účastníci komunikace neovládají stejný jazyk (Angelelli, 2000: 580).

V první polovině dvacátého století se komunikací zabýval například na mezinárodní úrovni uznávaný lingvista a spoluzakladatel Pražského lingvistického kroužku Roman Jakobson (1896–1982). Jakobson dělí komunikaci na šest složek nebo částí a každá z nich se pojí s jednou textovou funkcí.⁴ Například mluvčí je součástí komunikace a představuje expresivní funkci atd. Jakobson klade důraz na zpětnou vazbu (komunikace je interaktivní) a intence (záměr) komunikátora (Reifová, 2004: 149). Jakobsonovy funkce našly využití v mnoha oborech, včetně překladu.

Translatický výzkum během dvacátého století stál za řadou modelů, které bychom mohli označit za komunikační, neboť tlumočení je vždy komunikací. Jako příklad však uvedeme pouze zobecňující schéma jednotlivých období tak, jak je viděl Daniel Gile, badatel a aktivní tlumočnické AIIC. Druhou polovinu dvacátého století Gile rozdělil na čtyři období, během nichž se podle něj měnil přístup k bádání o konferenčním tlumočení (Gile in Baker, 2001: 42). Během prvního období 50. a 60. let psali o tlumočení sami aktivní tlumočnické nebo pedagogové, popisovali své zkušenosti a názory (Herbert 1952. Van Hoof 1962). Ve druhém období se o tlumočení začali

---

⁴ Složky (funkce): 1. mluvčí (expresivní funkce), 2. posluchač (konativní), 3. sdělení (poetická/estetická), 4. kontext (referenční/zobrazovací), 5. kontakt (fatická), 6. kód/jazyk (metajazyková/metakódová)

zajímat badatele z jiných odvětví a vznikaly zejména psycholingvistické modely (Gerver 1976). V 70. letech se do experimentů pustili i sami tlumočníci, začali bádát a vytvářet komplexnější tlumočnické teorie. Z tohoto období pochází například Teorie smyslu⁵ (Seleskovitch a Lederer 1989). Teorie smyslu dlouhá léta udávala tón tlumočnickému výzkumu, podle americké soudní překladatelky, pedagožky a badatelky Claudie Angelelli (2004: 15) to však byla chyba, protože tato teorie nebere ohled na komunikační a sociální kontext. Stejnou kritiku vyslovila i Wadensjö (1998: 8), podle něhož nemůže tlumočení probíhat v sociálním vakuu. Kritickou reakcí na Teorii smyslu je i čtvrté období podle Gila, které začíná v osmdesátých letech. Je to období renesance tlumočnických teorií, které jsou nově vědecktější a používají interdisciplinární přístup (Gile, 1995. Moser-Mercer 1997 a 1999). Tlumočnické teorie podle Gila dnes směřují k interdisciplinaritě a mohou se inspirovat například i komunikačními modely používanými v jiných oblastech. Claudia Angelelli však poznamenává (2004: 23), že tlumočnické teorie neustále zaostávají za praxí, která se vyvíjí nezávisle na nich. Aby nové teorie mohly ovlivnit zaběhnuté způsoby výuky a tlumočnické praxe, musela by být teorie s praxí provázanější. Tím, že tlumočnické teorie v některých ohledech neumí podpořit tlumočnickou praxi, tak se tlumočníci inspirojí teoriemi z jiných oblastí. Mediální komunikační modely tak mohou najít uplatnění i v tlumočnické praxi.

Výše popsané mediální komunikační modely mají velmi odlišné názory na proces probíhající mezi čtenářem a médiem i na možnosti využití tohoto vztahu. Není možné si vybrat jeden z modelů a ignorovat ostatní. Přenosový model vychází z historických způsobů komunikace, rituálový má využití v umění, propagační v reklamě a zábavní sféře a příjmový model nás upozorňuje, že přes veškerou domnělou či skutečnou moc médií má stejně nakonec poslední slovo publikum. Můžeme se například snažit najít diskurs obsažený v tisku a v duchu propagačního modelu v něm hledat ideologické intence, nebo s přihlédnutím k příjmovému modelu můžeme zkoumat, co chtěl odesílatel sdělit a jak se k tomu postavil příjemce. Příjmovou část komunikace může vysledovat například z reakcí čtenářů nebo pomocí ankety pro průzkum názoru na zkoumané mediované téma.

---

⁵ Teorie smyslu nebo též interpretativní teorie: tlumočník pochopí smysl projevu, který slyší a v paměti uchová jeho význam, aniž by si pamatoval konkrétní pojmy (deverbalizace). Obsah vyřčeného pak díky znalosti kontextu a smyslu přirozeně reprodukuje v cílovém jazyce (Herbulot, 2004).

1.2. Mediální obraz, nastolování agendy, rámování

Tyto tři termíny spadají do oblasti politického marketingu, který se vyvinul z marketingu ekonomického. Pojem politický marketing se poprvé objevil v roce 1956 ve studii amerického politologa Stanleyho Kelleyho, která se zabývala profesionální kampaní ve Spojených státech amerických. Volební kampaně se v 60. letech začaly profesionalizovat a potřebu teoretického podkladu pro oslovování voličů uspokojil politický marketing. Někteří autoři, za všechny citujme americké nestory marketingu Philipa Kotlera (1975) a Sidneyho Levyho, se začali zajímat o politickou soutěž z marketingového a komerčního hlediska, což byl ve své době inovativní přístup. Od poloviny 70. let tak můžeme pozorovat zrod nové dílčí disciplíny komerčního marketingu a zároveň politické vědy, kterou je politický marketing (Bradová, 2005: 58).

Sousloví *mediální obraz* má velmi slabý teoretický základ plynoucí z nejednotnosti definic. Ve většině případů je mediální obraz chápán jako soubor charakteristik, kterými je osobnost nebo skutečnost dlouhodobě popisována v médiích. Z rozrůzněnosti definic plyne i široká škála metodologie, jak mediální obraz popsat a vysvětlit. Například kalifornský politolog Martin Wattenberg si stanovil desítku osobnostních charakteristik, které hledal v mediálních zmínkách o sledovaných osobnostech (Wattenberg, 1984: 73–89). Psycholog David Winter zavedl systém „měření osobnosti politiků na dálku“, kde z obsahové analýzy veřejných vystoupení, rozhovorů a jiných výpovědí politiků vyvozoval jejich dopad na změny ve veřejném mínění (Winter, 2003: 118). Tyto modely vznikaly z přesvědčení o významném vlivu obrazu prezentovaného v médiích na veřejné mínění. Zároveň existují koncepty, které se snaží objasnit, proč a jak mediální obraz vzniká; nazývají se nastolování agendy a rámování.

Z mnoha uskutečněných obsahových analýz vyplynulo, že zpravodajství vykazuje poměrně stálý a předvídatelný celkový styl. V této souvislosti byla značná pozornost věnována otázce, jak jsou zpravodajské informace prezentovány, neboli „rámovány“ (McQuail, 2009: 389). V 70. letech představil kanadský sociolog Erving Goffman myšlenku, že pro uspořádání obvykle roztříštěných kusů informací a zážitků je zapotřebí určitý interpretační rámec. Představa rámce byla často používána jako synonymum pro „úhel pohledu“, „kontext“ nebo „zorný úhel zpravodajství“, což je však nepřesné. V jistém slova smyslu je rámec opravdu úhel pohledu, ale zastávaný

publikem (McQuail, 2009: 389). Jedná se o jakési omezení zorného pole čtenáře, doporučení, na co se zaměřit.

Podle amerického politologa Roberta Entmana „rámování znamená výběr a zdůraznění“. Rámce podle něj definují problémy výběrem určitých aspektů reality, diagnostikují příčiny, vytvářejí morální soudy a navrhuji nápravy. Pro dosažení těchto cílů lze využít bezpočet jazykových a textových prostředků (Entmann, 1993: 51–58). Rámování je také způsob, jak interpretovat izolovaná fakta. Rámování musí používat takřka všichni novináři a odchylojí se tak od čisté objektivity k předpojatosti, která však nemusí být zamýšlená. Na objektivitu zpravodajství lze pohlížet jako na nedosažitelný ideál nebo jako na stav dosažitelný rutinizací používaných postupů. Objektivitu považuje za nemožnou například britský akademik Denis McQuail a uvádí pro to několik argumentů. Proces selekce zpráv se podle něj vyznačuje subjektivními soudy, zprávy jsou rámovány, některé informace musí být vypuštěny nebo zkráceny a zprávy jsou produkovány v podmínkách vnitřního i vnějšího tlaku (Reifová, 2004: 167–168). Objektivitu naopak považuje za dosažitelnou mediální odborník Brian McNair a identifikuje tři základní projevy objektivity: oddělení fakt od názorů, vyvážené zastoupení názorově odlišných stran, validace žurnalistických tvrzení odkazem k jiným autoritám (Reifová, 2004: 167). K porušení objektivity může dojít na rovině syntaktické, lingvistické, stylistické nebo ideologické, účinky mohou být velmi odlišné, o čemž pojednává další oddíl.

Termín *nastolování agendy* (agenda-setting) razili Američané Maxwell McCombs a Donald Shaw pro obecnější popsání jevu pozorovaného během předvolebních kampaní. Základní myšlenkou je to, že zpravodajská média naznačují veřejnosti, co jsou hlavní témata dne, což vede veřejnost k přesvědčení o aktuálnosti a významnosti právě této záležitosti (McQuail, 2009: 527). McCombs a Shaw (1972) ze studie nerozhodnutých voličů v amerických prezidentských volbách v 60. letech vyvodili, že média „nastolují“ veřejnosti její agendu. Jejich původní představa, že o prosazení tématu rozhoduje téměř výhradně četnost výskytu tématu v médiích, byla však dalšími výzkumy velmi brzy vyvrácena (Jiráček, Köpplová, 2003: 182).

1.3. Zpravodajské hodnoty, generátory diskursu

O tom, co se skutečně prosadí na stránky novin, rozhodují tzv. zpravodajské hodnoty, které říkají, v jakých případech se událost stává zprávou. Stuart Hall považuje zprávu za výsledný produkt selekce podle sociálně konstruovaných kategorií. Greg Philo vidí zprávu jako novináři uměle vytvořenou komoditu, která je předmětem obchodu (Fowler, 1991: 12–13). Nejrozsáhlejší a dodnes nejpoužívanější definici zprávy zavedla autorská dvojice Johan Galtung⁶ a Marie Ruge, kteří ji charakterizují pomocí dvanácti zpravodajských hodnot. Pokud se přihodí nějaká událost, novináře zaujme v případě, že splňuje co nejvíce bodů z tohoto seznamu v co nejvyšší míře. Zpravodajské hodnoty jsou: stejně rychlý vývoj události jako je periodicita novin, překročení prahu zajímavosti, jednoznačnost, srozumitelnost (kulturní blízkost a relevance), předpověditelnost události a poptávka po ní, neočekávatelnost, kontinuita, vztah k elitním národům, vztah k elitním osobám, personalizace a negativita⁷ (Fowler, 1991: 13–17).

Pro účely této práce jsou zpravodajské hodnoty indikátorem, v jakých souvislostech by se o tlumočení a tlumočnicích mohlo psát. Jdou také podobným směrem jako koncept turecké konferenční tlumočnice, badatelky a členky AIIC Ebru Diriker, která vede tlumočnické kurzy na univerzitě v Istanbulu. Diriker se snažila vyzorovat, v jakých kontextech je simultánní tlumočení nejčastěji prezentováno v tureckých médiích. Tato témata, či kontexty, označuje jako „velkou pětku“ a jsou jimi velké události, velké peníze, podstatné chyby, důležité osobnosti a kariéerně zajímavé oblasti simultánního tlumočení (Diriker, 2005). Tato velká pětku odpovídá kategoriím zpravodajských hodnot, a tlumočnicka je proto možné považovat za téma, které má stejnou možnost dostat se na stránky tisku jako jakékoliv jiné zpravodajské téma.

Těchto pět důvodů také Diriker označuje jako *generátory diskursu*. Téma je příčinou nebo záminkou, proč se informace o tlumočnicích objeví na stránkách tisku. Vzniklé články pak *generují* jistý obraz tlumočnicka. Soubor těchto obrazů, které se objevily v médiích, tvoří diskurs.

---

⁶ Norský profesor a průkopník výzkumu míru a nenásilného řešení konfliktů, zakladatel institutu Transcend.

⁷ vlastní překlad

Diriker také zkoumá, jaké jsou rozdíly mezi diskursem budovaným novináři a diskursem, kteří o sobě vytvářejí samotní tlumočníci. Po analýze tisku konstatuje, že tlumočníci zdůrazňují převod smyslu, zatímco novináři trvají na doslovnosti. Novináři by chtěli věrnost každého slova, odborníci však ví, že tlumočení je interpretací. Podle některých tlumočnicků citovaných v tureckých médiích se tlumočení liší od překladu právě v možnosti interpretace a vzdálení se původnímu projevu. Diriker zaujalo, že ačkoliv tlumočníci trvají na svém nezasahování do smyslu projevu, často sami vypráví příběhy, kdy tlumočníci ovlivnili chod jednání. Diriker svou studii shrnuje s tím, že pohled tlumočnicků je o poznání hlubší a odbornější, zatímco novináři plavou jen po povrchu oboru a často nechápou, co je opravdovým úkolem tlumočnicka.

Přístup Ebru Diriker k mediální analýze použijeme i v příslušné kapitole analytické části práce. Její studie je zajímavá zejména metodologicky a také tím, že se jako jediná zaměřuje na stejné téma jako tato diplomová práce.

1.4. Účinky médií

V počátcích výzkumu masové komunikace se očekávalo, že výzkum prokáže výrazný vliv masových médií na postoje lidí a na veřejné mínění. Postoje a názory však nejsou nijak měřitelné a lze je sledovat jen nepřímo a výsledky převádět na stupnici. Postoje vůči různým otázkám jsou navíc vzájemně propojené a člověk svůj celkový postoj odvozuje od vlastních zkušeností, sociálního prostředí a jeho postoje bývají vzájemně slučitelné. Pokud je nějaká informace neslučitelná s dosavadními postoji příjemce, je nepravděpodobné, že by na něj měla okamžitý krátkodobý účinek, dlouhodobý účinek je však možný (McQuail, 2009: 530–531). Přesto je v současnosti poměrně nízké očekávání ohledně objevení faktů, která by podporovala teorii o významném vlivu médií na veřejnost. Mezi důvody této změny patří přesvědčení, že postoje lidí jsou ovlivňovány dlouhodobě osobními okolnostmi a společenským prostředím; lidé věnují větší pozornost sdělením, která jsou v souladu s jejich přesvědčením; protichůdné názory médií se vzájemně vyrušují; publikum je schopné samostatné interpretace a dovede odhalit snahu o manipulaci (McQuail, 2009: 531).

Velká část mediálních odborníků dnes doufá, že veřejnost už se nenechá ošálit tak snadno, jako tomu bylo dříve. Lidé už umí lépe čelit nástrahám ukrytým v médiích, ale ta přicházejí se stále důmyslnějšími metodami propagandy a manipulace. Historii lze

rozdělit do několika fází podle toho, jak velký vliv měla v té době média a jak ho uplatňovala. Autorem nejznámější periodizace účinků masových médií je Denis McQuail, který popisuje čtyři fáze: fáze všemocných médií, fáze omezených účinků, fáze renesance silných účinků, fáze tzv. dohodnutého vlivu médií. Účinky médií v jednotlivých fázích dělí na kognitivní (týkající se poznávání a tvorby názorů, afektivní (postoje a pocity) a dopady na jednání. Fáze renesance silných účinků trvala od počátku do konce 70. let a stála zejména na studiu nepřímých a dlouhodobých účinků. Fáze dohodnutého vlivu se započala v 80. letech s nástupem sociálního konstruktivismu. V duchu konstruktivismu pak tato teorie tvrdí, že masová média jsou instituce, které se podílejí na konstruování sociální reality. Do této fáze spadá i teorie *nastolování agendy* Maxwella McCombse, o které jsme se zmínili výše (Reifová, 2004: 297–299). Fáze dohodnutého vlivu trvá s drobnými úpravami prakticky dodnes. Jsme si tedy vědomi, že média do jisté míry ovlivňují naše názory, postoje a jednání, zejména procesem výběru zpráv, jejich rámováním a celkovým nastolováním agendy a témat. Ale máme i možnost na tento vliv reagovat, bránit se mu a být vybíravým příjemcem zpráv.

McQuail počítá i s tím, že média nemusí působit na veřejné mínění záměrně a jejich vliv může být nezamýšlený. Následující tabulka shrnuje vývoj teorií a výzkumu účinku médií a jejich možnou kategorizaci.

Tabulka 1: Účinky médií

	Záměrné	Nezáměrné
Krátkodobé	<p>Předpojatost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Propaganda • Mediální kampaň • Rámování • Nastolování témat 	<p>Bezděčná předpojatost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Individuální a kolektivní reakce • Politické účinky
Dlouhodobé	<p>Politika média</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šíření pokroku, zpráv, vědomostí a inovací 	<p>Ideologie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Společenská kontrola • Socializace • Kulturní, společenská a institucionální změna

Zdroj: McQuail (2009: 480–481), upraveno autorkou

V tabulce vidíme několik způsobů, jakými média ovlivňují publikum. Cílem této práce je zjistit, co si čtenáři českého tisku mysleli v posledních dvaceti letech o tlumočnících. Náзор lidí vycházel do značné míry z toho, co se dozvěděli z médií. Je proto potřeba zjistit, jak na čtenáře média působila a jakým směrem mohla posouvat jejich názor. Ke zjištění těchto vlivů na čtenáře nám bude sloužit právě tato tabulka, ve které jsou jednotlivé způsoby ovlivňování publika popsány. Tyto způsoby ovlivňování a jejich konkrétní projevy pak budeme hledat v jednotlivých článcích. Z oblasti předpojatosti je potřeba se zaměřit na rámeček, do jakého je obraz tlumočnicka zasazován a v souvislosti s jakými tématy je nejčastěji zmiňován. Upozorněním na bezděčnou předpojatost mohou být například odezvy čtenářů, kteří nesouhlasně reagují na postoj média. Dlouhodobým účinkem může být zvyšování povědomí o povolání tlumočnicka, což bude muset být doloženo analýzou dlouhodobého diskursu.

2. Metody analýzy mediálních výstupů

Jak vidět pod povrch textu, je věčná otázka, která vedla k rozvoji desítek interpretačních teorií. Tomuto procesu se nevyhnuly náboženské texty, panovnické edikty ani politické projevy. Mnohost možností interpretace jsme pochopili již nastíněním komunikačních modelů. Odesílatel, médium i příjemce svým způsobem zasahují do obsahu a vnímání textu a výklad se mění i v závislosti na společenském a dobovém kontextu. I pro lingvistiku platí starověké Herakleitovo úsloví „Dvakrát nevstoupíš do téže řeky“ (Kratochvíl, 2006: 216) – jeden text nikdy nebude dvakrát znamenat zcela totéž. Co v textu vidět a jakým způsobem to v něm najít, navrhneme v rámci této kapitoly prostřednictvím několika autorů. Michel Foucault definuje výpovědi a vztahy mezi nimi označuje jako diskurs, Roger Fowler zkoumá text na úrovni jazyka a je zároveň stoupencem diskursivní analýzy. Norman Fairclough je autorem kritické diskursivní analýzy (CDA), která dále rozvíjí myšlenku diskursu a podmíněnosti textu. Teun Van Dijk taktéž analyzuje diskurs, pohybuje se na pomezí několika přístupů a svou metodu označuje jako funkční pragmatiku.

2.1. Definice diskursu

Slovo diskurs je v češtině odvozeno z francouzského *discours* (rozprava, přednáška) a latinského *dis-currere* (pobíhat sem a tam, rozebírat v řeči). V běžné řeči znamená rozpravu, pojednání nebo výklad o určitém tématu (Slovník cizích slov abz.cz). Speciální významy toto slovo získalo s poststrukturalistickými sociálními teoriemi Michela Foucaulta v polovině dvacátého století. Diskurs se pak stal objektem interdisciplinárních studií a časem začal ztrácet své přesné ohraničení. Diskurs je vymezen lingvisticky, textově i situačně, další významy mu dodávají nové vědní obory (Kraus, 2008: 112).

Pro potřeby mediálních studií bývá diskurs konceptualizován dvěma způsoby. V širším pojetí jako diskurs komunikační události, kdy zkoumá veškeré okolnosti komunikace v duchu Jakobsonova komunikačního modelu. Užší a častější pojetí akcentuje slovní dimenzi komunikačního aktu (psaného nebo mluveného) a o této abstrakci se mluví jako o *textu*. Diskursem je potom kontinuální nebo uzavřený produkt komunikačního aktu. Charakteristikou diskursu je, že není produkován individuálním autorem, nýbrž společensky. Význam obsažený v diskursu předchází jakoukoliv diskursivní praktiku.

Ve chvíli, kdy používám diskurs, konstruuji svou sociální identitu a dávám jí smysl (Reifová, 2004: 46).

Mediální diskurs je specifická variace na původní Foucaultovo pojetí. Mediální diskurs je „dobově a společensky podmíněná konvence předurčující průběh tvorby mediovaneho sdělení a produktů mediálního průmyslu obecně a očekávání a zvyklosti spojené s jejich příjmem a užitím.“ (Reifová, 2004: 47). Gunter Kress vidí diskurs jako systematicky organizovaný soubor postojů, které vyjadřují významy a hodnoty jisté instituce. Diskurs podle Kresse nepřímo určuje, co se smí a nesmí říkat a dělat (Fowler, 1991: 42). Mediální diskurs obsahuje napětí mezi sférou soukromou a veřejnou, stejně tak mezi různými vrstvami jazyka, inklinuje k převádění veškerých událostí na příběhy a v liberálně-demokratických režimech vnímá publikum jako konzumní spotřebitele (Reifová, 2004: 47–48). Pojetí mediálního diskursu se postupně zužuje a získává konkrétnější ukotvení na úkor původního filosoficko-teoretického, jehož představitelem je Michel Foucault. Kritická diskursivní analýza (CDA) zastoupená Faircloughem a van Dijkem je posunem k praktické stránce analýzy jazyka se zachováním významu teoretických konceptů. Roger Fowler ukotvuje svou práci zejména v praktické sféře, filosofie už je zcela na okraji.

2.2. Diskurs ve filosofii Michela Foucaulta

Michel Foucault (1926–1984) byl představitelem francouzské intelektuální avantgardy, profesor, filosof a psycholog. Celý jeho život i dílo se vyznačují roztěkaností, neustálými změnami a touhou stát se někým jiným. K touze po proměně přispělo i to, že se nikdy nesmířil se svou sexuální orientací. Odmítal jakýkoliv formalismus a zařazení sebe sama. Psaní pro něj bylo prostředkem k přeměně vlastního já, nikoliv k jeho představení veřejnosti. Úsilí o odlišnost vystihuje jeho citát: „Nezdá sa mi, že je potrebné vedieť, čo presne som. Hlavným záujmom v živote a práci je stať se niekým iným, než ste boli na začátku. [...] Hra stojí za to len vtedy, keď nevieme, aký bude koniec.“ (Marcelli, 1995: 19). Foucaultovo dílo vychází z rozsáhlého empirického korpusu textů o historii duševních chorob, vězeňství, sexualitě, právu a psychiatrii, výstupem jsou obsáhlé filosofické úvahy (Kraus, 2008: 113).

Foucault vidí svět jako neustálou změnu a zároveň jako soulad protikladů. Ničí představu o jasném, nestranném a čirém poznání pomocí rozumu. Pravda je pro něj

pravdou vždy jen v určitém konkrétním okamžiku, ale stejně jako vše ostatní se mění. Zavádí vlastní pojem *archeologie vědění*, jež klade do opozice s dějinami myšlení. Archeologie nechce definovat myšlenky, obrazy a témata, ale výpověď jako takovou. Výpověď (*discours*) není dokumentem, ale *monumentem* s vlastní existencí. Archeologie zkoumá všechny vtahy mezi výpověďmi najednou, usiluje o popis diskursu, neusiluje o proniknutí do dobové ideologie (Foucault, 1969: 181–183). Diskurs díky archeologii získává vlastní konzistenci a může být předmětem studia (Marcelli, 1995: 81).

Diskurs je podle Foucaulta souborem verbálních výpovědí a vztahů mezi nimi. Na výpovědi však nelze nahlížet jako na kompozice vět a tvrzení. Výpovědi naopak větám a tvrzením předcházejí (Reifová, 2004: 46). Věty se řídí zákony jazyka, tvrzení logikou a výpovědi se řídí diskursivní formací (Marcelli, 1995: 81). Formace jsou uspořádány v tzv. *archivu diskursu*. Foucault na rozdíl od všech předchozích myšlenkových směrů nezkoumá utváření, vývoj a šíření idejí, ale zkoumá diskursivní struktury a formace. Strukturami a formacemi rozumí nejen texty jako výsledky komunikace, ale i soubor předpokladů, které podoby těchto textů podmiňují, z nichž texty vycházejí (Kraus, 2008: 115). Nejde tak úplně o to, co vzniklo, ale proč a jak to vzniklo, o pravidla a zvyklosti v době vzniku textu.

Od sedmdesátých let se Foucaultovy teorie stávají méně ahistorickými a spekulativními. Svou *archeologii* doplňuje o *genealogii vědění*, která studuje vztah mezi věděním a mocí. Diskurs pak dostává nový rozměr a stává se prostředkem k prosazení moci, která utváří vědění, společenský řád i individuální pochopení. Moc je nadlidským faktorem. Rozum je subjekt, který se transformuje sám od sebe na základě náhodných mutací. Diskurs už není pouze textem, ale i praxí. Zatímco archeologii vědění šlo o holý popis diskursu a vztahů, genealogická analýza se opírá o empirická data a porovnává konkrétní texty. Předmětem genealogické analýzy jsou i nevyjádřené komponenty diskursu, souvislost mezi diskursem a mocí a uplatňování vlivu pomocí diskursu (Kraus, 2008: 116). Pro tuto práci jsou přínosné Foucaultovy myšlenky, že určujícím faktorem významu textu je kontext jeho vzniku a že diskurs je prostředkem k prosazení moci.

2.3.Lingvistická teorie Rogera Fowlera

Roger Fowler (1939–1999) byl významný britský lingvista a profesor anglické literatury na University of East Anglia. Proslavil se zejména pracemi o stylistice a vlivu jazyka na strukturování lidské zkušenosti. Společně s dalšími autory stál u zrodu kritické lingvistiky, která se na rozdíl od lingvistiky klasické neomezuje na deskripci a zabývá se pochopením hodnot obsažených v jazyce (Fowler, 1991: 5). Jazyk chápe jako kód s kognitivní funkcí, poskytující jeho uživateli uspořádanou reprezentaci skutečnosti (*mentální mapa*). Východiskem jeho lingvistických teorií byly práce Ferdinanda De Saussure (jazyk jako kód pro strukturaci znaků) a Rolanda Barthes (kognitivní role jazyka) (Fowler, 1991: 3). Výsledky svého bádání shrnul v knize *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press* z roku 1991. Kniha zároveň obsahuje poznatky plynoucí ze zkoumání ideologické praxe v současných médiích.

Ve Fowlerově díle najdeme několik základních konceptů, jejichž pomocí vysvětluje vliv jazyka na společnost a vznik a důsledky diskursu. Jedním z nich je koncept *schémat*, která chápe jako stereotypní kategorie třídící lidské vjemy a zkušenosti. Schémata tvoří společné povědomí komunity lidí, díky kterým vidí vnější svět shodně (Fowler, 1991: 59–60). *Stereotypy* jsou sociálně konstruované mentální „nálepky“, jsou kreativní a pomáhají tvořit svět. Čím je stereotyp silnější, tím pravděpodobněji se událost, která ho potvrzuje, stane zprávou. Noviny uveřejňováním takových zpráv podporují tyto stereotypy, stereotypy upevňují existující *schémata* a to vše jako celek tvoří diskurs. Vytvořený diskurs je pak nadále prohlubován intertextualitou v médiích a citováním autorit (Fowler, 1991: 17–23). Svou měrou se na přetrvávání diskursu podílí i čtenář, který svých chápáním textu v souladu s diskursem jen potvrzuje jeho platnost. Fowler proto navrhuje, že by se lidé měli již od mládí učit kritickému čtení, aby nebylo tak snadné nechat se pohltit diskursem a v něm obsaženou ideologií (Fowler, 1991: 227).

Dalším Fowlerovým tématem je jazyková podmíněnost myšlení. Fowler odsuzuje Whorfovu extrémní teorii lingvistického determinismu, která předpokládá, že veškeré myšlení člověka je kompletně podmíněno jazykem, který používá. Fowler se přiklání k mínění amerického lingvisty Edwarda Shapira, že jazyk ovlivňuje naše myšlení, ale není jediným vlivným faktorem. Jako důkaz uvádí existenci překladu. Pokud by nebylo možné se odpoutat od způsobu myšlení daného jazyka, nebylo by možné překládat myšlenkové koncepty do cizího jazyka. Protože však překlady existují a vyjadřují

stejnou myšlenku v jiném jazyce, není lingvistický determinismus absolutní, ale jen částečný. Jazyk je pouhou predispozicí (Fowler, 1991: 29–30). Pro tuto práci to znamená, že jazyk analyzovaných článků má jen částečný vliv na způsob, jakým ho čtenář pochopí. Je však třeba počítat s tím, že zjištěný diskurs bude českým diskursem. Objektivizačním prvkem je skutečnost, že všechny texty budou mít pouze jednoho čtenáře a pokud dojde ke zkreslení vinou jeho jazykové predispozice, zkreslení bude shodné pro celý korpus.

Zajímavá a užitečná je také Fowlerova teorie o vytváření konsensu. Každý jazyk má širokou slovní zásobu, ale každý mluvčí nebo pisatel využije jen tu část, která odpovídá jeho záměru a stylu. Noviny informují o institucích, jejich zdroji jsou memoranda, zprávy a oficiální vyjádření, jejich projev je tištěný, formální a vyjadřuje autoritu. Obsah novin je ale určen pro veřejnost, tedy pro soukromou neformální sféru, kde je jazyk oralizovaný a neformální. Aby si tyto dva póly rozuměly, došly ke konsensu, je třeba překonat tzv. *diskursivní mezeru*. Média se tedy musí vyjadřovat jazykem čtenáře a použít styl, který Fowler označuje jako *iluze konverzace* (Fowler, 1991: 54–59).

Noviny předkládají text, který se snaží přizpůsobit čtenáři svým stylem, ale je psán stylem diskursu a nezbytně obsahuje ideologii, protože zprávy jsou ideologickým produktem (Fowler 1991: 3). Teprve čtenář do textu vkládá významy, reaguje na první tah médií a je na jeho uvážení, jak s jednáním protihráče naloží. Čtení novin je jako šachová partie, kdy čtenář může soupeřovu hru prohlédnout, domyslet si význam jednotlivých tahů a adekvátně na ně reagovat, nebo se jen spokojit se znalostí pohybu figur, v našem případě schopností číst. Čtenář má ve Fowlerově teorii významné místo a možná právě proto mu Fowler adresuje svou práci a snaží se upozornit na rizika spojená s diskursem. Člověk je podle něj z velké části ovlivněn jazykem, který používá. Tento jazyk obsahuje stereotypy, které jsou reprodukovány jak médií, tak námi samotnými. Čtenář má však stále možnost diskursu prohlédnout a přispět k omezení moci médií.

2.4. Kritická diskursivní analýza

2.4.1. Norman Fairclough

Norman Fairclough (nar. 1941) je emeritní profesor lingvistiky na Lancasterské univerzitě a jeden ze zakladatelů kritické diskursivní analýzy (CDA). Během své

akademické dráhy se zabýval zejména úlohou jazyka ve společenských změnách, v současnosti stále přednáší metodiku CDA v Rumunsku a Dánsku a zkoumá roli jazyka v procesu globalizace, neoliberalismu, neokapitalismu a dalších moderních společenských změn. Inspirací jeho teorií byli v oblasti lingvistiky Michail Bachtin a Michael Halliday, z teoretiků ideologie neomarxista Antonio Gramsci nebo Michel Foucault. Základní princip CDA, snahu odhalit ideologii uplatňovanou skrze text, podrobně vysvětlil ve své první knize *Language and Power* z roku 1989, která je dodnes základní publikací CDA.

Ústřední myšlenkou, kterou se CDA snaží dokázat, je přesvědčení, že moc je uplatňována skrze ideologii, zejména skrze ideologické využití jazyka. Jazyk sám o sobě má ideologickou povahu, na čemž se Fairclough shoduje s Fowlerem, který jazyku připisuje vliv na způsob myšlení (Fairclough, 1989: 3). Od lingvistů se Fairclough odlišuje tím, že jazyk nemá za jediného strůjce moci. Lidé například texty interpretují podle svého sociálního, respektive diskursivního původu a přesvědčení (Fairclough, 1989: 19). Stejně jako Foucault zkoumá kontext vzniku textu, ale jde ještě dál a zkoumá i ukotvení autora tohoto textu a hledá další a vzdálenější příčiny konkrétní podoby textu.

Faircloughovo zaměření se na moc může vysvětlit jeho teorie společenského a třídního uspořádání. Společnost je podle něj v rukou *dominantního bloku*, který tvoří vlastníci výrobních prostředků a další zainteresované skupiny a který si podřizuje pracovní sílu. Společenské instituce a média se podílejí na udržování zavedeného pořádku, ať už nevědomky nebo cíleně pomocí kontroly diskursu a ideologie (Fairclough, 1989: 32–33). Diskurem je možné legitimizovat mocenské vztahy, aniž by si to lidé uvědomovali. Média obsahují tento diskurs a přenášejí ho na společnost. Přenos je skrytý, protože se jedná o jednosměrnou komunikaci a lidé nemají možnost reakce, jako je tomu při konverzaci. Ideologie je také nejefektivnější, když není vidět, a právě proto se musí praktiky strůjce ideologie jevit jako součást normálního, zdravého uvažování, jako součást *zdravého rozumu*.⁸ Ideologii chápe jako všudypřítomnou implicitní filozofii, která je přijímána samozřejmě. Uplatňování ideologické moci pomocí diskursu může probíhat buď prostřednictvím donucení při využívání násilných prostředků

---

⁸ Fairclough používá anglický pojem *common sense*, který je širší než jeho český překlad *zdravý rozum* a má také odbornější ráz. Vhodnější ekvivalent však v češtině nenalezneme, a budeme ho proto používat i s vědomím jeho nepřesnosti.

(*coercion*), nebo pomocí vytvoření všeobecného souhlasu (*consent*). Oba tyto přístupy bývají v praxi kombinovány, získání podpory je však vždy složitější mírovou cestou souhlasu (Fairclough, 1989: 33).

Studium diskursu médií ve Faircloughově pojetí znamená identifikaci jejich konkrétního ideologického pojetí světa. To se v textu vyznačuje výběrem konkrétního slova z možných synonym, užitím superlativů, výběrem bezprostředního kontextu i konotacemi v dobovém a sociálním kontextu. Důležitá je také volba mezi pozitivní nebo negativní konstrukcí věty a použití lexika spolupráce nebo naopak soupeření (Fairclough, 2003: 103). Pokud časem převáží jeden konkrétní výklad slova, který byl původně ideologický, jedná se o vítězství jednoho konkrétního úhlu pohledu, což Fairclough nazývá *naturalizací*. Naturalizace je nejlepším prostředkem k upevnění diskursu. Důkazem vnějšího vlivu na text je také intertextualita, kdy se v textu odkazuje na cizí zdroj, autora nebo jde dokonce o přímou citaci (Fairclough, 2003: 131). Těchto prvků by si měl pozorný čtenář všimnout a právě na slovní zásobu, užití superlativů, kontext a intertextualitu se zaměříme i v této práci.

2.4.2. Teun van Dijk

Teun Adrianus van Dijk (narozen 1943) je lingvista a profesor kritické diskursivní analýzy na University of Amsterdam. Od 80. let se zaměřoval na různé oblasti uplatnění diskursu od rasismu, přes politiku až po média a ideologii. Je zakladatelem šesti časopisů o diskursu a autorem desítek článků a publikací se stejnou tematikou (<http://www.discourses.org/>). Jeho poznatky vycházejí ze zkoumání různých textů, komunikací a situací, v nichž se odehrály. K analýze diskursu používá dva metodologické postupy, buď shora (*top down*), od obecných komunikačních a žánrových vzorců až k analýze verbálních a neverbálních jednotek, nebo zdola nahoru (*bottom up*). Terminologicky navíc odlišuje slovo psané (*text*) a mluvené (*talk*) (Kraus, 2008: 134).

Podstatou diskursivní analýzy (DA) je podle van Dijka skutečnost, že vliv ideologií se odráží v nejrůznějších rovinách a vlastnostech. Zabývá se různými formami a funkcemi diskursu. Zkoumá ho na rovině grafické (typ písma, fotografie), zvukové, gramatické (koherence a členění textu) a především sémantické. Právě sémantika a slovní zásoba je podle van Dijka dominantním prostředkem vyjádření ideologie v diskursu (Kraus, 2008: 134–135). Diskursivní analýza se podle van Dijka stále vyvíjí a obsahuje velké

množství nových disciplín. Předmětem studia DA je dnes text i kontext, úkolem je popis reality a formulace teorií (van Dijk, 1988: 23).

Ve svých pracích se van Dijk zdržuje teoretických definic, v jeho díle proto nenajdeme definici diskursu. Najdeme v nich však velké množství praktických příkladů a metodologii pro aplikaci DA, což je pro naši práci přínosné. Jeho kniha *News as Discourse* (1988) je cenným návodem jak na diskursivní analýzu. Kromě již výše zmiňovaných rovin doporučuje zaměřit se na makrostruktury, projevy subjektivity, koherenci, stylistiku, lexikum a další oblasti. Konkrétní příklady z praxe usnadňují pochopení a podtrhují, že většina van Dijkových textů je určena právě studentům diskursivní analýzy.

Teun van Dijk je zajímavý autor i z pohledu translologie. Britská tlumočnice Jennifer Mackintosh napsala článek pojednávající o modelu Waltera Kintsche a Teuna van Dijka a jeho aplikaci na proces tlumočení (Mackintosh, 1985: 37–43). Mackintosh nejprve popisuje Teorii smyslu v podání Marianne Lederer a Danicy Seleskovitch, kterým však vyčítá, že se nezabývají tím, co se děje v hlavě tlumočnicka během procesu deverbalizace. V tom je podle Mackintosh přínos Kintsche a van Dijka, kteří zavádějí koncept *mapovacích pravidel*⁹, jimiž vysvětlují, jak se přenáší smysl slov z mikroúrovně na makroúroveň. Van Dijk tento model rozpracoval v díle *Macrostructures* (van Dijk, 1980), kde pochopení a produkci dělí na tři fáze: organizace textu do koherentního celku, zhuštění obsahu do hlavní myšlenky a reprodukce textu podle paměti postupováním od nejnižších úrovní až po makrostrukturu.

Van Dijk zkoumal principy fungování lidské paměti, Mackintosh je přesvědčena, že tlumočení funguje na stejném principu. Tlumočnick si podle ní také pamatuje jednotlivosti, ale při reprodukci v cílovém jazyce zapojí i své všeobecné znalosti, které odpovídají van Dijkovým makrostrukturám (Mackintosh, 1985: 39–40). Pro ověření využití van Dijkova modelu na konferenční tlumočení Mackintosh realizovala pokus s desítkou tlumočnicků AIIC. Došla k závěru, že při konsekutivním tlumočení se tlumočnick drží spíše makrostruktur, zatímco při simultánním tlumočení mikroúrovně (Mackintosh, 1985: 41–42). Ačkoliv van Dijkův model byl primárně určen pro odhalení ideologie v textech, našel uplatnění i v jiných oborech, například v tlumočnictví.

---

⁹ mapping rules

2.5. Koncept diskursu v českém prostředí

Problematikou diskursu se v českém prostředí zabývá například literární vědec Jan Matonoha. Jeho úvaha, vycházející z Michela Foucaulta, podtrhuje skutečnost, že vše, co se nám zdá přirozené a samozřejmé, je přirozeností jen zdánlivou, ustavenou předchozími implicitními okluzemi, nevědomým omezeným vnímáním reality. Diskurs je podle Matonohy to, co „tvoří pozadí každé promluvy, která jej nutně ‚opakuje‘, pohybuje se v prostoru jím vymezeném; je to zároveň to, co nám umožňuje mluvit, respektive co naše mluvení legitimizuje, a zároveň to, co nám tímž pohybem něco říci znemožňuje.“ (Matonoha, 2005: 582). Zároveň existuje mnoho diskursů, které se mohou vzájemně překrývat nebo naopak vylučovat. Foucaultovo pojetí diskursu navíc podle Matonohy vedlo k tomu, že moc už nevnímáme jako vycházející z jediného centrálního, institucionalizovaného zdroje, nýbrž, analogicky k jazyku, přichází zespod. Diskurs je vytvářen participací všech účastníků bez jejich nutného vědomí. Autorita diskursu nespočívá v zákazech a příkazech, ale v jeho všudypřítomnosti v našich výpovědích (Matonoha, 2005: 583). Lidé podle Matonohy diskurs zkoumají, aby se vyhnuli konformitě a zároveň aby diskurs dál záměrně nešířili. Nejzajímavější je proto podle něj studovat texty, ve kterých dochází ke střetu několika diskursů, protože v tu chvíli jsou nejpatrnější (Matonoha, 2005: 584). Matonohova pozice nás může utvrdit v přesvědčení, že studovat diskurs je podstatné a nacházet ho není složité, protože je obsažen ve všech promluvách, které nás obklopují.

Tématu diskursu se věnuje internetový časopis o kulturních studiích Konstrukt, který pravidelně přináší články v sekci Diskursivní analýza. Šéfredaktorkou je Michaela Hečková, která v minulosti přispívala do Literárních novin, byla mluvčí kina Metropol nebo se podílela na kandidatuře Ostravy na Město kultury 2015. Časopis přináší jak teoretické statě (Diskurz diskurzu. Konstrukt. 10. 10. 2010), tak aplikace diskursivní analýzy na konkrétní témata (Analýza mediálního diskurzu: kauza Entropa aneb studie diskurzivní perspektivou. Konstrukt. 8. 11. 2010, Diskurs, moc a Jánošík. Konstrukt. 15. 9. 2011).

Téma diskursu prolíná mnoha vědními obory, mimo jiné mediálními nebo kulturními studii. V prvním případě je uznávanou kapacitou Irena Reifová, působící na katedře mediálních studií Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd UK v Praze a v Centru pro mediální studia. Reifová se specializuje na televizní tvorbu

a kritické teorie médií (<http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZ-57.html>). Její přínos spočívá zejména v praktické analýze českého mediálního diskursu.

Renáta Sedláková z Univerzity Palackého v Olomouci se zabývá mediální konstrukcí reality a tvorbou diskursu pomocí opakování a stereotypů (Sedláková, 2008: 145–161). Sociologický pohled na diskurs přináší mladý filosof Marek Nohejl ve své knize *Jednání, diskurs, kritika: Myslet společnost z roku 2007*.

Ke starší generaci badatelů o diskursu můžeme zařadit Miroslava Marcelliho (narozen 1947), jehož analýza Foucaultova díla vydala na celou knihu s názvem *Stat' sa iným* (Marcelli, 1995). Vztahu jazyka a skutečnosti se věnoval i židovský myslitel Vilém Flusser (1920–1991), který odkrýval zejména diskurs obsažený v samotném jazyce. Jeho práce mají sklon k jazykovému determinismu (Flusser, 1995).

2.6. Využití diskursu pro analýzu

Tato část práce nám ukázala, že koncept diskursu je velmi populární napříč badatelskými sférami, ovšem autoři velmi často nabízejí vlastní definici. Pro účely této práce si z konceptů citovaných autorů sestavíme širší koncept diskursu. Diskurs budeme chápat jako soustavu obrazů, které jsou vytvářeny společností jako celkem a zároveň jejími jednotlivými členy, jako všeobecné povědomí o daném tématu, jako převažující názor, jako obraz vystavený médiu. Budeme hledat, co česká společnost ví, co si myslí a co předpokládá o tlumočení a o tlumočnících a nakolik její přesvědčení souvisí s diskursem budovaným českými sdělovacími prostředky.

Od Foucaulta převezmeme myšlenku, že diskurs je *monumentem* s vlastní existencí: To, co je součástí diskursu, existuje, je součástí reality a jako takové je to i vnímáno. Informace, která bude součástí diskursu, bude většinou společností brána jako danost.

Proti determinismu diskursu se budeme bránit pomocí teorie Rogera Fowlera. Noviny předkládají text, který je psán se stylem a s ideologií diskursu, ale čtenář má stále možnost diskurs prohlédnout, nebýt pouhým konzumentem diskursu a nebrat ho jako danost. Z Fowlerovy teorie pro tuto práci vyplývá, že ne vše, co bude o tlumočení napsáno, musí být nutně čtenáři přijato a stát se součástí veřejného mínění.

Podle Normana Fairclougha je ideologie na společnost uplatňována prostřednictvím jazyka. Naše analýza se proto musí zaměřit na často se opakující výrazy, které vytvářejí

dlouhodobý diskurs. Častým opakováním výraz přejde do slovní zásoby příjemců textu. Ti pak používají slova v kontextu, ve kterém se je naučili, a upevňují tak postavení ideologie. Teun van Dijk doporučuje zaměřit se při analyzování textu na projevy subjektivity, koherenci textu, stylistiku nebo lexikum. Není proto nic snazšího, než jeho pedagogických rad uposlechnout.

Z českého prostředí přejmeme myšlenku Jana Matonohy, že diskurs je všudypřítomný a tvoří ho sami lidé. Periodický tisk, který budeme zkoumat, tak není jediným tvůrcem diskursu, a to, co se v něm objeví, se nutně nemusí stát součástí veřejného mínění. Matonoha nás tak nepřímou upozorňuje na relativitu zjištěného diskursu.

3. Druhy tlumočení

Předmětem studia této práce je tlumočení a povolání tlumočnicka, se zaměřením na konferenční tlumočení. Před vytvořením korpusu si zopakujeme několik základních informací o oblastech a způsobech tlumočení a jejich možném uplatnění.

3.1. Vymezení konferenčního tlumočení

Podle Generálního ředitelství pro tlumočení Evropské komise (SCIC), je konferenční tlumočení „přirozené a plynulé předání obsahu sdělení z jednoho jazyka do druhého, přičemž je zachován způsob, jakým řečník svůj proslav pronáší, tón projevu, řečníkovo přesvědčení a používání první osoby.“¹⁰

Konferenční tlumočení bývá tradičně považováno za jednu ze tří základních oblastí tlumočení společně s tlumočením soudním a komunitním (Roberts, 2002). Tato klasifikace stojí na rozdílnosti prostředí, v nichž je tlumočení poskytováno. Konferenční tlumočení nachází nejčastěji uplatnění na konferencích a v přednáškových sálech. Soudní tlumočníci spolupracují s policií nebo se soudy. Komunitní tlumočení se využívá v neformálním styku s úřady státní správy, institucemi nebo při jiných příležitostech běžného občanského života.

Pro tyto tři oblasti také platí odlišné standardy a míra profesionalizace. Konferenční tlumočníci bývají vysoce kvalifikovaní a sdružení v profesních organizacích s přísnými vstupními požadavky. Na soudní tlumočnický jsou v každé zemi kladeny jiné požadavky pro výkon profese, u některých soudních tlumočnicků je míra odborné přípravy na nižší úrovni než u konferenčních tlumočnicků. Pro komunitní tlumočení často odborná kvalifikace ani neexistuje. Stejně jako se tyto tři oblasti liší mírou profesionalizace, liší se i výškou finančního ohodnocení.

Přes odlišnou míru profesionalizace je od všech tlumočnicků vyžadován stejně kvalitní výkon. Tato skutečnost vedla některé odborníky k opuštění dělení na tři druhy a k obraně kvalit komunitního tlumočení (Gentile, 1997. Mikkelsen, 2010). Zatímco Gentile (1997) by zrušil všechna přídavná jména označující oblasti tlumočení, podle Garbera (1998) by mělo být členění zachováno, protože mezi těmito oblastmi jsou velmi zásadní rozdíly.

---

¹⁰ http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/index_cs.htm

Někteří autoři klasifikují tlumočení z hlediska typu komunikační situace a rozlišují jen tlumočení konferenční a komunitní (Wadensjö, 1998. Hale, 2004, 2008). Rozdíly mezi oběma komunikačními situacemi dobře shrnula Claudia Angelelli (2000):

Komunitní tlumočení	Konferenční tlumočení
Dialogické	Převážně monologické
Rovnoměrný rozsah tlumočení v obou směrech	Převážně do jednoho jazyka (do tlumočnickova aktivního jazyka)
Možnost ovlivnit rychlost mluvčího	Nemožnost ovlivnit rychlost mluvčího (vyjma speciálního signalizačního tlačítka)
Účast stran v komunikačním aktu nemusí být dobrovolná (např. pacient)	Účast stran v komunikačním aktu může být dobrovolná (např. publikum)
Maximální pravděpodobnost výskytu stran s různým sociálním postavením	Minimální pravděpodobnost výskytu stran s různým sociálním postavením
Maximální pravděpodobnost výskytu různých variant stejného kódu (v obou jazycích)	Minimální pravděpodobnost výskytu různých variant stejného kódu (pouze u jazyka, kterým hovoří mluvčí)
Maximální pravděpodobnost výskytu odlišných jazykových rejstříků	Minimální pravděpodobnost výskytu odlišných jazykových rejstříků

Zdroj: Angelelli (2000: 582–583), překlad podle Sojákové (2012: 13)

Claudia Angelelli, profesorka lingvistiky na univerzitě v San Diegu, se zabývá mimo jiné tlumočením jako komunikačním aktem. Pokud vyjdeme z její práce o rozdílech mezi konferenčním a komunitním tlumočením (Angelelli, 2000), můžeme konferenční tlumočení charakterizovat jako převážně monologický projev, kdy tlumočnicka pracuje zejména do svého aktivního jazyka a až na výjimky nemá možnost ovlivnit rychlost projevu mluvčího. Strany, kterým tlumočí, se komunikačního aktu účastní dobrovolně, mívají stejné sociální postavení a podobné jazykové rejstříky.

Jednou ze součástí komunitního tlumočení je i tlumočení do znakového jazyka, jež je častým námětem českého periodického tisku. Tlumočení do znakového jazyka se zaměřuje na lidi se ztrátou sluchu a zahrnuje například tlumočení doprovodné (úřady a jiné instituce), při návštěvě lékaře, divadelní, hudební nebo stínové (www.cktjzj.com).

Tato diplomová práce se zaměří na konferenční tlumočení, soudní a komunitní tlumočení nebudou v centru pozornosti. Pokud o nich však některé zajímavé články

budou pojednávat, budou do korpusu zařazeny. Práce se sice omezí na tematicky úzký okruh, ale je tak činěno s cílem dosažení vyšší výpovědní hodnoty a možnosti hlubší analýzy. Mediální obraz ostatních oblastí tlumočení, kromě konferenčního, bude zmíněn pouze okrajově.

3.1.1. Druhy konferenčního tlumočení

Počátky konferenčního tlumočení najdeme podle AIIC během Norimberských procesů.¹¹ Současné moderní konferenční tlumočení využívá tři druhy tlumočení: simultánní, konsektivní a šušotáž.

Simultánní tlumočení je podle SCIC nejčastěji používané, tlumočnický mluvčí zároveň s řečníkem a sedí ve zvukotěsné tlumočnické kabině alespoň s jedním dalším kolegou.¹² Účastníci jednání mají sluchátka a sami si volí, v jakém jazyce chtějí projev poslouchat. Využívá se při vícejazyčných konferencích a dlouhých jednáních (Gile, 1991: 5). Podle AIIC jsou jeho hlavními výhodami časová úspora díky simultánnosti a možnost přehledného tlumočení do více jazyků zároveň.¹³

Při konsektivním tlumočení sedí tlumočnický mluvčí společně s ostatními posluchači, dělá si poznámky a převádí jednotlivé úseky projevu poté, co je mluvčí dokončí (Gile, 1991: 6). V současnosti bylo konsektivní tlumočení téměř vytlačeno simultánním, ale stále se používá například při vysoce specializovaných odborných zasedáních, pracovních cestách, obědech, v případě malých skupin nebo při jiných příležitostech.¹⁴ Výhodou konsektivního tlumočení je možnost práce bez zvláštního pracovního vybavení, řečníci mají díky němu navíc delší čas na vlastní reakci, což je příhodné zejména v diplomacii nebo při vyjednávání.¹⁵ Roderick Jones, vedoucí české tlumočnické kabiny v Bruselu, připomíná, že ačkoliv je konsektivní tlumočení spíše na ústupu, tlumočníci ho stále musí ovládat na vysoké úrovni (Jones, 2002: 6).

Posledním druhem tlumočení je šušotáž, kdy tlumočnický mluvčí zároveň s řečníkem, nesedí v kabině, ale vedle klienta, kterému polohlasně tlumočí (od francouzského *chuchoter* – šeptat) (Gile, 1991: 5–6). AIIC definuje šušotáž jako jednu z forem simultánního tlumočení, při kterém tlumočnický mluvčí „simultánně šeptá“ pro jednoho či dva

¹¹ <http://aiic.net/node/5/conference-interpreting>

¹² http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/simultaneous/index_cs.htm

¹³ http://www.aiic.fr/old/types_interp.php?PHPSESSID=a37f812f6fc769ad661eef6bcaffaff

¹⁴ http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/consecutive/index_cs.htm

¹⁵ http://www.aiic.fr/old/types_interp.php?PHPSESSID=a37f812f6fc769ad661eef6bcaffaff

klienty.¹⁶ Organizace AIIC i SCIC se shodují na tom, že šušotáž je možné použít jen pro velmi omezený počet účastníků a jazyků. Používá se například při dvoustranných jednáních nebo ve skupinách, kde nehovoří společným jazykem jen několik účastníků. Někdy šeptající tlumočnick používá sluchátka, aby co možná nejlépe slyšel řečníka.¹⁷ Výhodou šušotáže je proti konsekutivnímu tlumočení rychlost, proti simultánnímu úspory za techniku. Omezením je možnost využití jen pro malý okruh posluchačů.

---

¹⁶ http://www.aiic.fr/old/types_interp.php?PHPSESSID=a37f812f6fc769ad661eef6bcaffaff

¹⁷ http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/whispering/index_cs.htm

4. Postavení a vzdělávací tlumočnicků v České republice

V této kapitole uvedeme příklady domácích akademických pracovišť zaměřených na tlumočnictví a profesních organizací sdružujících tlumočnicků. Pro lepší orientaci ve sledovaném období představíme legislativní rámec týkající se tlumočnicků.

4.1. Výuka tlumočení

V České republice je možné tlumočnického vzdělání dosáhnout buď na vysoké škole, nebo na jazykových školách. Pro potřeby této diplomové práce postačí stručný nástin příkladů výuky tlumočení v ČR. Cílem této kapitoly není podat vyčerpávající přehled možností studia, ale jen přiblížit, o čem se zmiňují články obsažené v korpusu. Výuce tlumočení v ČR se věnuje například ročníková práce Lenky Martinkové (2012).

4.1.1. Univerzitní studium

Vysokoškolskou výuku tlumočení lze rozdělit do čtyř skupin: volitelné tlumočnické předměty, bakalářské studium, navazující magisterské studium a postgraduální studium a rekvalifikační kurz (Martinková, 2012: 4).

Volitelné tlumočnické semináře bývají doplňkem filologických oborů, výběr jazyků i rozsah učiva bývá značně omezen. Bakalářské studium se specializací na překlad a tlumočení nabízí Ústav translatologie na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze (AJ, FJ, NJ, RJ, ŠJ) a Univerzita Palackého v Olomouci (AJ). Některé bakalářské obory zaměřené na zahraniční obchod nebo cestovní ruch mají rozšířenou výuku jazyků o tlumočnickou praxi, která však není doplněna teoretickými předměty.

Navazující magisterské studium s tlumočením jako povinně volitelným předmětem najdeme v Olomouci (RJ) a na Ostravské univerzitě (FJ, RJ, ŠJ). Tlumočnictví AJ, NJ, FJ, RJ a ŠJ na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy jako navazující magisterský obor se jako jediný zaměřuje pouze na tlumočení a nabízí intenzivní výuku konsekutivního a simultánního tlumočení s velkým výběrem povinně volitelných předmětů umožňujících prohloubení tlumočnických dovedností a další specializaci (Martinková, 2012: 13).

„Ústav translatologie (ÚTRL) na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze je dosud jedinou vysokoškolskou institucí v České republice, jejímž cílem je poskytovat

nejen úplné magisterské vzdělání v oboru překladatelství a tlumočnictví, ale i postgraduální studium v oboru translologie a také provádět soustředěný výzkum v oblastech spjatých s překladem a tlumočením.¹⁸ Každé dva roky se na Ústavu translologie otevírá Evropský kurz konferenčního tlumočení (EMCI). Jedná se o rekvalifikační dvousemestrální kurz konferenčního tlumočení se zaměřením na tematiku EU. Cílem kurzu je připravit potenciální tlumočníky pro evropské struktury, především Komisi a Parlament. Kurz je určen pro absolventy VŠ všech oborů.¹⁹ Vyučované jazyky se v každém ročníku mění.

Vysoké školy také příležitostně nabízejí kurzy tlumočení pro veřejnost. Kurzy jsou na Univerzitě Karlově a Západočeské univerzitě v Plzni pořádány podle zájmu veřejnosti a dostupnosti lektorů (Martinková, 2012: 20).

4.1.2. Jazykové školy

Kurzy tlumočení nabízejí v současnosti v ČR například tyto jazykové školy: jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky hl. m. Prahy, Orange Tree, Euroedu – McNeilus School a Iona centrum. První tři sídlí v Praze, čtvrtá v Českém Těšíně. Výuka probíhá jeden až dva semestry, zpravidla dvě hodiny týdně. Základem výuky je konsekutivní tlumočení a možný je i úvod do tlumočení simultánního (Martinková, 2012: 21). Kvalita těchto programů není prokazatelná. Někteří odborníci se navíc domnívají (Kautz, 2002), že kvalitní odborný tlumočnický může vyjít jen z univerzitního studia.

4.2. Organizace sdružující tlumočníky

Čeští tlumočníci jsou sdruženi zejména ve čtyřech největších organizacích: Jednotě tlumočnicků a překladatelů (JTP), Asociaci konferenčních tlumočnicků (ASKOT), Komoře soudních tlumočnicků ČR (KST ČR) a České komoře tlumočnicků znakového jazyka (ČKTZJ).

Podle vlastních webových stránek je JTP „nezávislá, otevřená, dobrovolná, profesní organizace profesionálních tlumočnicků a překladatelů. Byla založena v roce 1990, aby hájila profesní, pracovně právní a sociální zájmy svých řádných členů, napomáhala jim k dalšímu vzdělávání, propagovala je na trhu práce a informovala je o pracovních příležitostech.“ (<http://www.jtpunion.org>).

¹⁸ <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLLFF-161.html>

¹⁹ <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLLFF-155.html>

ASKOT byla založena v roce 1990 a je „jedinou výběrovou organizací konferenčních tlumočnicků v ČR. [Jejími] členy se po náročném výběrovém řízení mohou stát pouze špičkoví tlumočníci, kteří mají bohaté zkušenosti s tlumočením na mezinárodních konferencích a sympoziích. Mnozí z [členů] pracují rovněž pro instituce EU.“ (<http://www.askot.cz/>)

Komora soudních tlumočnicků České republiky je „dobrovolná profesní organizace sdružující soudní tlumočnický jmenované podle zákona (...) o znalcích a tlumočnicích. Úkolem KST ČR je prosazovat a obhajovat profesní, pracovně právní a sociální zájmy svých členů.“ KST ČR nabízí svým členům možnost vzdělávání a podílí se na přípravě oborové legislativy, včetně formulování etických zásad činnosti soudních tlumočnicků (<http://www.kster.cz/>).

Významnou institucí zejména pro komunitu neslyšících je Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, nezisková profesní organizace, která považuje neslyšící za kulturní a jazykovou menšinu a český znakový jazyk za cizí jazyk, do kterého tlumočí (<http://www.cktjz.com/>).

Tyto čtyři největší české organizace sdružující tlumočnický spolupracují i se zahraničními institucemi. Česká republika je zastoupena dvanácti tlumočnický v Mezinárodní asociaci konferenčních tlumočnicků AIIC, JTP spolupracuje a je členem Mezinárodní federace překladatelů FIT (Fédération internationale des traducteurs). Mnozí čeští tlumočníci pracují pro evropské instituce nebo se věnují pedagogické či vědecké činnosti. Z hlediska pracovněprávního poměru je část tlumočnicků tzv. freelance, neboli na volné noze, někteří jsou vedeni v seznamech tlumočnických agentur, minimální část tlumočnicků pracuje jako zaměstnanci jedné firmy.

4.3. Zákony o postavení tlumočnicků

Legislativní rámec upravující výkon činnosti tlumočnicka je podstatnou složkou tlumočení. Vymezuje mantinely pro výkon profese a tím určuje i postavení tlumočnicka ve společnosti. Tlumočnickem se dnes v České republice z právního hlediska může stát prakticky kdokoliv. Tlumočnické služby je možné nabízet na základě živnostenského listu, jehož vystavení není nijak právně omezeno. Druhou možností je stát se zaměstnancem a tlumočení je pak náplní vašeho pracovního poměru. Jiná pravidla platí

pro soudní tlumočníky, pro které je požadována kvalifikace stanovená zákonem, respektive příslušným krajským soudem.²⁰

Postavení tlumočnicků v České republice v současnosti upravuje živnostenský zákon naposledy novelizovaný v roce 2008 a zákon o znalcích a tlumočnících č. 36/1967 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Zákon o znakové řeči, jež upravuje roli tlumočnicka do znakového jazyka, je platný od ledna 1999.

Tlumočnictví a překladatelství je podle zákona č. 42/2008 volná živnostenská činnost. Do přijetí novely platil zákon z roku 1991, který definoval 125 různých volných živností.²¹ Novela dělí živnosti jen na tři typy: živnosti řemeslné, vázané a volné. Kategorie volných živností zahrnuje 80 různých oborů činnosti, mimo jiné i překladatelskou a tlumočnickou činnost. Zřízení volné živnosti není podmíněno žádným diplomem ani zkouškou. Tlumočnickem na živnostenský list může být kdokoliv, kdo o to požádá příslušný úřad.

Situace soudních tlumočnicků je podstatně složitější. Dodnes se musí řídit zákonem z roku 1967, který nevyhovuje současným poměrům. Obsahuje například povinnost vést si tlumočnický deník nebo sazby za tlumočení, které zůstávají daleko za novodobými standardy. V roce 2011 se soudní tlumočníci dočkali alespoň novely zákona, která je však podle některých odborníků (Etrych, 2011) jen kosmetickou úpravou stávajícího obsahu.

Cílem novely je stanovení přísnějších objektivních podmínek pro jmenování znalcem a tlumočnickem a podmínek pro výkon jejich činností, definování podmínek pro pozastavení výkonu činnosti soudního tlumočnicka nebo znalce a zániku práva vykonávat znaleckou nebo tlumočnickou činnost, dále zavedení centrálního seznamu soudních tlumočnicků a zakotvení systému přestupků znalců a tlumočnicků (Ullrich, 2011 in Sojáková, 2012). Novela obsahuje i seznam přestupků, za které může být tlumočnick penalizován. Za nepřesné, špatné či křivé tlumočení může být pokutován nebo vyškrtnut ze seznamu soudních tlumočnicků. Právě možnost sankcí za tlumočnický výkon zaujala česká média (ČT: Soudnímu postihu už se nevyhnou firmy ani tlumočníci).

---

²⁰ http://www.itpunion.org/spip/article.php3?id_article=1082

²¹ <http://www.ipodnikatel.cz/Zalozeni-zivnosti/seznam-zivnosti-zivnost-volna.html>

Předpokládá se, že paragrafové znění nového zákona, na který soudní tlumočníci čekají přes čtyřicet let, by mělo vzniknout v průběhu roku 2012 a že nový zákon by mohl nabýt účinnosti v březnu roku 2013.²²

Závěrem této kapitoly můžeme konstatovat, že v České republice existuje několik vysokoškolských pracovišť, která vychovávají budoucí tlumočníky. Nejširší výběr jazyků, nejdelší tradici a největší mezinárodní renomé má Ústav translatologie University Karlovy v Praze. Zájemci o povolání tlumočnicka však mají i jiné možnosti, jak se tuto profesi naučit, například universitní kurzy pro veřejnost nebo kurzy jazykových škol.

Tlumočníci v ČR se mohou sdružovat v několika profesních organizacích, které jim přinášejí kontakty s kolegy z oboru, pracovní příležitosti a možnost dalšího vzdělávání. Znat jména a cíle těchto organizací je důležité pro účely této práce, protože média se budou spíše zajímat o aktivity velké profesní organizace než o činnost jednotlivých tlumočnicků. Tyto organizace také pravděpodobně zprostředkují obecné informace o profesi tlumočnicka, které budou médiu žádány.

Ze stručného náhledu do současného legislativního rámce ČR jsme zjistili, že postavení zejména soudních tlumočnicků není ošetřeno kvalitními novodobými zákony. Z pohledu mediální analýzy jsou pro nás zajímavá data, kdy se jednalo o novelizaci zákonů významných pro tlumočníky, protože v těchto letech se pravděpodobně tématu věnovala i média. Pokud se ke snahám o novelizaci váží nějaké aktivity nebo reakce tlumočnicků nebo jejich profesních organizací, stanou se články pojednávající o tomto tématu také součástí korpusu.

---

²² <http://pravniradce.ihned.cz/c1-53404040-mela-by-se-cr-inspirovat-slovenskou-pravni-upravou-znalecke-tlumocnicke-a-prekladatelske-cinnosti>

ANALYTICKÁ ČÁST

5. Definice korpusu

Jazykový korpus je z hlediska metody diskursivní analýzy soubor textů, které budou zkoumány a které byly vybrány s jistým cílem. Český národní korpus, akademický projekt Filosofické fakulty UK, definuje korpus jako „soubor počítačově uložených textů (v případě mluveného jazyka – přepisů záznamu mluvy), který primárně slouží k jazykovému výzkumu.“ (<http://ucnk.ff.cuni.cz/>) V případě této diplomové práce je korpusem soubor článků pojednávajících o problematice tlumočení a tlumočnicků, které vyšly v období od 1. ledna 1990 do 30. června 2012. Dvacetileté časové období bylo zvoleno, aby bylo dostatečně dlouhé a mělo vypovídající hodnotu o vývoji hledaného diskursu. Zároveň je dvacet let maximální možný rozsah, neboť mediální výstupy z období před lednem 1990 nejsou v digitální podobě a nebylo by možné je zpracovávat pomocí korpusové lingvistiky.

K práci s korpusy se využívají speciální vyhledávací programy, které mají několik základních funkcí. Dovedou vyhledat slovní spojení v kontextu (metoda KWIC – key words in context) a zjistit jejich frekvenci v korpusu i původní textový zdroj, dovedou abecedně seřadit všechna slova obsažená v korpusu a některé pokročilejší dovedou i třídít slova podle slovních druhů (<http://ucnk.ff.cuni.cz/>). Pro složitější funkce, než je mechanické třídění, je třeba každé jednotlivé slovo nebo slovní spojení označit za pomoci kódu, který vypovídá o daném slově a jeho původu. To však počítač neumí automaticky a korpusy se označují ručně. Tímto způsobem například postupuje Irena Reifová se svým týmem při analýze televizního diskursu. Na tvorbě korpusu, který využívá, se zpravidla podílí celý ročník studentů, které vyučuje (Reifová, 1998). Tato diplomová práce z metod korpusové lingvistiky využije metodu KWIC, díky níž zjistí, jaká slova se nejčastěji objevují ve spojení s tlumočnickými. Seznam slov v abecedním pořadí umožní hledat konkrétní hodnotící termíny, kterými jsou tlumočníci nebo jejich činnost označováni. Frekvence slov prozradí, pokud jsou některá slova používána v člancích výrazně častěji než jiná, což svědčí o jejich opakování se a významnějším podílu na tvorbě diskursu.

Vytvořený korpus sestává z 870 článků z českých a československých tištěných periodik nebo jejich internetových portálů. Korpus se záměrně omezuje na písemné

projevy ze dvou hlavních důvodů. Materiály pocházejí z mediálních archivů Anopress IT a Newton media a databáze nepokrývají televizní a rozhlasové záznamy z počátku sledovaného období, korpus by tedy byl nekompletní. Druhým důvodem je složitost zkoumání audio a video záznamů, neboť při mluveném projevu je třeba sledovat i gesta, styl mluvy, mimiku nebo třeba přízvuk mluvího. To vše by z psaného záznamu reportáže nebylo poznat a analýza těchto zdrojů by neměla vypovídající hodnotu o jejich skutečném obsahu. Z těchto důvodů se korpus omezuje na písemný projev.

V jednotlivých fázích výzkumu bude průběžně korpus omezován jen na skutečně relevantní příspěvky, hloubková analýza bude provedena zhruba u poloviny článků. Vyřazovány budou postupně ty záznamy, které se tlumočení věnují jen okrajově, nebo se zabývají specifickými oblastmi soudního tlumočení a tlumočení do znakového jazyka. Zejména v případě znakového jazyka je nezbytné zdroje omezit, neboť čtvrtletník sluchově postižených Gong obsahoval rubriku o tlumočení a své čtenáře zásoboval informacemi a rozhovory relevantními zvláště pro svět neslyšících. V korpusu však budou zachovány jen ty články z časopisu, které mají širší zaměření.

Články v korpusu pocházejí z velkého množství odlišných periodik, což je z části způsobeno vývojem mediálního trhu v Československu a později v České republice. V devatenáctém století se formoval především tisk stranický, který byl součástí politického boje. Dvacetileté období První československé republiky nestačilo na vybudování velkých mediálních koncernů a po roce 1945 už k tomu nebyla příležitost. Mediální systém nefungoval na ekonomických principech, vylučoval soukromé vlastnictví a tvorba velkých vydavatelství nebyla možná. Po rozpadu sovětského bloku došlo k proměně mediálního systému, který se transformoval v mediální trh. Do českého prostředí vstoupili významní zahraniční vydavatelé, český tisk ovládli menší a střední zahraniční vlastníci, časopisecký trh velké nadnárodní korporace. České prostředí nevyprodukovalo žádného mediálního magnáta, na Slovensku se jím stal v lokálním měřítku Pavel Rusko (Jiráček, Köpplová, 2003: 69).

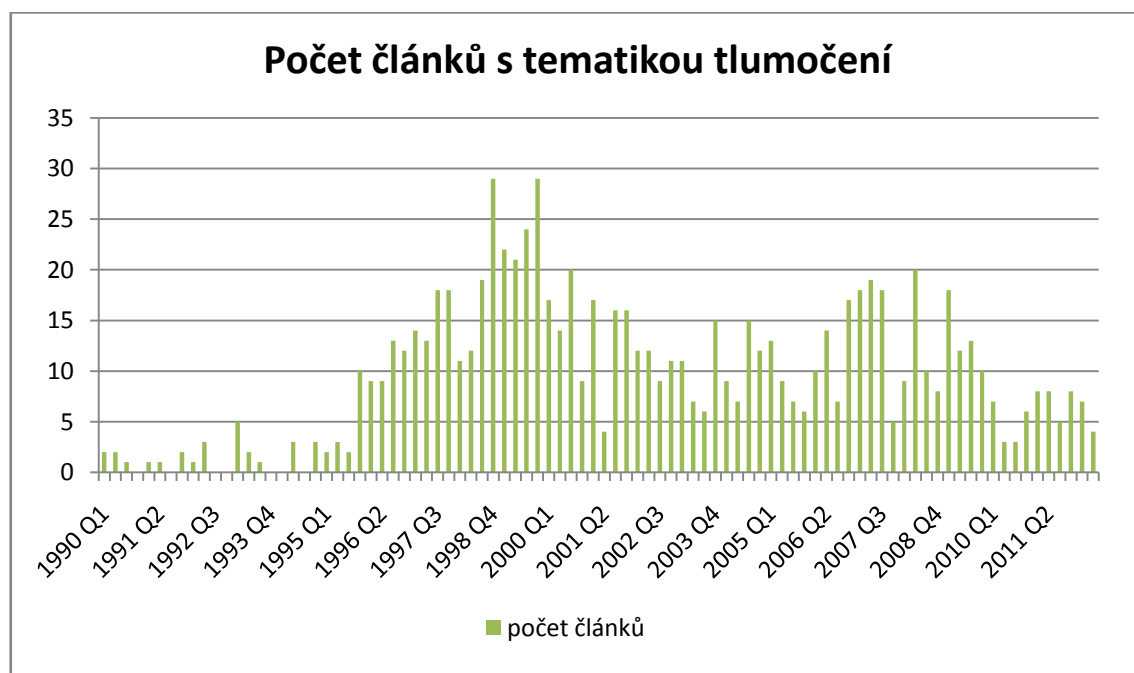
5.1. Kvantitativní vývoj zmínek v čase

V prvních pěti letech sledovaného období je výčet médií obsahujících zmínky o tlumočnicích poměrně stručný: Rudé právo, Respekt, Týden, Lidové noviny. S postupem času a zejména s rozvojem mediálního trhu se počet periodik zvyšuje a o tlumočení či tlumočnicích se zmiňují téměř všechna větší média, často z úhlu

pohledu zajímavého pro jejich čtenáře. Jako již zmiňovaný časopis Gong psal o tlumočení pro hluchoněmé, deník Sport psal o výkonech tlumočnice na sportovních událostech (Nejen Slovenka ztratila na Elland Road řeč. Sport. 17. 3. 2000). Celkem se v korpusu vyskytují texty pocházející z šedesátky různých deníků, časopisů a internetových periodik.

Během sledovaného období bylo rozprostření článků o tématu tlumočení rozložené velmi nerovnoměrně, jak ukazuje následující graf.

Graf č. 1

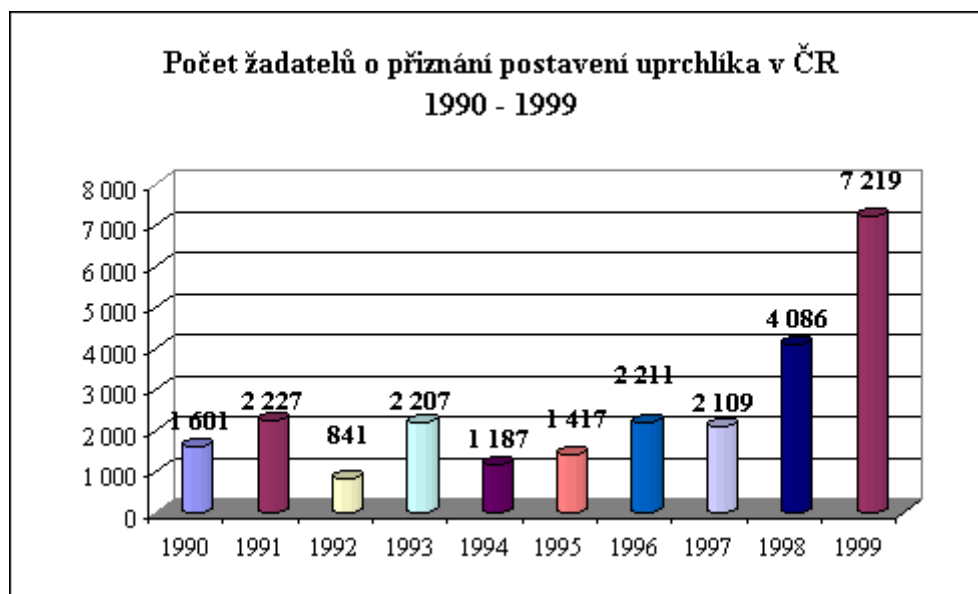
Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

V prvních letech sledovaného období byl počet zmínek výrazně nižší než v letech následujících. Tento podstatný rozdíl je možné vysvětlit omezeným rozsahem tehdejšího mediálního trhu, neúplností mediálního archivu nebo také nezájmem tehdejších novinářů o práci tlumočnicků. Situaci v porevolučním Československu vystihuje dobře článek Jana Mattuše z května 2012, ve kterém popisuje své tehdejší postavení tlumočnicka. Článek patří do rubriky Ztraceni v překladu, která v Lidových novinách vycházela každou sobotu od roku 2008 a s humorem popisovala každodenní problémy překladatelů a tlumočnicků. „Kdo (tehdy) uměl složit větu v cizím jazyce nebo dokonce dvou, byl novopečenými podnikateli považován za jakýsi zvláštní hybrid poloboha a poskoka.“ (Mattuš: Projde Kamil katem? Lidové noviny. 26. 5. 2012). Jazyky tehdy mnoho lidí neumělo, protože nebyly příležitosti, kde a jak se je za

zavřenými hranicemi naučit. Znalost cizích jazyků byla nově žádoucí a tlumočníci byli polobohy, jak píše Mattuš. Postavení tlumočnicků v té době nebylo nijak zvlášť ošetřeno. Soudní tlumočníci se řídili zákonem z roku 1967, živnostenské podnikání bylo za totality zakázáno (<http://www.totalita.cz/sekto/zivnosti.php>). Až koncem 80. let začaly tehdejší Národní výbory občanům vydávat povolení k podnikání, ale za velmi přísných podmínek. Situace se zlepšila s vydáním zákona o soukromém podnikání (č. 105/1990) a živnostenského zákona (č. 455/1991). V tu chvíli se tlumočníci přestali pohybovat v právním vakuu, získali nové možnosti a s nimi i povinnosti. Novinkou však bylo ošetření jejich postavení a již nebylo možné je zneužívat, jak píše Mattuš.

Tlumočení se stalo velkým tématem na samém sklonku tisíciletí. Se vstupem do NATO bylo třeba se více zapojit se do mezinárodního dění, nepokoje na Balkáně nám zajišťovaly přísun uprchlíků, kterým bylo třeba tlumočit. Nárůst počtu článků v tomto období se váže k našemu aktivnímu zapojení se do celoevropského dění. Tezi o nárůstu počtu přistěhovalců potvrzuje statistika ministerstva vnitra.

Graf č. 2

Zdroj: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/uprchlici/stat99.html>

K opětovnému, i když ne tak výraznému, nárůstu počtu článků dochází v době vstupu České republiky do Evropské unie na jaře 2004 a pozornost médií ještě mírně stoupne v době českého předsednictví v Radě Evropské unie v první polovině roku 2009. Od ukončení českého předsednictví je počet článků o sledované problematice ve značném útlumu. Jako bychom si už zvykli, že v Evropské unii je hodně tlumočnicků, kteří cestují

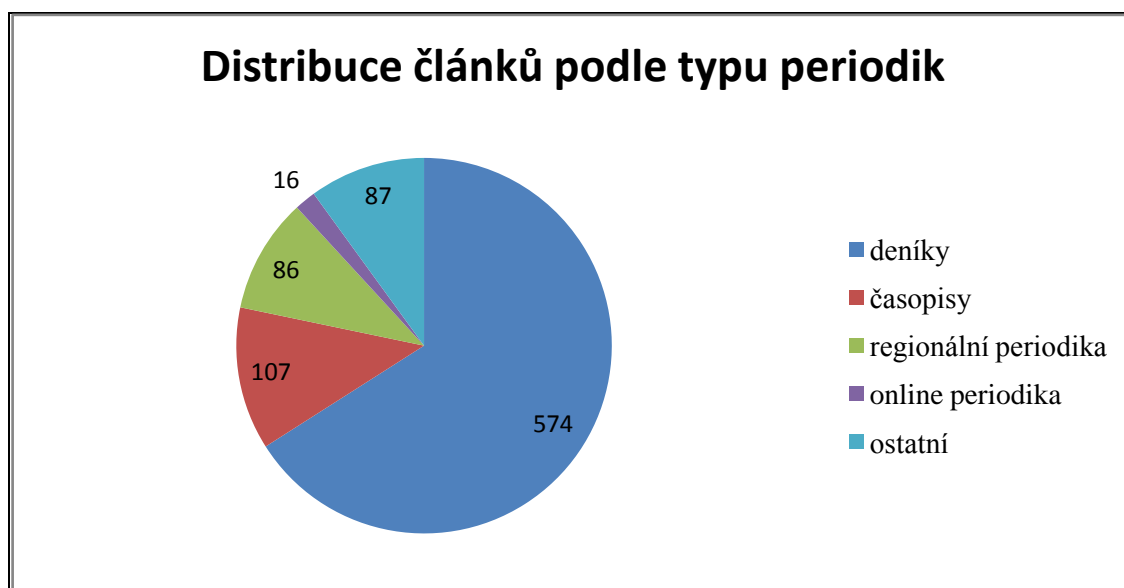
po Evropě společně s politiky, a nebylo už ani nutné o tom psát. V posledních dvou letech se o tlumočení a tlumočnicích v českém tisku téměř nedočteme. Na vině může být i ekonomická krize, která plní stránky novin finančními a politickými tématy. Už také odeznělo mediální nadšení z českého předsednictví a Evropská unie už nenabírá nové tlumočnický ve velkém. Je také možné, že Češi už byli v minulých letech dostatečně poučeni o profesi tlumočnicka a dostali dostatek rad, jak si tlumočnicka objednat. Můžeme tedy optimisticky doufat, že o tlumočení se nepíše, neboť už o něm všichni všechno vědí.

Z analýzy kvantitativního výskytu zmínek o tlumočnictví v čase můžeme konstatovat, že ve sledovaném období měl počet článků nejprve prudce vzestupný charakter, poté stagnoval a v posledních několika letech má sestupnou tendenci. Nejčastěji se o tlumočení psalo v obdobích, kdy se Česká republika aktivně zapojovala do mezinárodního dění. Můžeme z toho odvodit přímou závislost počtu článků a politické situace, ale nesmíme zapomínat, že v této fázi výzkumu ještě neznáme obsah těchto článků, a není proto jisté, zda jejich napsání bylo motivováno politickými událostmi. Může se také jednat o náhodnou shodu v čase, ale vzhledem k souhrě v několika bodech zároveň je to nepravděpodobné.

5.2. Poměr zastoupení v jednotlivých typech médií

O tlumočnicích se během sledovaného období psalo téměř všude, přesněji řečeno téměř ve všech typech médií. Články se objevovaly na očekávatelných místech, jako jsou deníky, společenské a odborné časopisy nebo internetová periodika. Našly se však i na mnoha nečekaných místech: noviny vydávané městskými částmi (Region Ostrava, Listy Prahy 1, Ústecký kraj atd.), časopisy Story, Úspěch, Prosperita nebo Zdravotnické noviny. Celkové rozložení článků ilustruje graf.

Graf č. 3

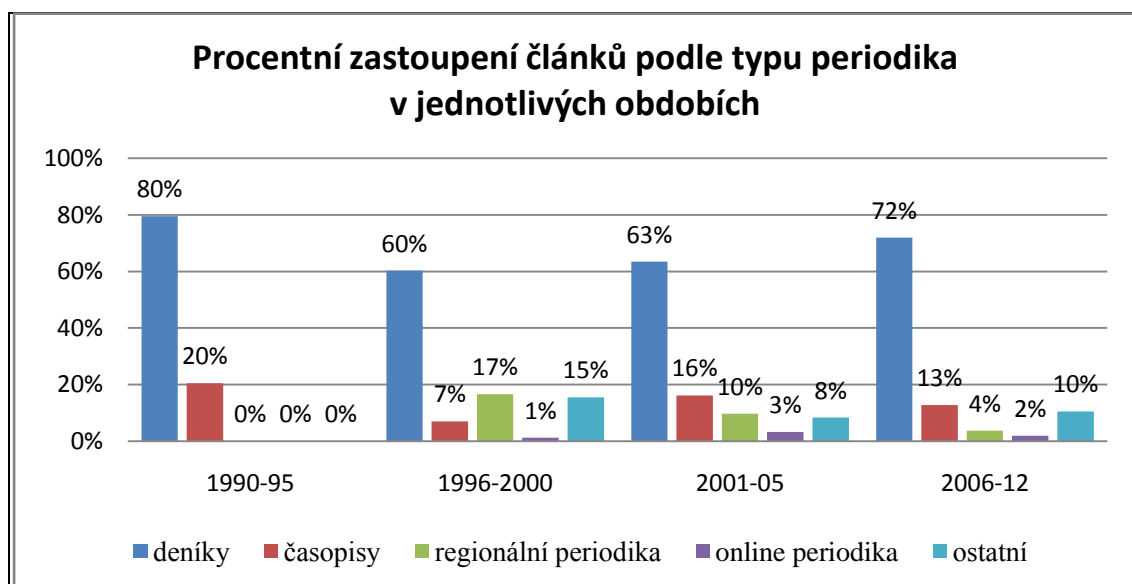

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Deníky jsou v celkovém výčtu nejčastěji zastoupeny, o poznání méně je časopisů a regionálních periodik, která vycházejí obvykle nanejvýš jednou týdně, častěji však jen jednou za měsíc. Přítomnost článků v denících napovídá, že důvody napsat o tlumočení se objevovaly náhle. V teoretické části práce jsme si definovaly zpravodajské hodnoty, které rozhodují o zařazení informace na stránky tisku. Patří mezi ně i aktuálnost, nečekanost a stejná rychlost vývoje události jako mají noviny periodicitu. Pokud se tedy články o tlumočnických dostaly do deníků, znamená to, že se staly nějaké události, které byly ten konkrétní den zajímavé, vyčnívaly nad obvyklý průběh věcí. Takovým případem může být významná chyba nebo naopak skvělý výkon tlumočnicka. Rozhodujícím faktorem je také počet zainteresovaných. Tlumočníci se například mohli podílet na událostech, které byly celospolečensky významné.

U článků, které se objevily v časopisech, se dá předpokládat hlubší zaměření na konkrétní téma, aktuální událost mohla být jen spouštěcím nápadem na obsáhlejší reportáž. O co je článků v časopisech méně, o to mohou být podrobnější a čtenáři mohou přinést více informací opravdu o tlumočení a nejen malou zmínku o konkrétním tlumočnickovi. Magazíny deníků jsou pak kombinací obojího, protože jsou součástí deníku, ale vychází jen jednou týdně. Svým obsahem se mohou podobat časopisům, přesto si zachovávají tematický vztah s příslušným deníkem a stylisticky ani názorově se od něj nebudou oddalovat. Témata budou pravděpodobně také navazovat na články obsažené v hlavním listu.

Graf č. 4

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Na grafu číslo 4 vidíme, že deníky dominovaly po celé sledované období. Změny ale můžeme pozorovat u regionálních a internetových periodik. Zatímco v prvním sledovaném období byly články o tlumočení obsaženy jen v denících a časopisech, v letech 1996 až 2000 zažila velký boom regionální periodika. S postupem času však zase vymizela. Dá se předpokládat, že se zaměřila na lokálnější témata, mezi něž tlumočnictví nepatří. Naopak vzestup zaznamenala online žurnalistika, která na počátku devadesátých let byla teprve v počátcích, zatímco v novém tisíciletí má již určité zastoupení. Tři, respektive dvě procenta působí malicherně, ale musíme brát v potaz, kolik existuje deníků a časopisů a kolik internetových periodik. Z tohoto vývoje můžeme soudit, že články o tlumočení jdou s dobou – v duchu globalizace se dostávají z regionu do centra a dobývají si internet. Tlumočení je tedy moderní a dynamické téma, které má své místo ve všech typech periodik. Ve kterých konkrétních tiskovinách se objevovaly články nejčastěji, shrnuje následující tabulka.

Tabulka č. 2: Celkový počet článků za sledované období

Deník	123	Ekonom	11
Mladá Fronta Dnes	122	Respekt	11
Lidové noviny	103	Večerník Praha	11
regionální periodika	86	Neviditelný pes	10
Právo	75	Svobodné slovo	8
Hospodářské noviny	55	Reflex	7
Rudé právo	30	Britské listy	6
Haló noviny	23	Sport	5
Týden	22	Aha	4
specializovaná periodika	19	Euro	4
Profit	17	E15	2
Gong	14	Instinkt	2
Blesk	13	Ostatní	87

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Z rozložení článků v jednotlivých periodikách vidíme, že námět tlumočení je hojně zastoupen v neodborných a politicky nevyhraněných denících. Nejvíce článků najdeme v Deníku, který má celostátní část a regionální část. Právě v regionální části se častěji psalo o tlumočení, buď v souvislosti s místní „tlumočnickou celebritou“ pracující pro kraj, nebo například když se konaly informativní schůzky o tlumočení v evropských institucích v daném regionu. Mladá Fronta Dnes má téměř stejný počet příspěvků jako Deník, některé z nich vyšly v příloze, jiné v hlavním listu. Lidové noviny kladou důraz na kulturu a vzdělávání, tlumočení se na stránky těchto novin dostalo v souvislosti se zmíněnými tématy. Lidové noviny navíc od roku 2006 měly rubriku *Ztraceni v překladau*, do které pravidelně přispívali čeští tlumočníci a překladatelé (například Jan Mattuš, Robert Novotný) svými postřehy ze světa tlumočení. Ekonomické zaměření Hospodářských novin vysvětluje menší počet článků, u Rudého Práva a Práva je to kratší doba trvání samostatného listu. Počet výstupů z ostatních periodik je poměrně vyrovnaný. Zvláštností je Gong, specializovaný časopis české komunity neslyšících, který měl rubriku o tlumočnících. Některé články této rubriky pojednávaly všeobecně o tlumočení, často o didaktice tlumočení, nejčastěji však o konkrétních tlumočnících do znakového jazyka, případně legislativních úpravách jejich postavení.

Již na začátku této kapitoly jsme uvedli, že kvantitativní analýza je nezbytným základem pro ukotvení problematiky. Kvalitativní analýza je ovšem hlavním nosným prvkem pro popsání a pochopení vývoje mediálního diskursu o tlumočení a o tlumočnících. Kvalitativní analýze se věnuje další část této práce.

6. Nejčastější témata

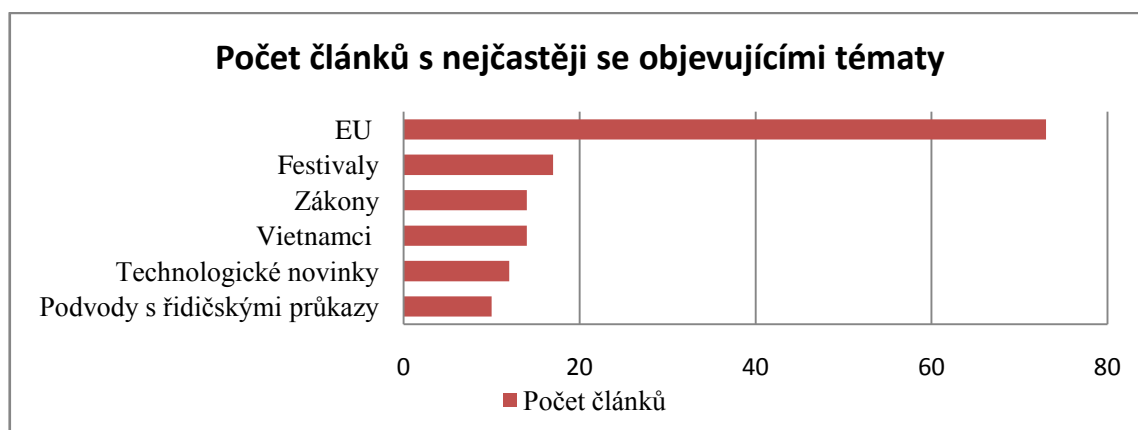
V člancích obsažených v korpusu se vyskytuje několik tematických okruhů, které se objevují pravidelně po celé sledované období. Několik článků také bývá věnováno jednotlivým událostem, při nichž hrál tlumočník nebo jeho výkon významnou úlohu. V takovém případě vyšly všechny články během krátkého období a později již tématu nebyla věnována pozornost.

Témata a motivaci k napsání těchto článků budeme srovnávat s „generátory diskursu“²³, jak Ebru Diriker nazývá pět hlavních důvodů, které podle ní zapříčiňují přítomnost článků o tlumočnických nebo tlumočení v médiích (Diriker, 2005). Do této pětičky²⁴ patří velké události, velké peníze, podstatné chyby, důležité osobnosti a kariéerně zajímavé oblasti simultánního tlumočení. Pokud je alespoň jeden z těchto generátorů obsažen ve zkoumaném článku, článek se svým obsahem podílí na formování diskursu. Názor obsažený v článku se stává součástí veřejného mínění.

6.1. Dlouhodobě se objevující témata

Do první kategorie dlouhodobě se objevujících témat patří Evropská unie, podvody s řidičskými průkazy, problémy s tlumočením pro vietnamskou komunitu, spory ohledně změn právních norem pro soudní tlumočníky, filmové festivaly a technologické novinky. Souhrnné počty článků na tato témata jsou v tabulce.

Graf č. 5

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

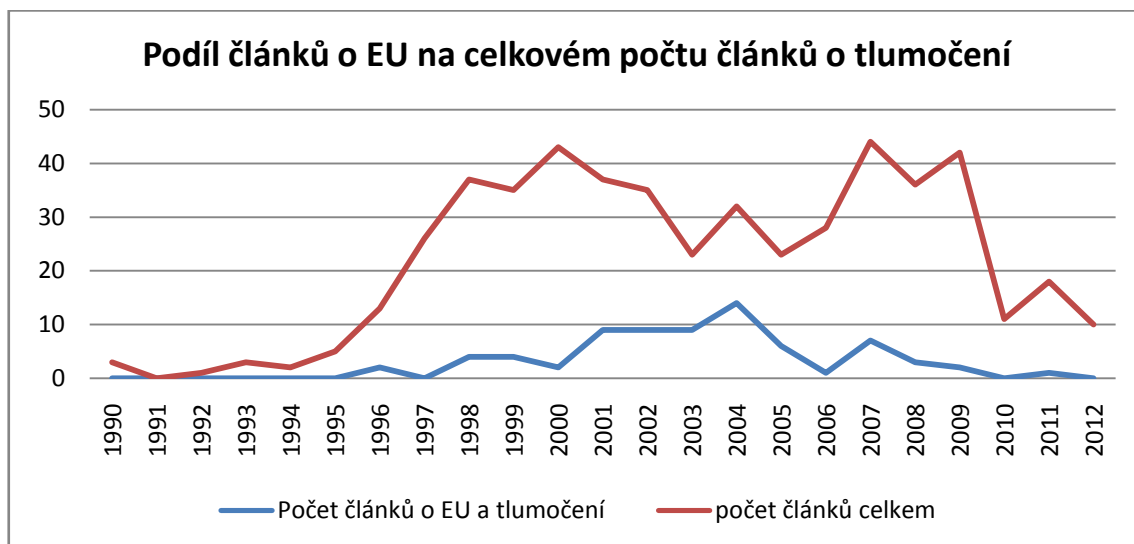
²³ Diriker zavádí termín discourse-generators

²⁴ Soubor důvodů Diriker nazývá velkou pětkou – Big five: Big Events, Big money, Big mistakes, Big names, Big career. Neexistuje arbitrární překlad těchto termínů, budeme proto používat co nejbližší ekvivalenty.

6.1.1. Evropská unie

Evropské unii (EU) se věnuje 73 článků z korpusu čítajícího celkem 507 článků - tedy více než 14 % všech zmínek o tlumočnictví se váže k Evropské unii. Rozložení zmínek je značně nerovnoměrné – v prvním sledovaném desetiletí se o EU nepíše téměř vůbec, většina článků vychází v letech 2001 až 2005, potom je počet článků opět na ústupu, jak znázorňuje graf. Malý počet zmínek o tlumočení v době českého předsednictví v Radě EU může být zavádějící, protože tato práce se zaměřuje pouze na psané zdroje, ale v televizi a v rozhlase se v době předsednictví objevilo množství reportáží o tlumočení nebo rozhovorů s tlumočníky.

Graf č. 6

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Zejména na začátku devadesátých let nebyla Evropská unie mediálně zajímavým tématem. Mezi lety 1996 až 2000 se o EU psalo zejména v souvislosti s rozšiřováním. Tlumočení bylo ve článcích zmíněno, protože s novými členskými státy přibývají i nové oficiální jazyky. Čím více jazyků se v EU používá, tím více existuje kombinací, které je potřeba tlumočit. Čím více kombinací, tím více je potřeba tlumočnicků a tím jsou náklady na tlumočnický servis EU vyšší. Podobnou linii uvažování sleduje většina článků. Některé kladou důraz zejména na množství jazyků a na rozmanitost, jiné na finanční nákladnost. Důraz na jazyky a kulturu lze tušit za titulky jako „Naučí se v Bruselu a ve Štrasburku všichni esperanto?“ (Svobodné slovo, 18. 5. 1996), „Unie jazykovým Babylónem“ (Haló noviny, 4. 4. 1998). Zaměření na finanční stránku rozšiřování se zrcadlí v titulcích „Miliardy na demokracii“ (Lidové noviny, 18. 5.

1996), „Miliardy (a demokracie) mezi filodendrony“ (Hospodářské noviny, 22. 1. 1999). Miliarda je podle informací obsažených v citovaných člancích cena tlumočnického servisu EU za jeden rok. Na první pohled se tato částka může jevit jako velmi vysoká a v lidech s nízkými příjmy může vzbudit odpor. Jejich vlastní finanční situace může vést k vyhraněnému postoji k čemukoliv, co je z jejich pohledu drahé, v tomto případě k Evropské unii a zejména k tlumočení v rámci EU, které vyjde na již zmiňovanou jednu miliardu. Uvedením výrazného čísla v titulku se novinář snaží zaujmout, což je jeho povinností, zároveň tím však jistou část čtenářů odrazuje. Pokud s titulkem nesouhlasí, nemusí se dostat k četbě samotného textu a v paměti jim utkví jen představa „tlumočení = 1 miliarda, kterou já nemám“. Honem za dobrým titulkem tak novinář prokazuje službu svému listu, ale škodí obrazu tlumočnicka u veřejnosti.

Tato kategorie článků přesně odpovídá konceptu Diriker o „velkých penězích“. Prvotní motivací k napsání těchto článků byla cena tlumočení, tlumočení samo bylo podřadné. Nejvíce se články zmiňovaly o nákladech na tlumočení v období let 2002 a 2004, těsně před vstupem do EU a krátce po vstupu. Apel na finanční náročnost EU mohl být cílený pro odrazení obyvatelstva od hlasování pro vstup. Referendum se konalo v červnu 2003, ale na jaře téhož roku články naopak o financích nepsaly a vrátily se k nedostatku tlumočnicků. V tu chvíli se naopak do popředí dostává koncept „velké kariéry“ podle Ebru Diriker, protože velká část článků se zaměřuje na přijímání nových tlumočnicků do orgánů EU a na konkurzy, které se za tím účelem konají v ČR. Vždy v době konkurzů vyšel článek o něm a po jeho skončení článek hodnotící výsledky konkurzu. Z pěti témat, která hledá Diriker, se v člancích o EU v českém prostředí objevují „velké peníze“ (10 ze 75 o EU) a „velká kariéra“ (31 ze 75 o EU). Z toho by vyplývalo, že mediální diskurs jde spíše směrem uplatnění Čechů v Bruselu a jinde v EU, nežli cestou kritiky výdajů nebo lákání na vysoké platy. Tato tendence by šla vyložit jako povzbuzení ke kariéře tlumočnicka a tedy pracující ve prospěch zlepšení jeho mediálního obrazu. Na první pohled se zdálo, že nákladnost je nejzásadnějším tématem, které může poškodit mediální obraz tlumočnicka, ale pokud použijeme metodu Ebru Diriker, dochází k opačnému výsledku a média jsou spíše povzbudivá při psaní o tlumočnických a EU. I ve člancích obsahujících nabídky kariéry v EU však najdeme kritiku a negativní tón. Nelze tedy jednoznačně určit, zda celkově články zmiňující EU a tlumočnický mají pozitivní nebo negativní dopad na mediální obraz tlumočnicka.

Jistou zvláštností je také název mytického města Babylón nebo přídavného jména „babylonský“ v titulcích článků. Systém jazykové rovnoprávnosti v Evropské unii pravděpodobně vyvolával dojem Babylónu v mnoha novinářích, neboť tento příměr najdeme ve člancích různých autorů během celého sledovaného období. Jejich výčet je v následující tabulce.

Tabulka č. 3: Články obsahující slovo babylon v titulku

Datum	Název článku	Název periodika	Autor
4. 4. 1998	Rozšířená EU se stane <u>babylonem</u> jazyků	Lidové noviny	ČTK
4. 4. 1998	Unie jazykovým <u>Babylónem</u>	Haló noviny	val, ČTK
17. 9. 1999	Brusel, novodobý <u>Babylón</u>	Hospodářské noviny	sto
12. 11. 1999	Evropská unie - <u>babylonské</u> zmatení různých jazyků	MF Dnes	Reuters, šv
5. 6. 2000	Tisk: <u>Babylonská</u> věž EU by se mohla po rozšíření zřítit	Metro	ČTK
7. 10. 2003	Jazykový <u>babylon</u> přijde EU na miliardu	MF Dnes	leš
18. 11. 2003	Čeština už míří do evropského <u>babylonu</u>	MF Dnes	Michal Mocek
14. 1. 2004	Unijní <u>babylon</u> jazyků přijde na miliardu	Večerník Praha	Karel Barták
11. 4. 2009	Bruselský <u>babylon</u>	Lidové noviny	Robert Novotný

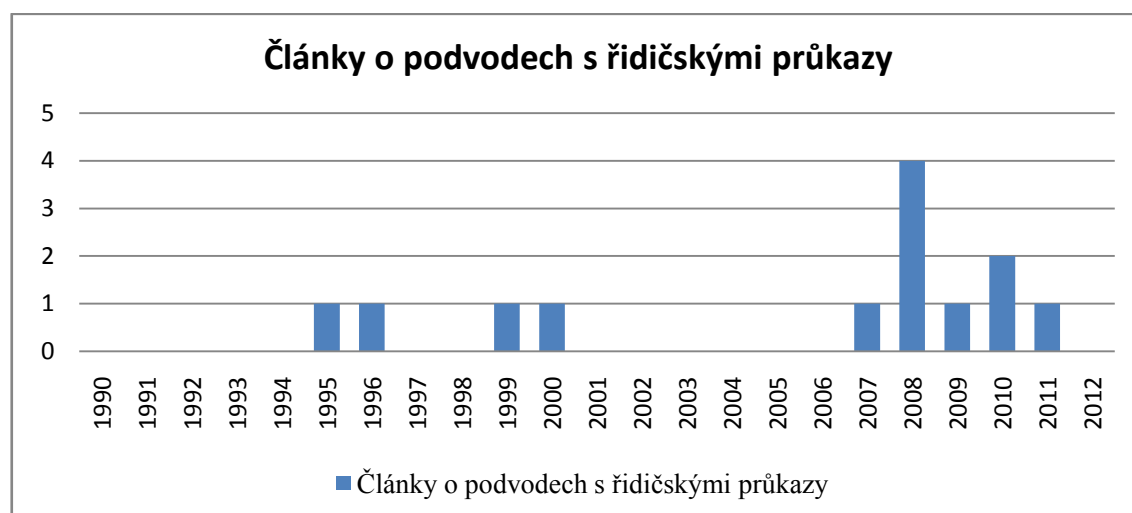
Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Časté spojování několika málo výrazů vždy ve stejném smyslu vede k jejich zapamatování právě v daném kontextu. V takovém případě, pokud čtenář vidí „Babylon“ a již několikrát četl nebo slyšel dané slovo v souvislosti s Evropskou unií a počtem jazyků, vybaví se mu opět ten samý kontext. Vzniká tak myšlenková zkratka nebo stereotyp, jehož součástí je i obraz tlumočení jako drahé součásti EU. Navíc v prvotním smyslu slova byl Babylon synonymem pro zmatek a nepochopení se, což lze ve spojení s EU chápat jako manipulaci čtenářem a snahu ho nenápadně přesvědčit, že v EU také panuje zmatek a nepochopení. Pokud je potom čtenářem celá Evropská unie viděna negativně a tlumočení jako součást EU, nemůže být výsledný názor čtenáře na tlumočení nijak pozitivní. Novinářů kritikou EU možná i nevědomě zhoršují obraz tlumočení u veřejnosti.

6.1.2. Podvody s řidičskými průkazy

Dalším tématem, které se stabilně objevuje na stránkách novin a souvisí s tlumočníky, jsou podvody s řidičskými průkazy. Podvod spočívá v tom, že cizinec přicestuje na území České republiky s jediným cílem – získat řidičský průkaz. Pro složení zkoušek však potřebuje tlumočníka, neboť dostatečně neovládá český jazyk. Tlumočník je zkušeným řidičem, který umí pravidla silničního provozu do nejmenšího detailu a zahraničnímu zájemci o řidičský průkaz nejen tlumočí, ale také napovídá, ne-li rovnou odpovídá za něj. Řidičský průkaz je tak prakticky zakoupen a znalosti nejsou nezbytné. Obvykle k těmto podvodům docházelo v pohraničí, zájemci bývali v devadesátých letech z řad Vietnamců, po roce 2007 z řad Němců a Rakušanů. Hlavní roli v celém podvodu hrál tlumočník a úplatní policisté.

Graf č. 7

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Podvody se během sledovaného období v novinách objevily celkem třikrát – nejprve v letech 1995 a 1996, pak 1999 a 2000 a nakonec v letech 2007 až 2011. I když byly články rozloženy do několika měsíců nebo let, vždy se jednalo o ten samý případ, který byl médií dlouhodobě sledován od samotného odhalení podvodu, přes obvinění podezřelých až po soudní řízení a jeho výsledek. Případu podvodu z Nepomuku se v době odhalení v září 2008 věnovaly čtyři velké deníky: Deník, Haló noviny, Mladá Fronta Dnes a Právo. Mladá Fronta Dnes a Deník pak případ dál sledovaly a přinesly zprávy o trestech. Pro obraz tlumočníka je v těchto kauzách podstatné, že v každém článku bylo několikrát zmíněno, že tlumočník se podílel na podvodu, jednal protizákonně, pomáhal cizinci a tím ho zvýhodňoval oproti českým studentům

autoškoly. Žádný z těchto kontextů není pozitivní. I když si uvědomíme, že se jednalo o několik jednotlivců, kteří se provinili, obraz tlumočnicků jako skupiny je poškozen.

Proti paušalizaci všech tlumočnicků jde článek „Tresty v kauze podezřelých řidičáků? Pokuta a zákaz činnosti“ (Mladá Fronta Dnes, 1. 12. 2010). V úvodu je uvedeno, že trest ročního zákazu činnosti byl vyměřen tlumočnickovi Marcele Nucové, dále se však píše pouze o „Nucové“ a není znovu zmiňováno její povolání soudní tlumočnice. Je tak kladen důraz na vinu konkrétní osoby, bez souvislosti s jejím povoláním. Tím, že si trest vyslechli kromě ní i policisté a zkušební komisaři, se dojem špatného skutku rozložil mezi více osob a tlumočnice nevychází ze článku s tak špatným obrazem. Případ podvodů s řidičskými průkazy tak vrhá špatné světlo na profesi tlumočnicků, ale z článků lze jasně vyčíst, že se jednalo o pochybení jedné osoby a povolání je striktně oddělováno od činů zmiňované tlumočnice. Pověst tlumočnicků je pošramocena, ale jsou to také jen lidé, kteří dělají chyby, a takovou chybou může být i podvod. Soudní tlumočnicki se tak paradoxně mohou v očích čtenáře stát „lidštějšími“ a získat kladné body.

Podle Diriker by se celá kategorie podvodů s řidičskými průkazy dala zařadit do kategorie „velké chyby“, některé články i do „velkých peněz“. Podle její teorie si právě tím vysloužily své vydání v tisku.

6.1.3. Vietnamská komunita

Počátek vietnamské²⁵ migrace do České republiky v polovině minulého století se pojí s navázáním diplomatických vztahů tehdejší ČSR a Vietnamské demokratické republiky v rámci socialistického bloku. Československo potřebovalo více pracovních sil, Vietnamci si zlepšili vzdělání, ekonomickou situaci i postavení v rodném Vietnamu. Vrchol přistěhovalecké vlny byl v letech 1979 až 1985. Pak oslabil, protože Vietnam se otevřel zahraničnímu kapitálu. Vietnamci však v ČR zůstali, podle oficiálních statistik jich je na 35 tisíc, podle neoficiálních odhadů až 70 tisíc. Původní přistěhovalci žijí nejčastěji v uzavřených komunitách, nová generace se již více začleňuje do většinové společnosti. Vietnamská komunita vydává vlastní tiskoviny, které jsou hlavním zdrojem

---

²⁵ Z právního hlediska státní příslušnosti pojmem Vietnamec v této práci nazýváme každého občana Vietnamské socialistické republiky. Z pohledu etnografického ve Vietnamu žijí příslušníci kolem 60 různých národností.

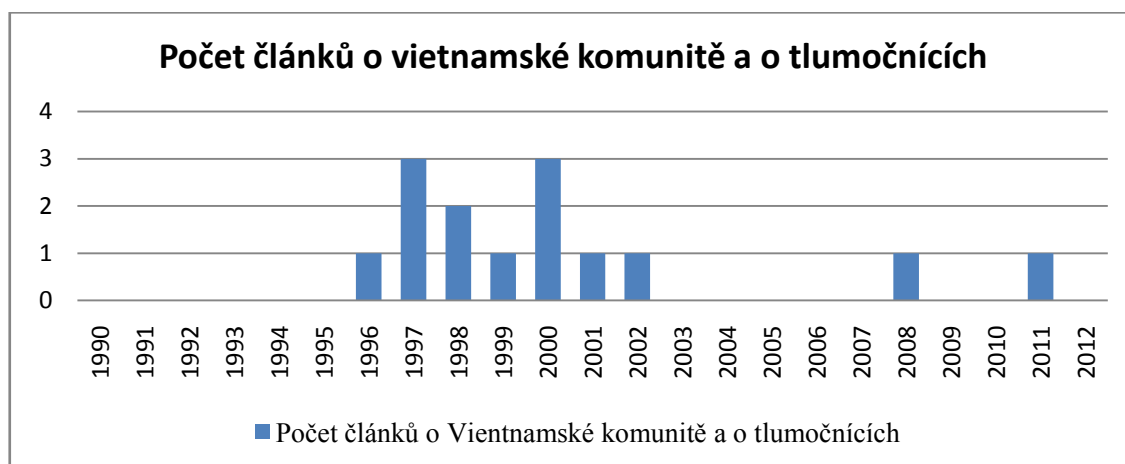

informací o situaci v České republice pro Vietnamce, kteří neumí česky (Kocourek, 2005).

Vietnamci jsou po Slovácích a Ukrajincích třetí největší minoritou v ČR, proto na ně byl mimo jiné zaměřen průzkum mediálního obrazu cizinců v českém tisku. Ten v roce 2009 stručně zpracovala Agentura Newton Media, rozšířila ho redaktorka specializovaného webu migraceonline.cz Tereza Saková. Podle tohoto průzkumu je přesně polovina článků zmiňujících Vietnamce neutrálních, 4 % mají pozitivní tón a celých 46 % má tón problematický. Z národností zmiňovaných v průzkumu vychází mediální obraz Vietnamců nejhůř ze všech. Nejčastěji se o nich psalo v souvislosti s nelegálním pobytem nebo prací a trestnou činností (Saková, 2009).

Z citované analýzy jednoznačně vyplývá, že Vietnamci mají v ČR negativní mediální obraz, který má daleko do neutrálního zpravodajství. Tento obraz je již ukotven v mysli čtenáře, když čte článek pojednávající o Vietnamcích a tlumočení zároveň. Tlumočení tak může být zahrnuto do negativního obrazu a „nakazit se“ špatným obrazem Vietnamců. Druhou možností je vidět tlumočnický jako prostředníky pro komunikaci s touto komunitou. Tím, že potřebují tlumočnický, prokazují, že jsou odlišní, a tlumočníci dělají záslužnou práci, protože jsou nárazníkem mezi menšinou a většinovou společností. Vývoj počtu zmínek o tlumočnicích a o Vietnamcích ilustruje graf.

Graf č. 8

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Většina článků o Vietnamcích a o tlumočnicích pochází z let 1996 až 2002. Většina článků, které zmiňují tlumočnický a cizince, pojednává o diplomatických návštěvách nebo o problémech v pohraničí. Články o Vietnamcích z tohoto trendu vybočují, neboť

píší o událostech výhradně českých. Většina těchto článků pojednává o problémech uvnitř vietnamské komunity: tlumočníci mezi češtinou a vietnamštinou nejsou nestranní (Vietnamský boss u výslechu tlumočil ve svůj prospěch. Chebský deník, 31. 10. 1997. Hledá se věrohodný tlumočník. Svoboda. 28. 8. 2000), nebo odmítají pomáhat orgánům státní správy ze strachu o svůj život (Zastřelen vietnamský tlumočník. Právo. 7. 7. 1999. Vietnamskému tlumočnickovi se udělalo náhle "nevolno". Listy Prachaticka. 4. 8. 2000). Českých tlumočnicků do vietnamštiny je minimum, mezi soudci jsou velmi žádaným zbožím. Rodilých Vietnamců, kteří tlumočí do češtiny, je dostatek, ale kvalitu jejich výkonu často nelze nijak ověřit. V naprosté většině článků, které pojednávají o tlumočení a o Vietnamcích, je hlavní charakteristikou národnost, profese tlumočnicka je až na druhém místě. Ačkoliv je mediální obraz Vietnamců negativní, obraz tlumočnicka tím není výrazně poškozen.

Jedinou výjimkou mezi ostatními články je rozhovor s Milošem Phanem, soudním tlumočnickem z vietnamštiny. Je to také jediný pohled zevnitř komunity na většinovou společnost. I z tohoto rozhovoru je patrné, že být tlumočnickem pro Vietnamce je něco složitého a záslužného. Tento jediný článek vyznívá pro Vietnamce a také pro tlumočnicka jednoznačně pozitivně. Přestože většina článků je k Vietnamcům kritická, obraz tlumočnicka to nijak nepoškozuje.

Články o vietnamské komunitě se netýkají peněz, chyb, osobností ani kariéry. Ze seznamu Diriker by se dalo uvažovat pouze o „velkých událostech“, ale i v tomto případě by to bylo sporné, neboť se z pohledu celostátních médií vždy jedná spíše o malichernosti. V této kategorii tedy články neobsahují žádné z hlavních témat podle Diriker. Je to způsobeno tím, že vietnamská komunita je ryze české a tudíž lokální téma. Na stránky novin se dostává díky své blízkosti ke čtenáři, což je jedna ze zpravodajských hodnot. Pokud má čtenář pocit, že se ho dané téma bezprostředně týká, článek si přečte. V tom je přitažlivost vietnamského tématu v ČR, a proto články neobsahují žádný z konceptů podle Diriker.

6.1.4. Spory o právní normy závazné pro soudní tlumočníky

Z justičního prostředí se mezi články objevují dva typy témat: problémy či stížnosti u jednotlivých soudních řízení a druhým typem jsou články o snahách o novelizaci zákona o znalcích a tlumočnících č. 36/1967. První druh článků zachycuje nejčastěji stížnosti obžalovaných na nekvalitní tlumočení, špatně vybraný jazyk, vymlouvání se na

tlumočníka nebo jde o konstatování, že tlumočník se nedostavil k soudu. Druhým typem jsou reakce na snahy o novelizaci. Během sledovaného období proběhlo několik pokusů o vytvoření nového zákona o znalcích a tlumočnících, ale nikdy nevyšly v kompletní nový zákon, který by nahradil ten původní.

První vlna článků je z 11. září 1997, kdy vláda schválila návrh novely zmiňovaného zákona. V ten samý den vyšly tři články na dané téma: Cílem je zvýšit odpovědnost úředníků za rozhodování (Hradecké noviny), Ministři odmítli dokument o situaci Romů v ČR (Českobudějovické listy) a Soudní novely vláda schválila (Telegraf). Dnes však již víme, že tento návrh neprošel celým legislativním procesem a nebyl schválen. V danou chvíli to však byl výrazný posun kupředu. Přínosem pro obraz tlumočníka byla již samotná existence těchto článků. Lidé, kteří si je přečetli, se dozvěděli, že existuje zákon upravující poměry soudních tlumočnicků a že tyto poměry nejsou vyhovující. Ve čtenáři mohl článek vzbudit pozornost nebo ho motivovat k hlubšímu zájmu o problematiku tlumočení.

Další série článků je z jara 2002, kdy se soudní tlumočníci ohradili proti novele trestního zákona, která nově zavádí trestný čin „křivé tlumočení“. Vývoj reakcí je patrný z titulků článků.

Tabulka č. 4: Články popisující reakce tlumočnicků na novelu trestního zákona

Datum	Název článku	Název periodika	Autor
28. 1. 2002	Tlumočníci budou "na roztrhání"	Blesk	Alena Sobotková, Vlastimil Staňa
19. 3. 2002	Překladaelé se <u>obávají</u> nyní tlumočit	Českolipský deník	Milan Doležal
8. 4. 2002	Tlumočníci se <u>chystají napadnout</u> trestní novelu	Pižeňský deník	
15. 5. 2002	Tlumočníci <u>podají ústavní stížnost</u>	MF Dnes	ČTK
2. 7. 2002	Křivé tlumočení bude asi <u>řešit Ústavní soud</u>	MF Dnes	ČTK

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Poměrně paradoxně vzbudil tento protest soudních tlumočnicků větší mediální ohlas než samotné přijetí novel zákona v letech 2006 a 2009. V těchto letech se problematice věnoval například časopis Profit, který dokonce přinesl rozbor novely i s komentářem relevantních autorit z oboru: „Tlumočníci se ale se znalci jen ‚svezou‘. Jejich práce

příčinu ke změně nezavdala. ‚Počty stížností na soudní tlumočníky, které se k nám dostanou, jsou zanedbatelné,‘ říká (tehdejší) předsedkyně Komory soudních tlumočnicků České republiky Jana Schovancová. A ministr Pospíšil její slova potvrzuje: ‚Na tlumočníky si lidé nestěžují, na znalce však ano.‘“ (NOVÁ PRAVIDLA POSUDKŮ: Konečně odpovědní znalci. Profit. 22. 9. 2008). Tento článek vyznívá velmi odborně, citace ministra a předsedkyně KST ČR mu dodávají na důvěryhodnosti. Jejich výroky o bezproblémovosti soudních tlumočnicků mohou zlepšit celkový mediální obraz všech tlumočnicků. Komparací s nespokojeností se znalci zvláště vyniknou kvality tlumočnicků, přestože o nich není řečeno nic pochvalného nebo pozitivního. Srovnávací úrovní pro hodnocení tlumočnicků jsou v tomto případě znalci, se kterými je veřejnost nespokojena. Tlumočníci jsou v této dvojici „těmi hodnými“ a jejich mediální obraz může být vylepšen.

V roce 2009 se novele věnují Hospodářské noviny v rubrice Právní rádce. Zákon zde vysvětlují Lukáš Křístek (Novela zákona o znalcích, 27. 8. 2009) a Ivo Telec (Právní postavení znalců a tlumočnicků, 22. 10. 2009). Oba autory můžeme považovat za odborníky. Lukáš Křístek je právník, ekonom a soudní znalec v oblasti financí, Ivo Telec je renomovaný český právník.

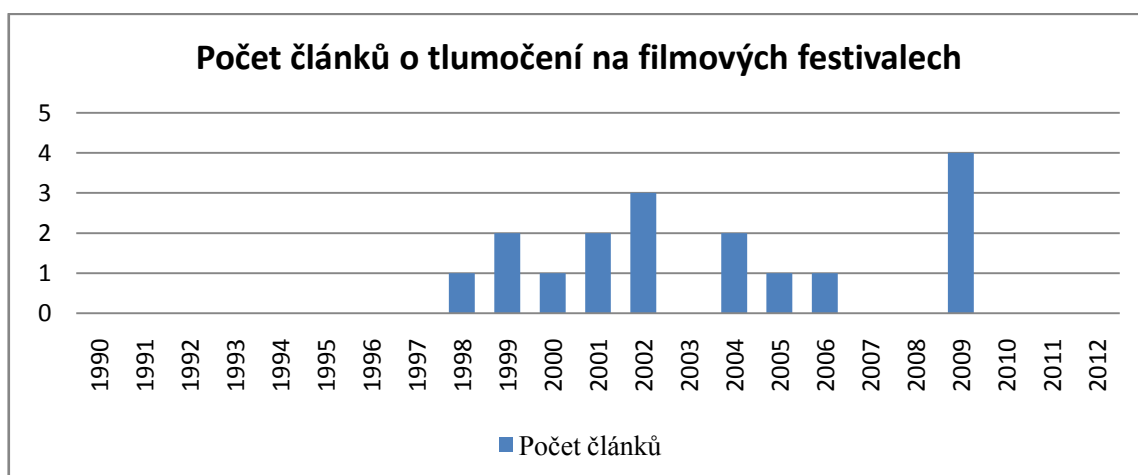
Pro úplnost je třeba dodat, že když se novela z roku 2011 dostala do Poslanecké sněmovny, psaly o tomto jednání dvoje noviny, Deník (Justice je bez nich hluchá, ale zákon tlumočníci ještě nemají, 19. 2. 2010) a Lidové noviny (Jsou soudní znalci na oko. Skončí, 14. 6. 2010). I v tomto případě byly články laděny neutrálně, soudní tlumočníci byli vylíčeni jako oběti nefungující byrokracie, která není schopna vytvořit nový zákon. Negativita potřebná pro zaujetí čtenáře se koncentrovala na český právní stát, obraz tlumočnicka nebyl nijak pošramocen. Výhodou mohlo být opět přitáhnutí pozornosti k tématu tlumočení.

Pokud budeme považovat přijetí zákona za všeobecně zajímavou událost, daly by se články se soudní a legislativní tematikou označit jako spadající do kategorie „velkých událostí“. Ze článků se však za opravdu velkou událost dají považovat jen protesty proti přijetí novely trestního zákona, kdy vyšlo několik článků na stejné téma. Tyto články se podle Diriker tudíž nijak výrazně nepodílejí na formování diskursu.

6.1.5. Filmové festivaly

Od ostatních zcela odlišným tématem jsou filmové festivaly. Toto téma je pravým letním hitem, který se objevuje téměř každý rok v některém ze sledovaných listů a přináší informace o právě probíhajících letních filmových festivalech a způsobech tlumočení cizojazyčných projekcí. Druhým případem je Febiofest, který se koná v únoru, a 5 článků z 16 proto vyšlo v únoru, vždy v souvislost s Febiofestem. Pravidelně je však největší pozornost věnována Mezinárodnímu filmovému festivalu v Karlových Varech, celkem deset zmínek, v průměru tedy jednou za dva roky, vždy v červenci v době festivalu. Zmínky o filmových festivalech jsou pravidelně rozloženy jako každoroční připomenutí své existence a nutnosti tlumočit cizojazyčné filmy. Největší rozmach pak články o festivalech a o tlumočení zažily v letech 1998 až 2006.

Graf č. 9

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Pokles zájmu o festivaly ze strany médií od roku 2007 může být vysvětlen začátkem světové finanční krize, kdy stránky novin naplnila převážně ekonomická témata. Festival v Karlových Varech měl i po roce 2007 poměrně stabilní diváckou základnu čítající na 130 000 návštěvníků.²⁶ Náhlý nárůst zájmu v roce 2009 lze přičíst opuštění metody simultánního tlumočení filmů a přechod k titulům. Této změně se věnovaly články „Špatný překlad je jako nefunkční vysavač“ (Deník, 6. 6. 2009) a „Velký mejdan ve Varech“ (Respekt, 13. 7. 2009). Z pohledu Diriker by se v případě festivalů mohlo jednat o velké události nebo o známé osobnosti. Právě výkon na festivalech býval podnětem k rozhovoru s tlumočnickem. Tyto případy jsou však zařazeny v kategorii

²⁶ <http://www.kviff.com/cz/o-festivalu/historie-festivalu/>

rozhovorů a nikoliv festivalů. Festivaly byly tematickým můstkem, který novináře zavedl mimo jiné k tématu tlumočení. Články jsou laděny neutrálně, diskurs jimi není nijak výrazně ovlivněn.

6.1.6. Technologické novinky

Během sledovaného období docházelo k vývoji techniky, která má tlumočnickům usnadnit práci nebo je naopak úplně nahradit. Média informovala o procesorech a programech, které umí převést mluvené slovo do cizího jazyka. Na tomto typu technologií se pracuje desítky let, o čemž svědčí i rozložení článků po celé sledované období.

Tabulka č. 5: Články o technologických novinkách

16. 2. 1993	Kolik řeči umíš, tolikrát jsi telefon	Rudé právo, zahraničí	lav
17. 6. 1999	Počítačové překladače využívají také profesionálové	Svoboda	Jiří Halada
17. 8. 2000	Digitální kouzla s lidskou řečí	Právo	Antonín Falta, Karel Šťastný
6. 12. 2001	Konec tlumočnicků?	Ekonom	
14. 4. 2002	Konec tlumočnicků v Čechách?	Právo	Vladimír Strnad, Hannover
20. 7. 2002	Počítač tlumočí vojákům v Afghánistánu	Lidové noviny	mv
29. 4. 2003	Vojáci si nesli v kapse arabské tlumočníky	Hospodářské noviny	val
16. 9. 2004	Umělý tlumočnick pro americké vojáky	Hospodářské noviny	jet
17. 5. 2006	Skype přetlumočí hovor do 150 jazyků. Na češtinu si musíte počkat	mobil.cz	Jan Beránek
3. 6. 2006	Počítače se učí lépe překládat	Lidové noviny	Eva Vlčková
7. 5. 2007	Babylon jazyků skončí, až tlumočnické nahradí počítače	MF Dnes	Magdalena Sodomková
25. 2. 2010	Překlady Z MOBILU	Chip	Michal Černý

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Vědci objevili během sledovaného období nové technologie, a tak zatímco článek z roku 1993 popisuje akademický pokus třístranného tlumočeného hovoru (Kolik řeči umíš, tolikrát jsi telefon. Rudé právo. 16. 2. 1993), článek z roku 2002 už popisuje kapesní počítač, který umí převést mluvené slovo z angličtiny do arabštiny (Počítač

tlumočí vojákům v Afghánistánu. Lidové noviny. 20. 7. 2002). V roce 2002 se technologie omezovala na armádní prostředí, v roce 2010 už takový program do telefonu sloužil i běžné veřejnosti (Překlady z mobilu. Chip. 25. 2. 2010). Na běžného čtenáře mohou tyto články působit dojmem, že tlumočnick je nahraditelný a že je jeho povolání vlastně zbytečné. Podle konceptu Diriker tyto články neobsahují žádné z velkých témat, která by určovala diskurs. Lze tedy předpokládat, že tyto články nijak výrazně neovlivní pohled veřejnosti na tlumočnicka. V rámci hledaného diskursu je můžeme považovat spíše za zajímavost, než za zásadní formující prvek.

6.1.7. Diskurs v dlouhodobě se objevujících tématech

Většina článků by podle modelu Ebru Diriker patřila mezi *generátory diskursu*. *Generátory diskursu* jsou podstatná témata, díky kterým se námět stává mediálně zajímavým, událost se dostane do novin a tento článek pak ovlivní povědomí lidí o daném tématu. Články o Evropské unii odkazují k velkým událostem, velkým penězům a kariéře. Těmito články tvořený diskurs popisuje EU jako velkou, někdy zmatečnou, a zejména pak jako instituci s velkými výdaji na tlumočení, která však nabízí zajímavá místa pro uplatnění obyvatel České republiky jako tlumočnicků a překladatelů. V diskursu jsou dvě dominantní témata: cena tlumočení a možnost být zaměstnán jako tlumočnick, což potvrzuje hypotézu Ebru Diriker, že právě tato témata dovedou informace o tlumočení dostat na stránky novin.

Diskurs je dále formován články o podvodech s řidičskými průkazy, do kterých byli zapleteni i někteří tlumočnicki. Podvody lze chápat jako velké chyby. Navíc z pohledu zpravodajských hodnot jsou to články plné negativity, která zůstává v paměti čtenáře nejlépe uchována. Diskurs těmito články získává další obsah: tlumočnicki mohou být podvodníci, ale ne všichni se chovají stejně.

Filmové festivaly hostí známé osobnosti, filmy jsou tlumočeny nejznámějšími českými tlumočnicki své doby. V rámci českého kontextu se zejména v případě festivalu v Karlových Varech jedná o velkou událost. Tyto články přinášejí do diskursu pohled na tlumočnicki jako na zprostředkovatele kulturních a jiných zážitků, jako spojník pro komunikaci. Ve člancích se často píše o konkrétních výkonech a metodách tlumočení, součástí diskursu se tak stává i jisté povědomí o principech tlumočení, hlubší znalosti a nejen povrchní zmínky. Diskurs se díky nim stává fundovanějším, neobsahuje jen názorové a pocitové prvky, ale také relevantní skutečnosti.

Přes svou častou přítomnost na stránkách novin se na diskursu příliš výrazně nepodílejí články o vietnamské komunitě, o zákonech o znalcích a tlumočnících ani o technologických novinkách. Články o Vietnamcích a tlumočnících formují diskurs vietnamské menšiny, tlumočení je v nich obsaženo jen druhotně, mediální obraz tlumočnicka jimi není nijak výrazně ovlivněn. Článekům o zákonech věnuje pozornost jen malá část čtenářů, až na případ masivního odporu tlumočnicků proti přijetí zákona. Tuto událost lze považovat za významnou, do diskursu přidává myšlenku bojovnosti tlumočnicků, kteří hájí svá práva. Články o technologiích neobsahují žádný z velkých generátorů diskursu a na jeho tvorbě se tak nepodílejí.

6.2. Jednorázové události

Během sledovaného období rozvířilo mediální hladinu několik událostí, v nichž hráli podstatnou úlohu tlumočníci. Tyto události zmizely stejně rychle a nečekaně, jak se objevily. Jejich přítomnost v médiích lze vysvětlit pomocí teorie zpravodajských hodnot, kdy vykazují například prvek negativity, překvapení, jednoznačnost, překračují práh pozornosti, nebo se týkají elitních osob. Největší šanci, aby se z události stala zpráva, tak mají situace, kdy tlumočnick udělal chybu. Pro média je nejzajímavější, pokud tlumočnick svým výkonem ovlivnil průběh diplomatického jednání nebo jiného významného setkání. Čím byla chyba větší a její důsledek snáze pochopitelný, tím spíš se událost dostane do novin.

U Diriker najdeme celý systém zpravodajských hodnot ve dvou bodech, kterými jsou „velké chyby“ a „velké události“. Pokud se v článku alespoň jeden z faktorů objeví, má článek větší šanci ovlivnit diskurs o tlumočnících.

6.2.1. Opravování tlumočnicků

Častým tématem jsou situace, kdy veřejně známé osoby opravují tlumočnický při jejich práci. Aby si podobnou věc mohli dovolit, musí mít patřičné jazykové vybavení a postavení, které umožňuje kritizovat zprostředkovatele jednání. Během sledovaného období se do podobné situace dostávali zejména tlumočníci Václava Klause a Mirka Topolánka. Současný prezident Klaus je znám svým puntičkářstvím a vysokým sebevědomím. Během svého působení v politice přivedl do rozpaků nejednu tlumočnick, neboť hovoří velmi dobře anglicky, německy i rusky. Jeho přístup ilustruje citát z Reflexu:

„U řečnického pultu stojí předseda Parlamentu Václav Klaus. Řekne větu a čeká na její přeložení do angličtiny. Nic zásadního, běžné oslavné věty, ale tlumočník je hispanista, kvůli Samaranchovi, a není v angličtině zcela doma. Klaus ho s profesorským gustem opraví poprvé, podruhé a závěrečnou větu si raději rovnou sám přeloží.“ (Ano i ne. Reflex. 27. 5. 1999).

Své způsoby nezměnil ani po čtyřech letech:

„Jakmile zjistil, že tlumočnice do sluchátek, která si na chvíli nasadil, ne příliš přesně a úplně překládá emotivní vystoupení polského exprezidenta Walesy, omluvil se za svou nedokonalou němčinu a začal pro jistotu co možná nejlepšího porozumění svých slov hovořit německy.“ (Václav Klaus v Pasově jednoznačně bodoval. Deník Vysočina. 19. 9. 2003).

Ještě v témže roce opravil tlumočnici, po projevu se jí však omluvil a ještě ji pochválil

„Překládala jste velmi hezky, omlouvám se, že jsem vás opravil,“ ujišťoval zpraženou dívku.“ (Klaus opravil tlumočnici, po projevu si ji udobřoval. Plzeňský deník. 18. 10. 2003).

Při své návštěvě Kremlu v roce 2007 opět opravil tlumočnici a pak sám mluvil rusky. Jeho počínání bylo tak nezvyklé, že mu věnovala pozornost i ruská média (Klaus to dělá profesionálněji. Právo. 5. 5. 2007). Svou ruštinu opětovně předvedl na úkor tlumočnice v roce 2011 (Hra o miliardy, pak karlovarský knedlík. Deník. 19. 12. 2011).

V případě Václava Klause je scénář všech článků o jeho kontaktu s tlumočnicí stejný – tlumočnice dělaly chyby, on je opravoval. U Mirka Topolánka je škála událostí o mnoho pestřejší, přestože se rozprostírá na mnohem menším časovém úseku. Jeho vrcholná politická kariéra trvala od roku 2007 do roku 2009 a tomu odpovídá i výskyt článků o něm. Před, ani po tomto období o něm nenajdeme žádné zmínky. Topolánkovým silným jazykem je polština, opravoval tedy tlumočnice z polštiny (Topolánek ukazoval, že umí také polsky. Lidové noviny. 20. 2. 2007. Jak Topolánek uděloval lekci polštiny. Lidové noviny. 11. 1. 2008). V jednom okamžiku dokonce tlumočnici pomáhal. V roce 2009 pro něj setkání s představiteli Palestiny tlumočila arabská dívka bez zkušeností s tlumočením, jejíž předností byla znalost češtiny a arabštiny. Premiér byl shovívavý a dívce pomáhal, tedy projev zcela odlišný od káravé kritiky všech předchozích článků. Topolánkovou největší událostí spojenou s tlumočnicí však byla kauza „bomby – bondy“, kdy se přeslechl tlumočník v Evropském parlamentu a málem tak způsobil diplomatickou roztržku, neboť jeho chybné přeložení bondů jako bomb a zbraní citovala všechna média. Články týkající se této události jsou prezentovány v tabulce.

Tabulka č. 6: Články o chybě tlumočnicka Topolánkova projevu

25. 3. 2009	Topolánkův tlumočnick málem způsobil mezinárodní skandál	Idnes	ČTK
27. 3. 2009	České předsednictví žádá opravu chyby v překladu	Právo	nek
28. 3. 2009	Tolik cukru od nás nikdo nečekal	MF Dnes	Kateřina Koubová
14. 4. 2009	Kladivo na tlumočnicky	Britské listy	Jan Hanzl

Zdroj: Vlastní výzkum podle Anopress IT a Newton Media

Články v Mladé frontě Dnes a na jejím internetovém portálu se chytly chyby tlumočnicka a na ní postavily celý příspěvek. Článek v Právu se drží věcnějšího tónu, ale jiné téma než chybu tlumočnicka nepřináší. V opozici k těmto třem článkům je příspěvek z Britských listů, jehož autor kritizuje ostatní novináře.

„Srovnání toho, co v EP skutečně zaznělo, s tím, co prezentovala média, však ukazuje tři věci: Že si novináři s přesností informací a jejich ověřováním hlavu nelámali, že o problematice, kterou popisovali, toho moc nevědí, a že tyto faktické nedostatky kompenzují intenzitou kategorických soudů.“ (Kladivo na tlumočnicky. Neviditelný pes. 14. 4. 2009).

Vzhledem k tomu, že se jedná o chybu s mezinárodní publicitou, formují tyto zprávy diskurs o tlumočení. Tlumočnick je také jen člověk a Evropská unie není tak dokonalou institucí s perfektními tlumočnicky. Tento prvek diskursu oslabuje motivy, které do něj vnesly články primárně zaměřené na Evropskou unii a tlumočení.

6.2.2. Chyby tlumočnicků

Prvním kolapsem tlumočnicka, který se během sledovaného období objevil v českých médiích, bylo tlumočení projevu Madelaine Albrightové v roce 1997, kdy oficiální tlumočnick amerického ministerstva zahraničí Ivo Reznick nedovedl Albrightovou tlumočit do češtiny tak, aby byla spokojená.

„Nešťastník nakonec svůj úkol vzdal a nechal na Havlově české tlumočnicki, aby překládala i její odpovědi. (...) Tlumočnickův pokus (Albrightová) komentovala nespokojeným "Ne tak docela", a když zaváhal, improvizovala za smíchu přítomných novinářů svůj vlastní překlad. Další dvě zaškobrtnutí už tlumočnick nervově "nepřežil".“ (I mistr tlumočnick se utne. Severočeské noviny. 15. 7. 1997).

O tomto pochybení tlumočnicka informovaly ten samý den také deníky Telegraf, Právo a Zemské noviny, což svědčí o mediální zajímavosti události. Proč Albrightová v Praze

hovořila, se z těchto článků nedovíme, tlumočnick je nejdůležitějším aktérem celého příběhu, i když ne v příliš pozitivním světle. Podle Diriker by tyto články formovaly diskurs, neboť se v nich píše o velkých chybách a známých osobnostech. Z hlediska zpravodajských hodnot jsou články významné svou negativitou a vztahem k elitním osobám (Albrightová, Havel) a národům (Američané). Do diskursu se tak dostává obraz tlumočnicka jako nepřipravené nekompetentní osoby, která je omlouvána tím, že mluvčí byl bilingvní, což by však ve skutečnosti omlouvou být nemělo.

Dalším selháním tlumočnicka byla návštěva Billa Clintona ve Vietnamu, kdy tlumočnick do přímého přenosu v televizi zkomolil pasáž o lidských právech. V člancích je naznačeno, že tlumočnick mohl chybovat úmyslně, aby neprotiřečil státní ideologii. V českých médiích se události věnovaly dva články (Clintonův projev zaskočil tlumočnicka. Zemské noviny. 18. 11. 2000. Clinton nabízí Vietnamu spolupráci. Lidové noviny. 18. 11. 2000), protože se téma vztahuje k elitním národům. Pro český diskurs o tlumočnickích však nejsou nijak relevantní.

Tlumočnick stál v roce 2006 za nucených odchodem CNN z Iránu, když sousloví „jaderné technologie“ v projevu íránského prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda převedl jako „jaderné zbraně“ (CNN v Íránu skončila. Kvůli tlumočnickovi. Lidové noviny. 17. 1. 2006). Tento omyl je velkou chybou a velkou událostí, ovšem opět bez souvislosti s českým prostředím.

Mediální rozruch vyvolalo tlumočení přednášky šéfa Microsoftu Stevea Ballmera na Vysoké škole ekonomické v Praze. Dle článků soudě, z přednášky odborníka se stala fraška s mnoha humornými momenty zapříčiněnými tlumočnickovou neznalostí kontextu.

„Světově známého golfistu Tigera Woodse tlumočnick pomotal s jakýmsi týmem tygrů (asi fotbalistů), který dává góly.“ (Neinspirativní Steve Ballmer v Praze. Lidové noviny. 24. 5. 2008).

„Tlumočnick si golfistu Tigera Woodse plete s jakýmsi týmem Tygrů (snad fotbalistů?), patování se skórováním gólu a internetový nákup čtyřadvaceti golfových míčků s přepnutím na 24. kanál. Je to skandální a neuvěřitelné, ale je to tak.“ (Média: Tygři, nebo Tiger?. Neviditelný pes. 27. 5. 2008).

Tyto články obsahují motiv velké chyby a známých osobností, podílejí se tedy na formování diskursu. Tlumočník dostává nová přívlastka jako neschopný, nepřipravený, neznalý. Výskyt tří článků kritizujících výkon tlumočníka se může jevit jako masová nespokojenost, na druhý pohled však zjistíme, že autorem všech tří příspěvků je tentýž autor – Miloš Čermák. O vyrovnanost zpravodajství se tak noviny pokouší otištěním reakce Pavla Knapa, zástupce společnosti Alea, která zajišťovala tlumočení (Ztraceno v překladu. Euro. 2. 6. 2008). Ostrá kritika Ballmerovy přednášky se odrazila i v několika dopisech čtenářů, kteří kritiku schvalovali, nebo se pozastavovali nad tím, že taková akce vůbec byla tlumočena. Spor o kvalitu tlumočení se přenesl do naprosto odlišné roviny a tlumočení jako takové již nebylo hlavním tématem. Diskurs tak ve své podstatě touto kauzou nebyl ovlivněn.

Posledním velkým tlumočnickým přešlapem v českém prostředí byla již zmiňovaná záměna bomb za bondy při Topolánkově projevu. Tyto články obsahují velká jména a velké chyby a podílejí se tak na tvorbě diskursu. Jak již bylo výše řečeno, upravují diskurs vytvořený články o EU a dělají z tlumočníka obyčejného omylného člověka.

6.2.3. Tlumočníci v hlavní roli

Tlumočníci se objevili v médiích ještě v několika dalších kontextech, a tak přidali k diskursu charakterové vlastnosti, které podtrhoval daný článek. Příspěvky popisovaly tlumočníka vždy v nějaké konkrétní situaci, která měla zápletku a rozuzlení. Právě rozuzlení pak často přineslo poznatek o vlastnostech, které najdeme u tlumočnicků. Tyto vlastnosti se prostřednictvím článků stávají součástí diskursu.

Série článků o úkolu tlumočníka cenzurovat rozhovor mezi manželi Havlovými a Clintonovými ukázala, jak velkou moc má tlumočník. Autoři článků se přeli, zda má tlumočník filtrovat nevhodné otázky, nebo zda mu takový úkol nepřísluší. Podstatná pro obraz tlumočníka je skutečnost, že má tak velkou moc (Otázky na Clintonovu aféru prezidenta Havla v USA nezaskočí. Lidové noviny. 14. 9. 1998. Tlumočníci pro prezidentský pár. Haló noviny. 16. 9. 1998).

V září 2000 se konala společná konference soudních tlumočnicků z České republiky a z Německa. O události vyšly tři články, které do diskursu přidaly informaci, že tlumočníci se neustále vzdělávají, mají i jiné povinnosti než jen mluvit cizím jazykem (Soudní tlumočníci si sjednocují terminologii. Ústecký kraj. 29. 9. 2000. Setkání

tlumočnicků. Večerník Praha. 29. 9. 2000. Tlumočníci mají seminář. Mladá Fronta Dnes. 29. 9. 2000).

V únoru 2001 proběhla tzv. italská aféra, kdy se náměstek ministra financí Jan Mládek snažil zbavit odpovědnosti za diplomatický skandál, při kterém měl odrazovat italské firmy od účasti na české privatizaci. Veškerou vinu svaloval na tlumočníci, ta na něj však podala žalobu. Když se prokázalo, že tlumočnice nepochybila, ale že náměstek poškozoval český stát, tlumočníci se omluvil. K diskursu o tlumočnicích se tak připojují další vlastnosti: hrdost, odvaha, čestnost a bojovnost (Mertlíkův náměstek obvinil z "italské aféry" tlumočníci. Pak se jí omluvil. Lidové noviny. 6. 2. 2001. Mládek popřel, že by Italy odrazoval od investování. Právo. 6. 2. 2001).

Sílu a vytrvalost připsal tlumočnickům článek o Kaddáfim, kdy jeho tlumočník překládal několik hodin v kuse, dokud nepadl vyčerpáním (Kaddáfí v OSN odrovnal tlumočníka, další si pak musel vzít den volna. Idnes. 25. 9. 2009).

Několik článků o konkurech na posty tlumočnicků při Evropské unii nejprve vychvalovalo přednosti těchto postů, později tisk informoval o neúspěchu českých kandidátů u testů. Obraz tlumočnicka tak získal renomé složitého a elitního povolání, které nemůže dělat každý.

Na zranitelnost tlumočnicků upozornily články o neochotě tlumočit pro některé menšiny ze strachu o vlastní život. Tlumočníci několikrát odmítli spolupracovat s policií nebo soudy, protože jim bylo vyhrožováno, nebo protože došlo k útoku na tlumočnicka (Tlumočníci se vymluvili na ušlé zisky z prodeje. Plzeňský deník. 13. 12. 2001. Vietnamskému tlumočnickovi se udělalo náhle "nevolno". Listy Prachaticka. 4. 8. 2000. Pracovat pro Američany znamená mít na čele cejch smrti. Právo. 11. 8. 2007).

Kromě dlouhodobého diskursu jsme díky článkům objevili i další prvky, které charakterizují postavení tlumočnicka. Mediální obraz představuje tlumočnicka jako vlivného, vzdělaného, odvážného, bojovného, čestného, silného, vytrvalého a zranitelného. Krátké, ale o to intenzivnější události pojednávající o tlumočnicích výrazným způsobem doplňují dlouhodobý diskurs, který by bez nich byl povrchní a bez detailů.

7. Diskurs o tlumočení

Ve výběrovém korpusu textů je celkem 82 příspěvků, které přenášejí názory, postoje a zkušenosti tlumočnicků. Většinu těchto článků představují rozhovory, které čeští tlumočníci poskytli médiím (51 článků), dále zde najdeme reportáže, které obsahují citace tlumočnicků, reportáže o nich a také názorové články, které napsali sami tlumočníci ať už v reakci na aktuální dění nebo jako představení vlastní zkušenosti. Právě v těchto příspěvcích najdeme nejvíce informací o tlumočení a postupech, principech a metodách, které se při tlumočení používají.

Pro analýzu obsahu těchto článků použijeme výzkumnou otázku, kterou si položila i Ebru Diriker (Diriker, 2005): **Které aspekty tlumočení nebo tlumočnicků jsou zdůrazňovány profesionálními tlumočníky?**²⁷ Pro zodpovězení této otázky se zaměříme na hlavní teze obsažené v rozhovorech a ostatních člancích. Soubor těchto tezí bude shrnut do tlumočnického diskursu, který by vytvořili sami tlumočníci. Ten pak bude komparován s diskursem, který vzniká prostřednictvím tištěných médií jako celku. Celkový diskurs se bude snažit zodpovědět tuto otázku: **Které aspekty tlumočení nebo tlumočnicků jsou zdůrazňovány novináři a ostatními přispěvateli do médií?** Cílem této komparace je zjistit, v čem jsou oba diskursy shodné, v čem se naopak liší a zda se tyto rozdíly měnily v čase.

7.1. Diskurs tvořený tlumočníky

Články vypovídající o názorech tlumočnicků pocházejí z mnoha redakcí a představují postoje mnoha tlumočnicků. Někteří z nich jsou veřejně známé osoby, jiní akademičtí odborníci, členové profesních organizací nebo například nenápadní soukromí tlumočníci. Tlumočnicí, která je jednoznačně v tištěných médiích nejčastěji vidět, je Dana Hábová. Během sledovaného období s ní novináři udělali sedm rozhovorů a navíc napsali několik reportáží o jejích aktivitách, často v souvislosti s festivalem v Karlových Varech, na kterém tlumočila. Druhá v pořadí se třemi rozhovory o tlumočení je Petra Kováčová – Paroubková. Impulsem pro rozhovory s ní byl bezesporu její vztah s politikem Jiřím Paroubkem, ale v rozhovorech se novináři z velké části zaměřili na její povolání tlumočnice, které několik let vykonávala na nejvyšší úrovni, po boku představitelů státu. Rozhovory o tlumočení dávali často majitelé nebo ředitelé

---

²⁷ vlastní překlad

tlumočnických agentur – za Artlingua dvakrát Ljuba Suchá, Pavel Skřivánek poskytl tři rozhovory, jeho zaměstnanci jménem agentury Skřivánek další dva. Po dvou rozhovorech během sledovaného období najdeme také u Jany Novotné, Ivany Čeňkové a Zuzany Jettmarové. Všechny tři jmenované, společně s Janou Rejškovou nebo Roderickem Jonesem, jsou také v člancích citováni jako tlumočnické autority. Jako představitel tlumočnických organizací poskytl rozhovor Petr Kautský, Amalaine Diabová nebo Andrej Rády, tehdejší předseda JTP. K situaci na Ústavu translologie se vyjadřovala tlumočnice a pedagožka Naďa Abdallaová a děkan Michal Stehlík.

7.1.1. Náročnost

Diskurs vytvářený samotnými tlumočníky během sledovaného období sestává z několika hlavních témat, která se objevují prakticky nezměněná za celých dvaadvacet let. Tlumočníci kladou důraz zejména na náročnost vlastní profese, a to jak časovou, tak psychickou a fyzickou. Dvakrát je také zmiňován stres plynoucí z tohoto povolání a dvakrát potřeba mít silné nervy pro řešení některých vypjatých situací. Výkon tlumočnicka je potřebným nasazením srovnáván s výkonem testovacího pilota nebo jiných extrémních povolání.

„Co se týče psychické zátěže, řadí vědci simultánní tlumočení na druhé místo za povolání zkušebního pilota.“ (Co se děje v tlumočnické kabině. Mladá Fronta Dnes. 30. 12. 2008).

„Jste pořád ve stresu, ve stavu pohotovosti.“ (Prezidentovi tlumočníci. Lidové noviny. 29. 11. 2002).

V člancích se téma náročnosti tlumočení vyskytuje celkem 27krát, rovnoměrně během celého období. V očích tlumočnicků je to velmi důležitá informace, kterou bylo v minulosti i ještě nedávno neustále třeba zdůrazňovat.

7.1.2. Příprava, vzdělávání a znalost reálií

K náročnosti se váže nutnost přípravy, kterou tlumočníci zdůrazňují. Novinářům často opakují, že před konferencí nebo i jinde je nezbytné mít materiály předem, aby byl podaný výkon kvalitní. Tato příprava zahrnuje například vytvoření odborné slovní zásoby, znalost projevů přednášejících, programu schůzek nebo alespoň stručného přehledu témat, o kterých se bude jednat. Dvanáct zmínek o významu přípravy řadí toto téma do diskursu. Je zajímavé, že důraz na přípravu je kladen zejména v posledních

osmi letech. V období do roku 2004 včetně je nezbytnost přípravy zmíněna tlumočníky jen dvakrát, všechny ostatní výskyty jsou z let 2005 až 2012.

Kromě nezbytné přípravy před každým tlumočením je součástí práce tlumočnicka i nikdy nekončící vzdělávání. V několika rozhovorech tlumočníci popisují, že vystudovat školu je jen začátek, že tlumočnick se musí stále učit nové věci, držet se v obraze, zdokonalovat své jazykové znalosti a znát realie země, jejíž jazyk používá při tlumočení. Důraz na učení a realie najdeme v korpusu celkem třináctkrát. Jsou nerovnoměrně rozložena, což je zapříčiněno osobním přesvědčením některých tlumočnicků, kteří dané téma cíleně propagují. Význam sebevzdělávání podtrhují například dvě významné české tlumočnice.

Ivana Čeňková: „Každodenní sledování médií, včetně internetu, bere jako samozřejmost. "Musíte mít přehled," dodává s důrazem“ (Prezidentovi tlumočníci. Lidové noviny. 29. 11. 2002).

Zuzana Tomanová: „Před každým tlumočením je nutná příprava. Ta někdy zabere i celý den." Pro udržení všeobecného přehledu čte paní Tomanová české a francouzské noviny, poslouchá zásadně francouzské rádio a sleduje televizní stanici TV5.“ (Prezidentovi tlumočníci. Lidové noviny. 29. 11. 2002).

7.1.3. Tlumočení jako mezikulturní komunikace

Tlumočníci často popisují sami sebe jako zprostředkovatele komunikace mezi dvěma kulturně odlišnými světy. Tlumočnick znalý realii je musí brát v potaz při svém výkonu a tlumočit tak, aby se všechny zúčastněné strany dobře pochopily. Tlumočníci představují svou profesi jako mezikulturní zprostředkování. Důraz na tuto část tlumočnické profese kladou zejména ti, kteří pracují s exotickými jazyky. Čím je vzdálenost kultur větší, tím je úloha tlumočnicka podstatnější. Diskurs obsahuje obraz tlumočnicka jako mostu mezi kulturami. Podívejme se na několik nejzajímavějších příkladů:

Martin Komers: „"Co říká o tom clu?! Koukej mi tlumočit každou větu!" "Jak si přejete. Pan Muhammad právě říkal, že život jde tak, jak přijde. A že pavián vlastní ocas nedohoní." "Cože?! Jaký pavián?!" "Měl byste mu odpovědět. Je to zdvořilé. Třeba něco v tom smyslu, že za určitých okolností jej občas přece jen chytit může. Nebo že čas je jako kluzký had, dlouho ho nepodržíš."“ (Africké tlumočení. Lidové noviny. 11. 6. 2011).

Pavel Flanderka: „Při tlumočení ale nejde jen o překlad, spíše o přenos kulturních kontextů. Když se japonský kolega při jednání vysloví, že by ‚mohly nastat těžkosti‘, jde v zásadě o striktní odmítnutí,“ naznačuje Flanderka, jenž též vyučuje hospodářský zeměpis Japonska na Univerzitě Palackého (UP)“ (Šéfe, už umím žaponsky. Mladá Fronta Dnes. 10. 3. 2008).

Faktor mezikulturní komunikace se v korpusu z pohledu tlumočnicků objevuje celkem osmkrát, rovnoměrně během sledovaného období.

7.1.4. Věrnost i pohotovost

Všechny výše popisové okolnosti jsou v člancích vyjadřovaných tlumočnicků v častém zastoupení. Ve výzkumu Ebru Diriker se však tato témata neobjevují tak často, že by jim věnovala pozornost. Jsou však i náměty, které jsou obsaženy jak v diskursu tureckých, tak českých tlumočnicků. Diriker píše o významu převodu smyslu a ne jednotlivých slov, s čímž se ztotožňují i čeští tlumočníci. Patrné je to zejména v reakcích na nešťastnou formulaci „křivé tlumočení“, která požadovala doslovné překlady. Myšlenku věrnosti však najdeme i v jiných souvislostech celkem šestkrát.

Viktor Suchodrev: „Tlumočnick není stroj, je to člověk. Při tlumočení na této úrovni musíš přesně chápat, o čem se mluví. Jinak to nejde v žádné oblasti.“ (Jak chutná historie. Víkend Hospodářských novin. 23. 3. 2007).

Amalaine Diabová: „Mnohokrát mi v minulosti zákazník řekl: „To nevádí, že mi nerozumíte, překládejte prostě, co říkám.“ Ale to právě často nejde. Nepřekládáme slova, překládáme myšlenky. Slova bez myšlenek nedávají smysl. Slova se stírají, komolí, polykají, vynalézají a zapomínají. Důležité je předávat myšlenky. A proto tlumočnick potřebuje pochopit myšlenku, než začne klást slova.“ (ABY NEPADALY BOMBY aneb Zase jedno poučení z krizového období. www.ihned.cz. 30. 3. 2009).

Kromě věrnosti tlumočnicki také zdůrazňují potřebu zachovat styl mluvčího, úroveň jazyka, rétoriku i případnou znuděnost či humornost projevu.

Tlumočnicki se prostřednictvím médií snaží vytvořit kladný obraz svého povolání. V korpusu z jejich strany najdeme pět zmínek o dobré paměti tlumočnicků a osm zmínek o jejich pohotovosti. Setkáme se také s charakteristikami jako profesionální, neoblomný, spolehlivý, zodpovědný, soustředěný nebo nestranný.

7.1.5. Spolupráce řečníků s tlumočníky

Tlumočníci prostřednictvím rozhovorů v médiích také apelují na zadavatele tlumočení a řečníky, aby respektovali pracovní potřeby tlumočnicků, naučili se s nimi spolupracovat. Řečníky nabádají, aby mluvili pomaleji a zřetelně, brali v potaz, že jsou tlumočení. Zadavatelé by zase měli vědět, jaké jsou potřeby tlumočnicků pro podání kvalitního výkonu a umožnit jim ho. Krásnou ironickou glosu o tom, jak by řečníci neměli postupovat, napsal tlumočnick Robert Novotný. Poněkud smířlivějším tónem se vyjadřuje stálá tlumočnice u Evropského soudního dvora a členka JTP Angela Rogner. Podobných apelů na řečníky najdeme v korpusu jedenáct.

Robert Novotný: „Když seřizovač u obráběcího stroje neřekne, že fréza se musí posunout doprava a vrták zase nahoru, nýbrž jen "tohle musí tam a tamto sem", překládá se to těžko. Či vlastně: překládá se to lehko, ale otázkou je, co taková moudrost bude adresátovi platná. V jednom dánském podniku jsem poznal mechanika, který nejradši vykládal tak, že si jen tak mumlal pro sebe v dialektu, skloněný ke stroji a nos zapíchnutý v něm, zadek vystrčený na tlumočnicka.“ (Tohle tam a tamto sem. Lidové noviny. 5. 2. 2011).

Angela Rogner: „V komplexní komunikační situaci, kterou zprostředkování mezi jazyky představuje, je nezbytné, aby všichni aktéři spolupracovali. Jen tak lze zajistit porozumění bez větších zádrhelů. Řečník a posluchač nás potřebují, protože by si jinak nerozuměli. My si přejeme, aby si uvědomili, že nejsme ani papoušci ani géniové ani stroje, ale také jen lidé.“ (Tlumočníci jsou také jen lidé. Respekt. 8. 4. 2009).

Mediální pozornost tlumočníci využívají k propagaci kvalitnější spolupráce a zlepšení pracovních podmínek. Součástí diskursu se stává myšlenka, že lidé nedovedou spolupracovat s tlumočníky, ale měli by se to naučit, neboť je to v jejich vlastním zájmu, aby si se svým protějškem rozuměli.

V souvislosti s tím také tlumočníci pojmenovávají svou noční můru: nepřeložitelné vtipy. Některé případy souvisí s odlišností kultur, námět je provázán i se znalostí reálií. Na problematiku upozorňují například články „Musí být veselo“ (Deník. 2. 3. 2009) nebo „Kozy, punk a Řáholec“ (Lidové noviny. 28. 8. 2010), kde autor – překladatel, uvádí i humorný příklad.

Jan Mattuš: „Ano, překladatelův zlý sen jsou vtipy. Bývají nevyjmutelné ze svého kulturního kontextu. Prokládá-li jimi někdo hovor – a hostejno, zda vskutku vtipnými, nebo trapnými – je to pro tlumočnicka k naštvání.

A teď to tedy navlíkněme. Na tom Trutnově o půl třetí v noci mi povídá kytarista veselé skupiny Totální nasazení řečený P. P. Cvok: Víš, že Monkey Business (taky skupina, pozn. aut.) jsou z Jičína? To nevím, já na to. No jo, praví kytarák. To takhle jednou jde knížepán za Rumcajsem a povídá: Poslyš, Rumcajsi, půjč mi ženu, ať si s ní užiju. A Rumcajs: S tím za mnou nechodte, pane kníže, to je Manky byznys. A mě profesionálně deformovaného v tu chvíli napadlo, že by se to blbě překládalo.“ (Kozy, punk a Řáholec. Lidové noviny. 28. 8. 2010).

Posledním častým námětem je diskrétnost. Tlumočníci vyzdvihují svou mlčenlivost za jakýchkoliv okolností, diskrétnost a diplomatické vystupování. Považují pro svou profesi za zcela zásadní, aby jim klient mohl důvěřovat, ať už se jedná o soud, diplomacii či obchodní jednání. Svou zkušeností z tlumočení summitu NATO to potvrzuje Jana Rejšková.

Jana Rejšková: „Dobrý tlumočník musí také zachovávat absolutní mlčenlivost. "Zvláště u tak citlivých témat, jako jsou rozhovory mezi dvěma státníky."“ (Museli jsme vážit každé slovo. Mladá Fronta Dnes. 23. 11. 2002).

7.1.6. Představení světa tlumočnicků

V člancích také najdeme několik narážek na nízké platy tlumočnicků ve srovnání se západní Evropou. Námět se objevoval v rozhovorech s majiteli tlumočnických agentur na počátku sledovaného období a také v rozhovorech se soudními tlumočníky v letech 2007 až 2009, kdy měly české soudy velké obtíže s placením soudních znalců a tlumočnicků. Být tehdy soudním tlumočníkem bylo téměř za trest, protože soud vás mohl kdykoliv povolát, vaše zaměstnání muselo počkat a odměna za tlumočení přicházela po několika měsících (Lipský soud mezi dlužníky. Českolipský deník. 13. 9. 2007).

V prvních porevolučních letech je z projevu tlumočnicků patrná nejistota a obavy z uplatnění v oboru, které od počátku tisíciletí mizí. V rozhovorech je nově nahrazuje sebejistota, cílevědomost a více požadavků směrem k řečníkům, soudům i klientům. Častěji jsou zmiňovány vlastní kvality a svět tlumočnicků je prezentován jako téměř nepostradatelný, zejména pro české politiky, kteří špatně ovládají cizí jazyky. S tlumočením v rámci NATO a Evropské unie roste sebevědomí tlumočnicků, kteří našli uplatnění v mezinárodních institucích. Od nejistého povolání, které teprve zakládalo své reprezentativní organizace v devadesátých letech, se zejména s konkurzy na posty eurotlumočnicků stává velmi lukrativní zaměstnání. Během celého sledovaného období

také tlumočníci neopomínají připomenout, že na tlumočení nestačí znalost cizího jazyka. Několik článků se zastává kvality českého vysokého školství (Naše vysoké školství není zdaleka tak špatné, jak se často tvrdí. Lidové noviny. 20. 4. 2001. Na vysokou školu nelze vzít každého. Právo. 7. 6. 2002).

Někteří tlumočníci se na vytváření diskursu podílejí velmi aktivně. Česko-rakouská tlumočnice Angela Rogner má blog <http://angelarogner.blog.respekt.ihned.cz/>, kam píše své postřehy ze života tlumočnice i názory na českou společnost. Překladač a tlumočnick Jan Mattuš byl také literárním redaktorem časopisu Respekt a přispíval do Lidových novin do rubriky Ztraceni v překladu.²⁸ Tato rubrika existovala na stránkách Lidových novin několik let a pravidelně do ní přispívali i další autoři z řad překladatelů a tlumočnicků: Alice Flemrová²⁹, Robert Novotný³⁰, Tomáš Míka nebo Ondřej Skovajsa. Jejich příspěvky se také pravidelně objevovaly na stránkách Jednoty tlumočnicků a překladatelů. Ne vždy se nutně tito autoři zabývali tlumočnickými tématy, ale v každém případě čtenářům Lidových novin zprostředkovali tlumočnickův pohled na svět.

Po této části analýzy můžeme odpovědět na výzkumnou otázku **Které aspekty profese jsou zdůrazňovány profesionálními tlumočníky?** a vytvořit z jednotlivých námětů celkový diskurs. Největší důraz kladou tlumočníci na náročnost svého povolání, které podle nich vyžaduje fyzickou a psychickou kondici, rozsáhlou přípravu, neustálé sebevzdělávání a odolnost vůči stresovým situacím. Ačkoliv na počátku devadesátých let se tlumočníci báli o budoucnost svého povolání, s uplatněním v mezinárodních institucích tento strach opadl. Nahradilo ho poznání možností tlumočnicků v zahraničí a nespokojenost s výší odměn tlumočnicků v České republice. Tlumočníci také často zdůrazňují svou úlohu jako mezikulturního zprostředkovatele, který svou znalostí reálií a jazyka zajistí porozumění. Významná pro práci tlumočnicka je dobrá paměť, která však nesmí být použita pro vyzrazení informací, jež tlumočníci během své práce slyšeli. Mlčenlivost a diskrétnost je významnou součástí mediálního obrazu, který o sobě tlumočníci podávají. Pro tlumočnický je podstatné, aby lidé, se kterými spolupracují, pochopili, jak jednat s tlumočnický, jak tomu přizpůsobit svůj projev. Tlumočníci trvají na tom, že musí být převeden smysl promluvy, nikoliv jednotlivá slova, jak se někteří

---

²⁸ http://www.itpunion.org/spip/article.php3?id_article=1701,

http://www.itpunion.org/spip/article.php3?id_article=3265

²⁹ http://www.itpunion.org/spip/article.php3?id_article=1138

³⁰ http://www.itpunion.org/spip/article.php3?id_article=3004

klienti mylně domnívají. Častým odlehčením rozhovorů jsou veselé příhody z všedních dní tlumočnicka nebo glosy na identické téma. Tlumočníci také přiznávají, že nejhorším možným klientem je vypravěč vtipů.

7.2. Diskurs tvořený novináři

Ve všech analyzovaných člancích se píše o tlumočnických nebo o tlumočení, ale vždy je podtržena odlišná skutečnost. To, co z článku vyčnívá, je podle novinářů nejdůležitější, nebo alespoň podstatné. Novináři mají moc rozhodovat, o čem budou čtenáři přemýšlet. Neovlivní sice obsah jejich myšlenek, ale ovlivní námět jejich úvah. Pokud se tedy novináři zaměří na jisté skutečnosti, které systematicky opakují, vytváří tak diskurs o daném tématu. Naším tématem jsou tlumočníci a diskurs vytvořený novináři na toto téma bude z velké části konstituovat názor čtenářů, respektive veřejnosti.

7.2.1. Charakteristika analyzovaných periodik

Do analyzovaného korpusu jsou zařazeny články desítek novinářů, z nichž každý má jiný styl, a každý list má odlišné ideologické nebo politické zakotvení. Vzhledem k tomu, že počet článků z jednotlivých listů je vyvážený, diskurs by neměl být politicky zabarven. V prvních šesti letech sledovaného období sice velká část materiálů byla otištěna v deníku Rudé Právo, ale to už v té době bylo „rudé“ pouze názvem a nikoliv obsahem. V roce 1996 se pak přejmenoval list na Právo, které je dodnes jeho pokračovatelem. Politické zaměření každého listu je z části ovlivněno vydavatelem, účinek na čtenáře je ovlivněn prodaným nákladem periodika. Všechny tyto informace jsou shrnuty v tabulce.

Tabulka č. 7: Vlastnictví a prodaný náklad českých periodik v květnu 2012

Název	Datum založení	Předchůdce	Portál	PN (v tis.)	Vydavatel
Deníky					
Blesk	2002	-	blesk.cz	320	Ringier Axel Springer CZ
Deník	2006	-	denik.cz	188	Vltava-Labe-Press
E15	2007	-	e15.cz	*	Mladá Fronta
Haló noviny	1991	-	halonoviny.cz	*	Futura a.s.
Hospodářské noviny	1990	-	ihned.cz	39	Economia a.s.

Lidové noviny	16. 12. 1893	Moravské listy	lidovky.cz	43	MAFRA a. s.
Metro	2000	-	metro.cz	*	MAFRA a. s.
MF Dnes	1. 9. 1990	Mladá Fronta	idnes.cz	210	MAFRA a. s.
Právo	18. 9. 1995	Rudé Právo	pravo.novinky.cz	113	Borgis
Sport	1993	Československý sport	sport.cz	50	Ringier Axel Springer CZ
Týdeníky					
Ekonom	1998	-	ekonom.ihned.cz	15	Economia a.s.
Euro	1998	-	euro.cz	20	Mladá Fronta
Instinkt	2002	-	instinkt.tyden.cz	23	Empresa media a. s.
Profit		-	profit.cz	15	Empresa media a. s.
Reflex	1990	-	reflex.cz	56	Ringier Axel Springer CZ
Respekt	1989	-	respekt.cz	33	R-Press (Zdeněk Bakala, Karel Schwarzenberg)
Týden	1994	-	tyden.cz	43	Empresa media a. s.

Zdroj: <http://www.unievychdavatelu.cz/>

PN Prodaný náklad

* Informace o prodaném nákladu není k dispozici, protože periodika jsou zcela nebo z části distribuována bezplatně.

Ačkoliv se škála českých časopisů a novin může zdát velmi pestrá, ve skutečnosti se omezuje na několik málo vydavatelských domů, které mají pod svými křídly i několik periodik, jež spolu na pultech soupeří o prodejnost. Tato skutečnost nás nutí přemýšlet o nestrannosti v českém mediálním diskursu jako celku. Z informací unie vydavatelů vidíme, že Blesk je nejprodávanějším deníkem v ČR, ale v korpusu je obsaženo jen 5 článků z Blesku. Naopak z Lidových novin pochází 65 článků, ale jejich prodaný náklad je pouhých 43 tisíc kusů. Články o tlumočnících v tomto listu mohou být sebezajímavější, ale přečte si je jen velmi malý počet lidí. Pokud se ovšem podíváme na periodika i z pohledu jejich renomé a serióznosti, čtenář bude spíše důvěřovat informacím z tradičních deníků a odborných časopisů než společenským magazínům a bulvárním plátkům. Ačkoliv je tedy u některých periodik náklad poměrně malý, podílí se významnou měrou na tvorbě diskursu díky svému postavení na mediálním trhu.

Prodaný náklad není vše, diskurs je vytvářen významným obsahem, nikoliv výší prodaných výtisků.

7.2.2. Tlumočníci očima novinářů

Tato část analýzy odpoví na otázku **Které aspekty tlumočení nebo tlumočnicků jsou zdůrazňovány novináři a ostatními příspěvateli do médií?** Postup bude stejný jako u hledání diskursu vytvářeného tlumočnickými: najít témata, na která je kladen důraz a která jsou nejčastěji opakována, a zjistit, zda se složení námětů během sledovaného období nějak zásadně mění.

Novináři velmi často ve svých textech jen popisují skutečnosti, články tak odpovídají na otázky kdo, co, kdy a kde. Jen málokdy jdou stručné zprávy pod povrch události, aby zodpověděly i jak a proč. Dozvídáme se tak například, že tlumočníci nepřišli k soudu, že byli napadeni, že tlumočili svatbu, že měli konferenci. Tyto zprávy však nemají žádnou vypovídající hodnotu o profesi tlumočnicka, kromě výčtu možných uplatnění. Názor novinářů na tlumočnický, nebo hodnocení jejich výkonů, nacházíme v úvodech rozhovorů s tlumočnickými, v reakcích čtenářů na kritiku tlumočnicka nebo v názorových rubrikách. Právě v těchto oblastech jsme hledali témata, která jsou novináři vyzdvihována.

Nejčastěji je tlumočení popisována jako náročné povolání (12 zmínek). Druhým nejčastějším kontextem je blízkost k elitním osobám z politického nebo kulturního života. Celkem devětkrát se články zmiňují o tlumočnickovi jako doprovodu elit nebo celebrit. Obě charakteristiky najdeme například v úvodu článku Zuzany Musáلكové.

„Chtěli jste si potřást rukou třeba s Barackem Obamou? Strávit odpoledne se svou oblíbenou hvězdou nebo někým z Hollywoodu? Tlumočníci jsou lidé, kterým se tyto sny plní. Že jsou ovšem tato setkání spíš náročnou povinností než zábavou, je zřejmé.“ (Ne/ztraceni v překladu. Právo. 22. 8. 2009).

Novináři také poměrně často specifikují, jaký je rozdíl mezi tlumočením a překladem (6 zmínek), případně mezi tlumočením konsektivním a simultánním (2 zmínky). Pokud sami stručně nevysvětlí tyto rozdíly, žádají jejich definici po zpovídáných tlumočnických. Ti však sami na toto téma hovor nezavádějí. Popud k námětu vyvolávají zásadně novináři. Články zabývající se tímto rozdílem vyšly v devadesátých letech nebo v době vstupu do EU.

Novináři celkem sedmkrát popisují tlumočení jako zajímavé nebo lukrativní povolání. Tyto zmínky se koncentrují v období po vstupu ČR do Evropské unie. Pět ze sedmi zmínek se objevilo v článcích z let 2005 až 2007. Souvislost to nebude náhodná. Čeští novináři tehdy vedli několik rozhovorů s českými tlumočníky pracujícími pro EU a zdůrazňovali zajímavý charakter jejich povolání. Tato část diskursu zapadá i do snahy dlouhodobě zlepšovat obraz EU v ČR. Načasování odpovídá zájmu o EU, které jsme objevili již v části o nejčastějších tématech článků o tlumočení.

Při hodnocení tlumočnicků novináři šestkrát zdůraznili, že pro tlumočení je potřeba víc než jen dobrá znalost jazyka. Jedná se o velmi kladné hodnocení tlumočnicků, které diskurs doplňuje o elitní charakter tohoto povolání. Naprostá většina těchto článků vyšla před rokem 2000, s rokem 2001 jako by téma vymizelo. Vysvětlením může být, že v prvních letech sledovaného období bylo tlumočnictví znovuobjeveným oborem, což si žádalo časté vysvětlení, v čem spočívá a jaké jsou jeho kvality. Stejně rozložení mají i články zdůrazňující nezbytnost vzdělávání tlumočnicků a neustálé přípravy (5 zmínek, všechny do roku 2001). Diskurs je také během sledovaného období obohacen charakteristikami tlumočnicka jako profesionální, sebevědomý, pohotový a zodpovědný.

Shodně po třech zmínkách se v korpusu objevuje názor, že tlumočníci jsou neviditelní ve smyslu, že to nejsou oni, kdo je hlavním aktérem událostí. Třikrát však také novináři píší, že tlumočnick je nepostradatelný.

„Kam usadit nenápadného pána či dámu, bez jejichž tlumočnických služeb se mnozí politici neobejdou?“ (Na večeri s hlavou státu. Ekonom. 2. 4. 2009).

Tři články pojednávají o dobrém finančním ohodnocení tlumočnicků, dva zdůrazňují, že je jejich plat zasloužený za výkony, které podávají. Všechny tři zmínky o platech jsou z let 1996 a 1997, kdy se v českých médiích začíná psát o výdajích na tlumočení v EU a také o projednávané novele zákona o znalcích a tlumočnících a o úpravě jejich ohodnocení.

Diskurs, který novináři vytvářejí svými názory prezentovanými v médiích, zdůrazňuje zejména náročnost tohoto povolání a jeho nepostradatelnost v dnešní společnosti. Zároveň staví tlumočnický po bok elit a celebrit a tlumočení popisuje jako zajímavé a dobře finančně ohodnocené povolání. Diskurs také obsahuje informaci, že pro tlumočení je potřeba víc než jen znalost jazyka, že je potřeba se vzdělávat a připravovat.

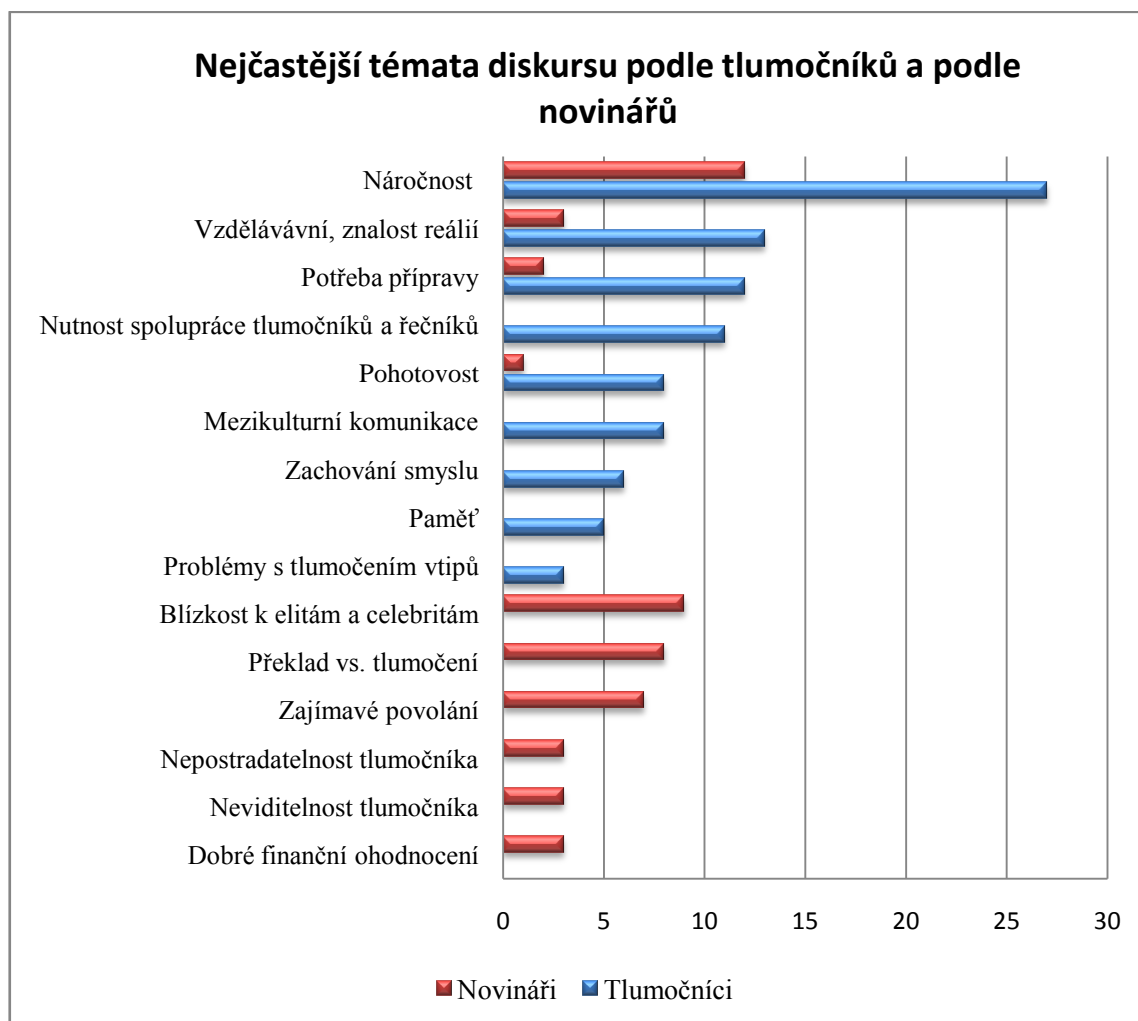

Nakolik se tento diskurs shoduje s diskursem vytvořeným tlumočníky, popisuje další kapitola.

7.3.Srovnání obou diskursů

Diskurs představovaný tlumočníky a diskurs vytvářený novináři se v několika bodech shodují, ale v mnoha se také rozcházejí. Zastoupení shodných a odlišných témat vidíme v grafu.

Graf č. 10

Zdroj: Vlastní výzkum

Prvním poznatkem je, že tlumočníci sami hovoří o větším množství námětů, mají širší tematické pole než novináři. Lze to vysvětlit jejich odborností v oboru tlumočnictví, mají tedy lepší přehled a mohou snáze vybírat témata, která jim připadají důležitá. Novinář, který by se specializoval na oblast tlumočení, neexistuje. Častěji

o tlumočnických píšících specialisté na rozhovory nebo například na Evropskou unii, kulturu nebo vzdělávání.

Mezi oběma diskursy panuje shoda o náročnosti tohoto povolání. Tlumočníci si váží vlastní práce a zdůrazňují, že je potřeba se vzdělávat v jazykových schopnostech, znát realie země tlumočeného jazyka a připravovat se zvlášť na každou zakázku. Na přípravu kladou v článcích větší důraz, než je tomu u novinářů. Žurnalisté navíc zcela opomíjejí potřebu znalosti reálií, kterou zmiňují pouze jednou. V novináři tvořeném diskursu se také téměř neobjevuje koncept tlumočnicka jako mezikulturního zprostředkovatele, což je pro tlumočnický velmi podstatné. Namísto toho novináři popisují tlumočnicka jako pomocníka elit, který je sice nepostradatelný, ale neviditelný. Tlumočníci sami sebe za neviditelné nepovažují, tento koncept v jejich verzi diskursu není obsažen.

Tlumočníci v diskursu velmi často apelují na zlepšení přístupu řečníků a klientů k tlumočnickům. Toto téma se v diskursu novinářů neobjevuje ani jednou. Jistou kompenzací by mohlo být popisování rozdílů mezi překladem a tlumočením, kdy čtenáře alespoň částečně seznámí s principy tlumočení a ti pak mohou lépe s tlumočnickými spolupracovat.

Tlumočníci o vlastním finančním ohodnocení nemluví, v novinářském diskursu se sice objevuje, ale není příliš výrazným tématem.

Zatímco tlumočnický diskurs se mění s tím, jak si tlumočníci získávají v české společnosti čím dál tím lepší postavení a s ním i sebevědomí, novinářský diskurs je spíše nespojitý. Některá témata se sice objevují po celé sledované období, ale většinou se jedná o několik měsíců nebo let, během kterých se zaměří na jedno konkrétní téma. Tímto přístupem novinářský diskurs nastoluje témata a tlumočníci pak v rámci prostoru, který je jim v médiích vymezen, rozšiřují novinářský diskurs směry, které jsou podle nich významné. Proto tlumočníci některá témata podtrhují, jiná opomíjejí a některá zcela nově oproti novinářům zavádějí.

8. Analýza výsledků ankety

Anketa ³¹ sestávala z třinácti otázek zaměřených na povědomí respondentů o tlumočnických a tlumočení a pěti identifikačních otázek pro možnost vyhodnocení profilu respondentů. Anketa byla šířena přes internet, odpovídat bylo možné po dobu deseti dnů. Na anketu odpovědělo celkem 101 respondentů. Cílem této ankety bylo zjistit, co ví laická veřejnost o tlumočení, jaká témata si s ním spojuje a zda tyto informace pocházejí z médií. Snahou bylo přiblížit diskurs o tlumočení u skupiny respondentů. Tento diskurs se v omezené míře dá považovat za názor veřejnosti a je možné ho komparovat s diskursem definovaným podle analýzy korpusu textů. Pokud se oba diskursy shodují, veřejnost může být ovlivněna články prezentovanými v médiích. Z odpovědí v anketě lze též odhadnout, zda se názory veřejnosti blíží více diskursu vytvářenému tlumočnický nebo diskursu vytvářenému novináři.

Z ankety vyplynulo několik zajímavých skutečností. Například 67 % dotazovaných odpovědělo, že zná nějakého tlumočnicka, dvě třetiny respondentů tím dokazují, že ví, co je to tlumočení, s tímto povoláním se již někdy v minulosti setkali a znají někoho, kdo tuto profesi vykonává.

V diskursu vytvářeném novináři je často kladen důraz na skutečnost, že pro tlumočení je potřeba více než jen znalost cizích jazyků. Toto přesvědčení najdeme i u většiny dotazovaných (79 %). Vzorek respondentů si uvědomuje, že jazyky jsou pouze nezbytné minimum pro tlumočení.

Tlumočnický diskurs jde do větší hloubky a zmiňuje konkrétně potřebu vzdělávání. V mnoha člancích se také píše o vysokoškolských programech překladatelství a tlumočnictví. Toto téma najdeme i u veřejnosti, která se v 61 % procentech domnívá, že tlumočení se učí na vysoké škole. Téměř jedna čtvrtina dotázaných je však přesvědčena, že tlumočení se lze naučit praxí, bez předchozího vzdělání. Články o tlumočnických vysokoškolských oborech evidentně nebyly touto částí respondentů zaregistrovány, nebo jim nepřikládali pozornost, nebo je nepřesvědčily o nezbytnosti studia. Diskurs, který se snaží prosadit tlumočnický, tak byl přijat jen částečně.

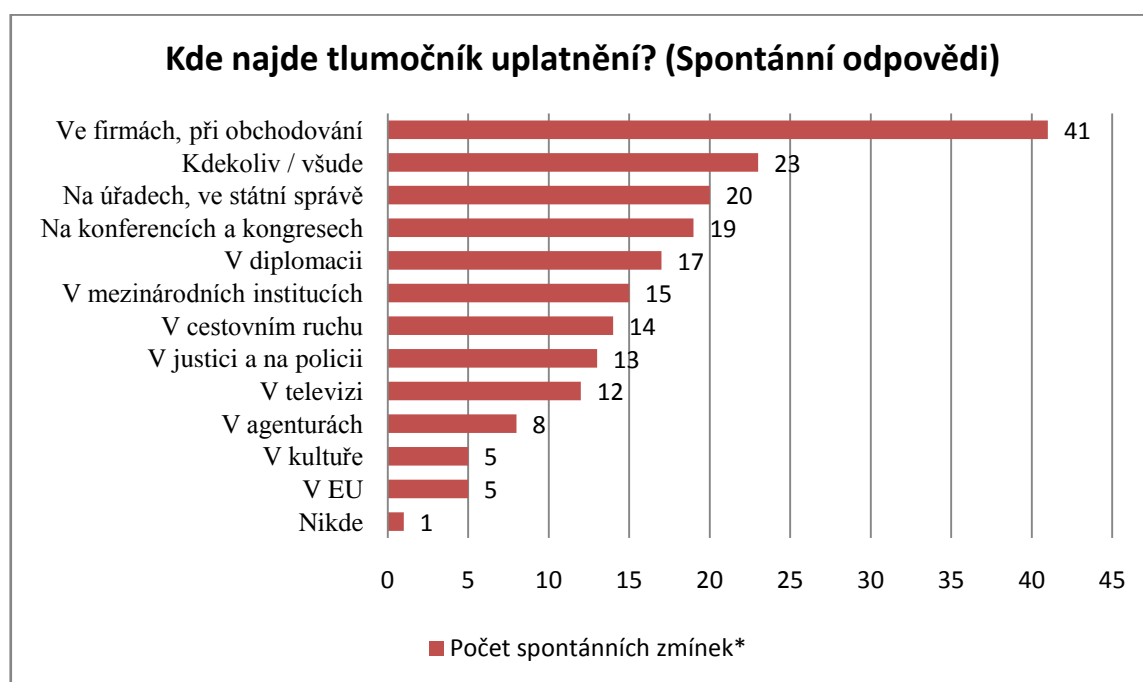
Na spontánní otázku Kde najde tlumočnicka uplatnění? 41 respondentů odpovědělo, že ve sféře obchodu, podnikání. Přímo Evropskou unii napsalo jen pět respondentů. Velká

---

³¹ Otázky položené v anketě jsou uvedeny v příloze.

část dotazovaných uvedla, že tlumočnická práce najde uplatnění kdekoliv, někteří doplnili, že musí být šikovný, aby se mu to povedlo. Časté byly všeobecné odpovědi jako ve státní správě nebo na konferencích. Námět konferencí se shoduje s mediálním diskursem, kde se o tlumočení píše často v souvislosti s pořádáním kongresů nebo konferencí. Je tedy možné, že spojitost mezi tlumočením a konferencí u části respondentů vznikla právě díky těmto článkům. Jejich odpověď však může vyplývat i z osobní zkušenosti. Na otevřenou otázku odpovídali lidé následovně:

Graf č. 11

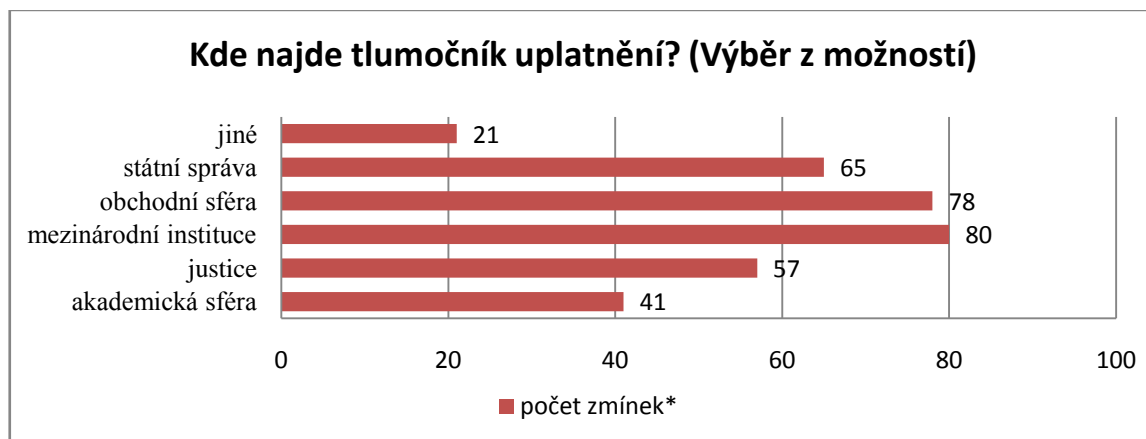
* Součet zmínek je vyšší než počet respondentů, protože velká část z nich zmínila více možností.

Zdroj: Výsledky ankety

Respondenti často spontánně uváděli cestovní ruch, někteří tlumočnickům přidělili funkci průvodce nebo delegáta cestovní kanceláře. Osm odpovědí by tlumočnicka zařadilo do překladatelské a tlumočnické agentury. Agentura je pouhým prostředkem k získání zakázky na tlumočení. Náplní práce málokterého tlumočnicka je aktivita spojená s vedením či administrací agentury. Respondenti často spojují tlumočnicka s diplomacii, o čemž se zmiňují v diskursu i sami tlumočnicka. Zodpovědný politik nebo diplomat si raději vezme tlumočnicka, než by uplatňoval vlastní jazykové znalosti (Politici a tlumočnicka. Právo. 22. 10. 2003). Přesvědčení lidí o uplatnění tlumočnicka v diplomacii může vyplývat z diskursu cíleně tvořeného tlumočnicka, nebo také z jiných

zmínek v médiích, kdy tlumočník vystupoval po boku politika nebo diplomata. Velmi nečekaná je také odpověď jednoho respondenta, který se domnívá, že tlumočník už dnes uplatnění nenajde nikde, protože všichni už mluví anglicky, a tlumočníci proto nejsou potřeba.

Graf č. 12

* Součet zmínek je vyšší než počet respondentů, protože velká část z nich zmínila více možností.

Zdroj: Výsledky ankety

Zatímco spontánně mluvili lidé o státní správě a obchodu, při výběru z několika možností tyto varianty získaly 64 %, respektive 77 %. Obě kategorie předstihla odpověď mezinárodní instituce, kde by hledalo uplatnění pro tlumočníky nejvíce lidí: 79 %. Přes polovinu respondentů (56 %) se domnívá, že se tlumočníci uplatní v justici. Pokud srovnáme počet článků o soudních tlumočnících a tlumočení pro policii s počtem článků o tlumočení v mezinárodních institucích, justice a policie mají v novinách náskok. Přesně naopak tomu je u dotazované veřejnosti, která se častěji zmiňuje o mezinárodních institucích. I přes silnou pozici tématu soudního a policejního tlumočení v mediálním diskursu se tento námět neujal u veřejnosti.

Otázky zaměřené na zdroje informací o tlumočnících ukázaly, že plná jedna třetina naposledy slyšela o tlumočení od tlumočnicků samých. Na druhém místě se s 29 % umístila televize. Tento poznatek zčásti znevažuje výsledky této práce, která se zaměřila na písemné projevy o tlumočení a tlumočnících. Musíme si ovšem uvědomit, že televize získala vysokou popularitu zejména v posledním desetiletí, zatímco prodané náklady deníků stále klesají. Před deseti lety, což je období spadající do naší analýzy, četlo noviny o dvě stě tisíc lidí víc (Záznamy o prodaném nákladu). Se zrychlující se dobou si

lidé žádají rychlejší přísun informací a ten jim poskytuje televize. Diskurs, který se dostává k veřejnosti, proudil na počátku sledovaného období zejména kanálem tištěných periodik, zatímco v současnosti zejména prostřednictvím audiovizuálních médií a internetu. Protože anketa byla uspořádána v posledním měsíci, lidé se častěji setkávají právě s televizí a uváděli ji častěji než tisk. Kdyby však podobná anketa proběhla například před deseti nebo dvaceti lety, výsledek by byl zcela odlišný. Tato relativizace navrácí našemu výzkumu důvěryhodnost a logiku.

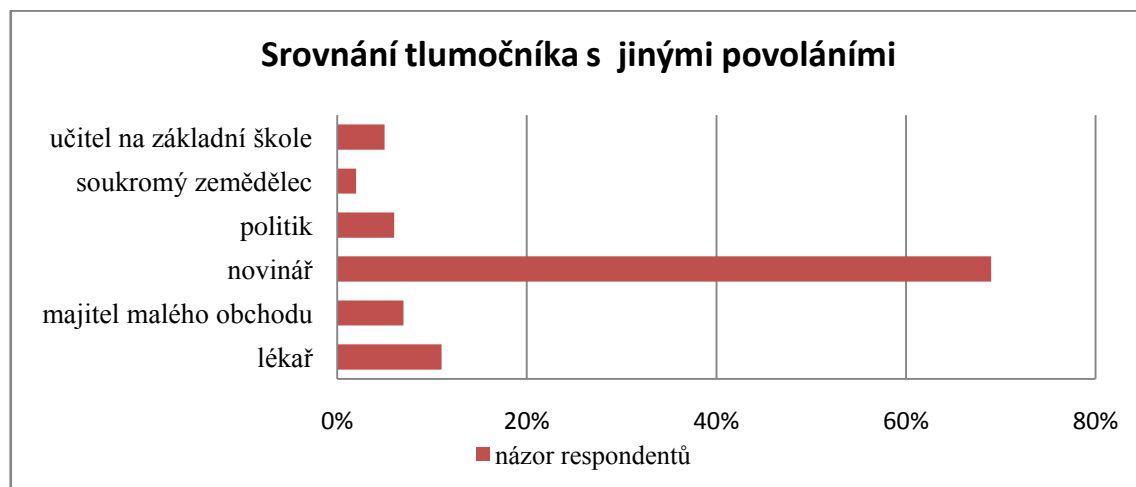
Většina dotazovaných (58 %) o tlumočení neslyšela déle než jeden měsíc nebo vůbec nikdy, což poukazuje na fakt, že v současnosti se nejedná o příliš medializované téma. Druhou možností je, že v tuto chvíli nepatří do středu novinářské pozornosti žádná událost, která by se týkala tlumočnicků. Nasvědčuje tomu i menší počet článků v posledních měsících, jak se ukázalo ve výzkumu. Zmiňovaná anketní otázka by získala na zajímavosti, pokud by byla kladena například v době vstupu do EU, kdy byly konkurzy na místa tlumočnicků velmi častým námětem médií. Srovnání odpovědí z obou období by ukázalo, zda malý zájem o tlumočení je krátkodobý nebo dlouhodobý trend.

Ještě zajímavější je skutečnost, co si lidé pamatují z článků nebo reportáží, které četli, viděli nebo slyšeli. Stručně řečeno je možné říct, že nic. Po oddělení respondentů, kteří o tlumočení nikdy nic neslyšeli, celých 36 dotazovaných z 90 odpovědělo, že si z článku nebo reportáže nic nepamatuje. Ve čtyřech případech naopak respondenti odpověděli, že si pamatují všechno, někteří obsah článku stručně popsali. Některé odpovědi byly irelevantní kvůli nepochopení otázky. Ostatní odpovědi zmiňovaly náročnost povolání (6 odpovědí), nutnost přípravy a vzdělávání tlumočnicků (obojí jednou), problémy s tlumočením slovních hříček a idiomů (2 odpovědi), rozhovory s tlumočnicemi (celkem 5, z toho 3 s Petrou Paroubkovou, jeden s Danou Hábovou, jednou jméno neuvedeno). Tři respondenti hledali informace kvůli zajištění tlumočení a pamatují si tedy především cenu tlumočnických služeb. Z citovaných témat se s diskursem shoduje důraz na náročnost povolání, pouze s novinářským diskursem zaměřením na celebrity (Paroubková). Z témat obsažených v diskursu najdeme také přípravu, vzdělání, mezikulturní komunikaci a přitažlivost povolání.

Cílem otázky na pořadí v žebříčku prestiže povolání bylo zjistit, nakolik si lidé váží tlumočnicků. Z žebříčku sestavovaného Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM)

bylo vybráno 5 povolání, která se v žebříčku vyskytují na různých úrovních s odstupem přibližně pěti pozic. Cílem bylo vytvořit omezenou škálu možností.

Graf č. 13

Zdroj: Výsledky ankety

Tabulka č. 8: Pořadí v žebříčku prestiže povolání podle CVVM v roce 2011

Povolání	Pořadí	Povolání	Pořadí
lékař	1	politik	25
majitel malého obchodu	15	soukromý zemědělec	9
novinář	20	učitel na základní škole	5

Zdroj: www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/10117s_eu110725.pdf

Největší část respondentů se přiklonila k variantě novinář, který je v žebříčku na 20. místě z celkových 26 možností. U české veřejnosti se tedy nejedná o příliš respektované povolání. Tento výsledek je však značně ovlivněn složením vzorku respondentů – 78 % z nich jsou vysokoškolsky vzdělaní lidé, což neodpovídá zastoupení u běžné populace. Druhé zkreslení je zaviněno skutečností, že dotazník zodpověděli zejména respondenti s vazbami na autorku práce, kteří se často pohybují v prostředí žurnalistiky, a povolání novináře proto pro ně má vyšší prestiž, než by odpovídalo žebříčku. Výzkumný vzorek se také zdá být nadprůměrný ve znalosti cizích jazyků, kdy 40 % respondentů ovládá dva cizí jazyky a 20 % tři, čtyři nebo více cizích jazyků.

Cílem této ankety bylo zjistit, co ví laická veřejnost o tlumočení, jaká témata si s ním spojuje a zda tyto informace pocházejí z médií. Závěrem můžeme konstatovat, že povědomí laické veřejnosti o tlumočení není příliš vysoké. Náměty, které si respondenti

vybavují v souvislosti s tlumočením, však odpovídají diskursu zjištěnému v českých médiích během sledovaného období. Tlumočení respondenti popisují jako náročnou práci, vyžadující přípravu a vzdělání. Uplatnění by pro tlumočníky hledali zejména v mezinárodních institucích, na konferencích, ve velkých firmách a v obchodní sféře. S diskursem nacházíme shodu s uplatněním v institucích, zbylé způsoby uplatnění navrhované respondenty jsou v analyzovaném korpusu zastoupeny spíše v menší míře, zejména formou rad, jak si zajistit tlumočení a jaké jsou obvyklé ceny. Tyto náměty respondentů tak musí pocházet z jiných zdrojů, než jsou námi analyzovaná periodika.

Závěr

Hlavním cílem předkládané práce bylo zjistit, jaký obraz o tlumočení a o tlumočnících podávala česká média v období let 1990 až 2012 a nakolik se povědomí české veřejnosti shoduje s tímto mediálním obrazem. Prostředkem byla mediální analýza, která metodicky vycházela zejména ze studie turecké tlumočnice a badatelky Ebru Diriker.

V úvodu diplomové práce jsme si stanovili tři hlavní a sedm vedlejších výzkumných otázek, které byly v příslušných částech zodpovězeny, v závěru práce je pro přesnost shrneme.

a) Kdy a proč se o tlumočení psalo nejčastěji?

Ve sledovaném období vycházely články s tematikou tlumočení velmi nepravidelně. V prvních šesti letech bylo článků velmi málo, což však může být způsobeno i neúplností mediálního archivu. Nejvíce se o tlumočení psalo v souvislosti se třemi událostmi. Poprvé, když Česká republika vstoupila v roce 1999 do NATO, začala se aktivněji angažovat na mezinárodní scéně a do ČR proudilo velké množství přistěhovalců, kteří potřebovali tlumočnický. Druhou událostí byl vstup do Evropské unie na jaře 2004. Článků o tlumočení přibývalo zejména kvůli konkurzům na místa tlumočnicků pro evropské instituce. Třetí událostí, která vyvolala zvýšený zájem médií o tlumočení, bylo české předsednictví v Radě EU v první polovině roku 2009, ovšem zájem novinářů nebyl tak vysoký jako u dvou předchozích událostí. V posledních letech má pak počet článků o tlumočení sestupnou tendenci. Jednoznačně nejvíce se o tlumočení psalo na přelomu století a jednalo se o oblast komunitního tlumočení.

b) Zaměřili se na téma tlumočení některá média nebo novináři více než ostatní?

O tlumočení se nejčastěji psalo v denících, poměrně hodně článků najdeme i v časopisech. Tlumočení se výrazněji věnovaly Lidové noviny, jež kladou důraz na kulturu a vzdělávání. Od roku 2008 zavedly rubriku Ztraceni v překladu, do které přispívali čeští překladatelé a tlumočníci svými postřehy z profesního života. Tato rubrika mohla svým humoristickým charakterem získat pozornost čtenářů a šířit povědomí o tlumočení. Nejvíce článků najdeme v Deníku, zejména v jeho regionálních rubrikách, kde se často píše o úspěších lokálních tlumočnických osobností, o kurzech pro tlumočnický nebo o přednáškách pro veřejnost.

Konkrétně na téma tlumočení se nespécializoval žádný novinář. Obvyklejší bylo, že o něm psali stálí zpravodajové o EU nebo redaktori, kteří se zaměřili na událost, ve které figurovali i tlumočníci.

- c) Jaké byly nejčastější náměty článků? Tvoří tato témata dlouhodobě konzistentní diskurs?

Dlouhodobě se v tisku v souvislosti s tlumočnický objevovalo několik témat, z nichž jednoznačně nejčtenější bylo téma EU. Většina těchto témat obsahovala tzv. generátory diskursu, takže vytvářela konzistentní obraz tlumočnicka ve společnosti. Diskurs obsahoval obraz tlumočení jako zajímavého povolání s možností práce pro EU, nebo také v kulturní sféře nebo pro policii. Mediální obraz představuje tlumočnicka jako vlivného, vzdělaného, odvážného, bojovného, čestného, silného, vytrvalého a zranitelného zprostředkovatele mezikulturní komunikace.

- d) Co je nejčastějším impulsem k napsání článku o tlumočení?

Nejčastějším impulsem jsou chyby tlumočnicků při diplomatických nebo politických jednáních, celospolečensky zajímavé události jako filmové festivaly, možnosti získání velkých finančních prostředků nebo neočekávané negativní události jako vraždy, odsouzení tlumočnicků nebo skandály.

- e) Jak tlumočníci sami sebe v médiích prezentují? Na co kladou důraz?

Tlumočníci zdůrazňují zejména náročnost, potřebu přípravy, neustálého vzdělávání, profesionalitu a nestrannost. Je podstatné převádět smysl, na což by měli brát ohled i řečníci, kteří by měli s tlumočnický lépe spolupracovat. Tlumočníci vidí sami sebe jako mezikulturní zprostředkovatele, kteří za svůj výkon často nejsou dostatečně odměňováni.

- f) Jak prezentují tlumočnický novináři? Které aspekty profese zdůrazňují?

Diskurs vytvářený novináři se liší od diskursu vytvářeného samotnými tlumočnický. Novináři přiznávají náročnost profese, ale platy jsou podle nich dostatečné, tlumočníci se navíc dostanou do blízkosti celebrit a elit a zajímavost povolání je dostatečnou odměnou. Novinářský diskurs je povrchnější, často vysvětluje rozdíl mezi překladem a tlumočením; přiznává však, že tlumočení vyžaduje více schopností než jen znalost

cizího jazyka. Často také pojednává o nepostradatelnosti, ale také o neviditelnosti tlumočnicků, což jsou náměty, které sami tlumočníci vůbec nezmiňují.

g) Je diskurs tvořený médii přebírán veřejností?

Diskurs vytvářený tištěnými médii není veřejností bezvýhradně přejímán. Vzorek respondentů sice často tvrdí, že zná nějakého tlumočníka, ale jejich názory nesdílí. Tlumočníci kladou důraz na vzdělávání, respondenti se často domnívají, že tlumočení se lze naučit pouhou praxí. Častým tématem v médiích byla EU, ale u veřejnosti ji příliš často nenajdeme. Média popisují tlumočnický při diplomatických jednáních nebo například u soudu, ale veřejnost by pro ně nejčastěji hledala uplatnění ve sféře obchodu, někdy si je dokonce plete s turistickými průvodci nebo překladateli. Respondenti potvrdili svou neovlivnitelnost mediálním diskursem deklarací, že o tlumočení nikdy nic neslyšeli nebo nečetli z médií, a pokud ano, stejně si tyto informace nepamatují. Diskurs vytvářený médii tedy není veřejností přejímán.

Po zodpovězení vedlejších výzkumných otázek se můžeme zaměřit na hlavní otázky:

1. Jak se měnil pohled českých tištěných periodik na tlumočníka v letech 1990 až 2012?

Média o tlumočnickách psala jen v obdobích, kdy se dělo něco mediálně přitažlivého, co mělo šanci přilákat čtenáře. Novináře lákaly skandály, chyby, velké osobnosti, vysoké finanční odměny nebo spojitost se zahraničními mocnostmi. Tlumočníci jako takoví bývali až druhotným námětem článků. Výjimkou byly rozhovory s tlumočnickými osobnostmi, které se poměrně pravidelně objevovaly po celé sledované období.

V prvních letech sledovaného období býval tlumočník častěji popisován jako nepostradatelný, jeho práce měla pro společnost vysokou přidanou hodnotu a byl respektován pro své znalosti a schopnosti. Se zahájením přístupových jednání do EU byl tlumočník stále častěji zobrazován jako drahá vymoženost, která by v moderní společnosti, kde mnozí mluví anglicky, již vlastně nebyla potřeba. Diskursem vytvářené renomé postupně klesalo, tlumočníci byli spojováni s celebritami, psalo se o jejich propojení s kriminalitou. V posledních letech se pak téma tlumočení vyskytuje na stránkách periodik stále méně často, tlumočníci již nejsou mediálně přitažlivým tématem. Důvodem může být klesající využívání tlumočnických služeb veřejností, nebo

naopak tak vysoké společenské povědomí o tomto povolání, že by již bylo zbytečné opakovaně psát o této profesi.

2. Kdy a proč se pro média tlumočení stává zajímavým tématem?

Tlumočnick se pro média stane zajímavým, pokud udělá chybu, způsobí nedorozumění, je viděn se známými osobnostmi, pracuje na zajímavém místě nebo dostává vysoký plat. Tyto skutečnosti pak slouží jako tematický odrazový můstek pro články o tlumočení. Ty vznikají jako rozhovory se zajímavými tlumočnickými osobnostmi, nebo jako rozšíření původního článku, kde bylo tlumočení okrajovým tématem. Málokdy je tlumočení samo o sobě impulsem k napsání článku.

3. Existují rozdíly mezi diskursy tvořenými tlumočníky, novináři a mezi veřejným míněním?

Tyto tři diskursy jsou ve své podstatě zcela odlišné. Shoda panuje jen o náročnosti tohoto povolání. Tlumočníci kladou důraz na zcela jiné aspekty své profese než novináři, kteří píšou o tlumočení. Veřejnost pak nepřebírá ani tlumočnický, ani novinářský diskurs, ale vytváří si svůj vlastní, který je z velké části vytvořen osobní zkušeností s tlumočením nebo informacemi získanými od známých.

Se znalostí všech okolností tvorby a dopadů mediálního diskursu tlumočení a tlumočnicků můžeme říct, že **obraz tlumočnicka v médiích se mění v závislosti na politických, legislativních a sociálních změnách** a tato část hypotézy byla **potvrzena**. Hypotéza, že celkové povědomí o profesi tlumočnicka se neustále zvyšuje, nemohla být ani potvrzena, ani vyvrácena, neboť není možné zjistit, zda klesající počet článků o tlumočení má dopad na povědomí veřejnosti.

Hypotéza, že obraz tlumočnicka vytvářený médii se shoduje s veřejným míněním, byla vyvrácena. Obraz vytvářený médii sestává ze dvou částí, novinářského a tlumočnického diskursu, které nejsou vzájemně slučitelné. Názor veřejnosti reprezentovaný vzorkem respondentů pak zdůraznil hodnoty a vlastnosti odlišné od obou těchto diskursů, a shoda mezi nimi tedy neexistuje.

Na základě provedených analýz jsme zjistili, že obraz tlumočnicka v českých tištěných médiích v posledních dvaceti letech obsahuje několik témat, která se dlouhodobě opakují, a vytváří tak dlouhodobý diskurs o tlumočení. Tento diskurs je tvořen dvěma

odlišnými prameny, novináři a samotnými tlumočníky. Do budoucna se dá předpokládat, že tyto dva diskursy se budou i nadále mísit a společně částečně ovlivňovat veřejné mínění. Pro další výzkum o obrazu tlumočení by bylo zajímavé se zaměřit na jiný druh médií, na jiné časové období nebo na mediální diskurs v jiné zemi.

Bibliografie

- ANGELELLI, Claudia. 2000. Interpretation as a Communicative Event: A Look through Hymes' Lenses. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 45, n° 4, 2000, s. 580-592.
- BAKER, Mona (eds.). 2001. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge.
- BRADOVÁ, Eva. 2005. *Od lokálních mítinků k politickému marketingu*. Brno: IIPS.
- ČEŇKOVÁ, Ivana (a kol.). 2001. *Teorie a didaktika tlumočení I*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.
- DIRIKER, Ebru. Presenting Simultaneous Interpreting: Discourse of the Turkish Media, 1988-2003. Dostupné z <http://www.aiic.net/ViewPage.cfm/article1341.htm>.
- ELLIOTT, Philip. 1974. *The making of a television series: A case study in the production of culture*. London: Constable.
- ENTMAN, Robert M. 1993. Framing: toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of communication*, Vol. 43, Issue 4, s. 51 – 58.
- ETRYCH, Richard. 2011. *Znalci pod drobnohledem aneb co přináší novela zákona o znalcích a tlumočnících*. [cit. 2011-12-10]. Dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/znalci-pod-drobnohledem-aneb-co-prinasi-novela-zakona-o-znalcich-a-tlumocnicich-76836.html>.
- FIARCLOUGH, Norman. 1989. *Language and power*. New York: Longman.
- FIARCLOUGH, Norman. 2003. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. New York: Routledge.
- FLUSSER, Vilém. 2005. *Jazyk a skutečnost*. Praha: Triáda.
- FOUCAULT, Michel. 1969. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann & synové.
- FOWLER, Roger. 1991. *Language in the news : discourse and ideology in the press*. London: Routledge.
- GARBER, Nathan. 1998. Community Interpretation: A Personal View. *The critical Link 2, Interpreters in the Community*. Vancouver: John Benjamins. s. 9-20.
- GENTILE, Adolfo. 1997. Community interpreting or not? Practices, Standards and Accreditation. *The critical link: interpreters in the community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. s. 109–118.
- GERVER, David. 1976. Empirical studies of Simultaneous Interpretation: A Review and a Model. In R. Brislin (Ed.). *Translation: Applications and Research*. New York: Gardner. s. 165-207.
- GILE, Daniel. 1990. La traduction et l'interprétation comme révélateurs des mécanismes de production et de compréhension du discours. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 35, n° 1. s. 20-30. Dostupné z <http://id.erudit.org/iderudit/002897ar>.
- GILE, Daniel. 1991. *Guide de l'interprétation à l'usage des organisateurs de conférences internationales*. Paris: Création Letterier.
- GILE, Daniel. 1995. *Regards sur la recherche en interprétation de conférence*. Lille: Presse universitaire de Lille.
- HALE, Sandra Beatriz. 2004. *The discourse of court interpreting: discourse practices of the law, the witness and the interpreter*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

- HALE, Sandra Beatriz. 2008. Controversies over the role of the court interpreter. *Crossing borders in community interpreting*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. s. 99–121.
- HERBERT, Jean. 1952. *The Interpreter's Handbook: How to Become a Conference Interpreter*. Geneva: Librairie de l'Université.
- HERBULOT, Florence. 2004. La Théorie interprétative ou Théorie du sens : point de vue d'une praticienne. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal* Volume 49, numéro 2, juin 2004, s. 307-315. Dostupné z <http://www.erudit.org/revue/meta/2004/v/n2/009353ar.html>.
- JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbora. 2003. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál.
- JONES, Roderick. 2002. *Conference Interpreting Explained*. Manchester, UK: St. Jerome Publishing.
- KAUTZ, Ulrich. 2002. *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. Mnichov: IUDICIUM Verlag GmbH München und Goethe-Institut e.V., s. 421.
- KOCOUREK, Jiří. 2005. Vietnamci v ČR. Dostupné z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&lst=108>.
- KOTLER, Philip. 1975. Overview of Political Candidate Marketing. *Advances in Consumer Research* Vol. 2, N. 1, s. 761 – 770.
- KRATOCHVÍL, Zdeněk. 2006. *Dělfský potápěč k Hérakleitově řeči: pro ty, kdo se potápějí až do krajnosti*. Praha: Herrmann & synové.
- KRAUS, Jiří. 2008. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- MACKINTOSH, Jennifer. 1985. The Kintsch and Van Dijk Model of Discourse Comprehension and Production Applied to the Interpretation Process. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 30, n° 1, s. 37-43.
- MARCELLI, Miroslav. 1995. *Stat' sa iným*. Bratislava: Archa.
- MARTINKOVÁ, Lenka. 2012. *Výuka tlumočení v ČR*. Ročníková práce. Evropský kurz konferenčního tlumočení. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Ústav translatologie.
- MATONOHA, Jan. Literárněvědný text jako diskurz, velké vyprávění a výkon moci? *Česká literatura* 51, 2003, č. 5, s. 580-585 .
- MCCOMBS, Maxwell E., SHAW, Donald L. 1972. The Agenda-setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 36, Issue 2, s. 176 – 187.
- MCQUAIL, Denis. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.
- MIKKELSON, Holly. 2010. Interpreting is interpreting – or is it? *Communicate*. Winter 2010. Dostupný z: http://aiic.net/ViewPage.cfm?page_id=3356.
- NOHEJL, Marek. 2007. *Jednání, diskurs, kritika: Myslet společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- PÁNIKOVÁ, Klára. 2008. *Mediální obraz papeže Benedikta XVI. v českém tisku: diskurzivní analýza mediálních sdělení*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. Katedra elektronické kultury a sémiotiky.
- REIFOVÁ, Irena. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.

- REISS, Katharina. 2000. Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation. In: Lawrence Venuti, ed. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge. s. 160 – 172.
- ROBERTS, Roda. 2002. Community interpreting: a profession in search of its identity. *Teaching translation and interpreting 4*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. s. 157–176.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2008. Mediální konstrukce reality – reprezentace druhých. In: Foret, Martin a Lapčík, Marek a Orság, Petr. *Média dnes. Reflexe mediality, médií a mediálních obsahů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. s. 145 – 161.
- SELESKOVITCH, Danica a LEDERER, Marianne. 1989. *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*. Brussels: Didier Erudition Opoce.
- SERBUSOVÁ, Monika. 2011. *Mediální obraz politiky Francie a České republiky*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. Katedra elektronické kultury a sémiotiky.
- SCHULZ, Winfried, HAGEN, Lutz, SCHERER, Helmut, REIFOVÁ, Irena. 1998. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.
- SOJÁKOVÁ, Jana. 2012. *Postavení soudního tlumočnicka v České republice*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Ústav translatologie.
- ŠTEFČÍK, Jozef. 2010. *Súdne tlmočenie*. Nitra: Filosofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa.
- ULLRICH, Ladislav. 2011. *Měla by se ČR inspirovat slovenskou právní úpravou znalecké, tlumočnické a překladatelské činnosti?* [online]. Last modif. 26 October 2011 [cit. 2011-11-02]. Dostupný z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-53404040-mela-by-se-cr-inspirovat-slovenskou-pravni-upravou-znalecke-tlumocnicke-a-prekladatelske-cinnosti>.
- VAN DIJK, Teun. 1988. *News as discourse*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum associates.
- VAN DIJK, Teun. 1980. *Macrostructures*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum associates. Dostupné z <http://www.discourses.org/OldBooks/Teun%20A%20van%20Dijk%20-%20Macrostructures.pdf>
- VERMEER, Hans J. 2000. Skopos and Commission in Translational Action. In: Lawrence Venuti, ed. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge. s. 221 - 233.
- WADENSJÖ, Cecilia. 1998. *Interpreting as interaction*. London/New York: Longman.
- WATTENBERG, Martin. 1984. *The decline of american political parties: 1952-1980*. London: Harvard University Press.
- WINTER, David. 2003. Personality and political behaviour. In: *Oxford Handbook of Political Psychology*. Dostupné z <http://pluto.fss.buffalo.edu/classes/psc/fczagare/PSC%20504/Winter.pdf>

Internetové zdroje

AIIC: Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků aiic.net

Anopress IT

<http://www.anopress.cz/Web/PagesFree/Home.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1>

Asociace konferenčních tlumočnicků <http://www.askot.cz/>
Česká komora tlumočnicků do znakového jazyka www.cktzj.com
Český národní korpus <http://ucnk.ff.cuni.cz/>
<http://pravniiradce.ihned.cz/c1-53404040-mela-by-se-cr-inspirovat-slovenskou-pravni-upravou-znalecke-tlumocnicke-a-prekladatelske-cinnosti>
<http://www.ipodnikatel.cz/Zalozeni-zivnosti/seznam-zivnosti-zivnost-volna.html>
<http://www.kviff.com/cz/o-festivalu/historie-festivalu/>
<http://www.totalita.cz/sekter/zivnosti.php>)
Irena Carpentier Reifová <http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZ-57.html>
Jednota tlumočnicků a překladatelů <http://www.jtpunion.org>
Komora soudních tlumočnicků České republiky <http://www.kstcr.cz/>
Konstrukt: internetový časopis o kulturních studiích. <http://www.konstruktmag.cz/>
Newton Media <http://mediasearch.newtonmedia.cz>
Profil Ireny Reifové na stránkách FSV UK <http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZ-57.html>
SCIC: Generální ředitelství pro tlumočení http://ec.europa.eu/dgs/scic/index_cs.htm
Slovník cizích slov <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>
Soudnímu postihu už se nevyhnou firmy ani tlumočníci. 27. 9. 2011. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/137645-soudnimu-postihu-uz-se-nevyhnou-firmy-ani-tlumocnici/>
Stránky Teuna van Dijka <http://www.discourses.org/>
Unie vydavatelů <http://www.unievdatelů.cz/>

Seznam citovaných článků³²

ABY NEPADALY BOMBY aneb Zase jedno poučení z krizového období. www.ihned.cz. 30. 3. 2009
Africké tlumočení. Lidové noviny. 11. 6. 2011
Ano i ne. Reflex. 27. 5. 1999.
Cílem je zvýšit odpovědnost úředníků za rozhodování. Hradecké noviny. 11. 9. 2007
Clinton nabízí Vietnamu spolupráci. Lidové noviny. 18. 11. 2000
Clintonův projev zaskočil tlumočnicka. Zemské noviny. 18. 11. 2000.
CNN v Íránu skončila. Kvůli tlumočnickovi. Lidové noviny. 17. 1. 2006
Co se děje v tlumočnické kabině. Mladá Fronta Dnes. 30. 12. 2008
Hledá se věrohodný tlumočnick. Svoboda. 28. 8. 2000
Hra o miliardy, pak karlovarský knedlík. Deník. 19. 12. 2011
I mistr tlumočnick se utne. Severočeské noviny. 15. 7. 1997
Ivo Telec: Právní postavení znalců a tlumočnicků. Hospodářské noviny. 22. 10. 2009
Jak chutná historie. Víkend Hospodářských novin. 23. 3. 2007
Jak Topolánek uděloval lekci polštiny. Lidové noviny. 11. 1. 2008
Jsou soudní znalci na oko. Skončí. Lidové noviny. 14. 6. 2010
Justice je bez nich hluchá, ale zákon tlumočnicki ještě nemají. Deník. 19. 2. 2010

---

³² Všech 870 článků je k dispozici v archivu autorky.

Kaddáfí v OSN odrovnal tlumočnicka, další si pak musel vzít den volna. Idnes. 25. 9. 2009

Kladivo na tlumočníky. neviditelný pes. 14. 4. 2009

Klaus opravil tlumočnicki, po projevu si ji udobřoval. Plzeňský deník. 18. 10. 2003

Klaus to dělá profesionálněji. Právo. 5. 5. 2007

Kolik řečí umíš, tolikrát jsi telefon. Rudé právo. 16. 2. 1993

Kozy, punk a Řáholec. Lidové noviny. 28. 8. 2010

Lipský soud mezi dlužníky. Českolipský deník. 13. 9. 2007

Lukáš Křístek: Novela zákona o znalcích. Hospodářské noviny. 27. 8. 2009

Mattuš: Projde Kamil katem? Lidové noviny. 26. 5. 2012

Média: Tygři, nebo Tiger?. Neviditelný pes. 27. 5. 2008

Mertlíkův náměstek obvinil z "italské aféry" tlumočnicki. Pak se jí omluvil. Lidové noviny. 6. 2. 2001.

Miliardy (a demokracie) mezi filodendrony. Hospodářské noviny. 22. 1. 1999

Miliardy na demokracii. Lidové noviny. 18. 5. 1996

Ministři odmítli dokument o situaci Romů v ČR. Českobudějovické listy. 11. 9. 2007

Mládek popřel, že by Italy odrazoval od investování. Právo. 6. 2. 2001

Museli jsme vážít každé slovo. Mladá Fronta Dnes. 23. 11. 2002

Musí být veselo. Deník. 2. 3. 2009

Na večeri s hlavou státu. Ekonom. 2. 4. 2009

Na vysokou školu nelze vzít každého. Právo. 7. 6. 2002

Naše vysoké školství není zdaleka tak špatné, jak se často tvrdí. Lidové noviny. 20. 4. 2001.

Naučí se v Bruselu a ve Štrasburku všichni esperanto?. Svobodné slovo. 18. 5. 1996

Ne/ztraceni v překladu. Právo. 22. 8. 2009

Neinspirativní Steve Ballmer v Praze. Lidové noviny. 24. 5. 2008

Nejen Slovenka ztratila na Elland Road řeč. Sport. 17. 3. 2000

NOVÁ PRAVIDLA POSUDKŮ: Konečně odpovědní znalci. Profit. 22. 9. 2008

Otázky na Clintonovu aféru prezidenta Havla v USA nezaskočí. Lidové noviny. 14. 9. 1998.

Pavel Knap: Ztraceno v překladu. Euro. 2. 6. 2008

Počítač tlumočí vojákům v Afghánistánu. Lidové noviny. 20. 7. 2002

Pracovat pro Američany znamená mít na čele cejch smrti. Právo. 11. 8. 2007)

Prezidentovi tlumočnicki. Lidové noviny. 29. 11. 2002)

Překlady z mobilu. Chip. 25. 2. 2010

Setkání tlumočnicků. Večerník Praha. 29. 9. 2000.

Soudní novely vláda schválila. Telegraf. 11. 9. 2007

Soudní tlumočnicki si sjednocují terminologii. Ústecký kraj. 29. 9. 2000.

Šéfe, už umím žaponsky. Mladá Fronta Dnes. 10. 3. 2008

Špatný překlad je jako nefunkční vysavač. Deník. 6. 6. 2009

Tlumočnicki jsou také jen lidé. Respekt. 8. 4. 2009

Tlumočnicki mají seminář. Mladá Fronta Dnes. 29. 9. 2000

Tlumočnicki pro prezidentský pár. Haló noviny. 16. 9. 1998

Tlumočnicki se vymluvili na ušlé zisky z prodeje. Plzeňský deník. 13. 12. 2001.

Tohle tam a tamto sem. Lidové noviny. 5. 2. 2011
Topolánek ukazoval, že umí také polsky. Lidové noviny. 20. 2. 2007.
Tresty v kauze podezřelých řidičáků? Pokuta a zákaz činnosti. Mladá Fronta Dnes. 1.
12. 2010
Unie jazykovým Babylónem. Haló noviny. 4. 4. 1998
Václav Klaus v Pasově jednoznačně bodoval. Deník Vysočina. 19. 9. 2003
Velký mejdan ve Varech. Respekt, 13. 7. 2009
Vietnamskému tlumočnickovi se udělalo náhle "nevolno". Listy Prachaticka. 4. 8. 2000
Vietnamský boss u výslechu tlumočil ve svůj prospěch. Chebský deník. 31. 10. 1997.
Zastřelen vietnamský tlumočnick. Právo. 7. 7. 1999

Příloha

Příloha 1: Otázky v anketě

1. Co Vás napadne, když se řekne tlumočnick? (otevřená otázka)
2. Co je podle Vás náplní práce tlumočnicka? (otevřená otázka)
3. Znáte nějakého tlumočnicka? (ano/ne)
4. Může být tlumočnickem každý, kdo umí velmi dobře dva jazyky? (ano/ne)
5. Kde se podle Vás učí tlumočnicki tlumočit?
  - a. nikde, není to potřeba
  - b. v krátkém několikatyždenním kurzu
  - c. na vysoké škole
  - d. za pochodu v praxi
  - e. jinde (doplňte)
6. Kde podle vás najde tlumočnick pracovní uplatnění? (otevřená otázka)
7. Kde podle vás najde tlumočnick pracovní uplatnění? (možné více odpovědí)
  - a. akademická sféra
  - b. justice
  - c. mezinárodní vztahy
  - d. obchodní sféra
  - e. státní správa
8. Kolik se domníváte, že si může měsíčně vydělat?
9. Kde jste naposledy slyšeli /četli o tlumočení?
  - a. v tisku
  - b. v televizi
  - c. v rádiu
  - d. znám tlumočnicka
  - e. jsem tlumočnick
  - f. od přátel, známých
  - g. jinak
10. Kdy jste naposledy slyšeli /četli o tlumočení?
  - a. tento týden
  - b. tento měsíc
  - c. letos
  - d. nikdy
11. Co si z článku / reportáže pamatujete? (otevřená otázka)
12. Kdy podle vás byla nejlepší doba pro tlumočnickou profesi? (otevřená otázka)
13. V rámci žebříčku prestiže povolání byste tlumočnicka zařadila přibližně na úroveň:
  - a. lékaře
  - b. majitele malého obchodu
  - c. novináře
  - d. politika
  - e. soukromého zemědělce

f. učitele na základní škole

---

14. Kolik cizích jazyků ovládáte?

15. Pohlaví

16. Dosažené vzdělání

17. Region

18. Věk

a. do 25

b. do 40

c. do 60

d. nad 60